

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

75-97
57

GENADE OVERVLOEIENDE VOOR DEN
VOORNAAMSTE DER ZONDAREN

**BUNYAN LUISTERT NAAR DE ARME VROUWEN TE
BEDFORD.**

In een van de straten van die stad kwam ik ergens, waar drie of vier arme vrouwen in den zonneschijn voor de deur zaten, sprekende over de dingen Gods.

TV. F. g.

**GENADE OVERVLOEIENDE
VOOR DEN VOORNAAMSTE
DER ZONDAREN IN EEN GETROUW
VERHAAL VAN HET LEVEN EN DEN
DOOD VAN JOHN BUNYAN**

EN

**EEN BEKNOPT VERHAAL VAN DE UITNEMENDE
GENADE VAN GOD IN CHRISTUS VOOR HEM,**

NAMELIJK

**DOOR HEM TE NEMEN UIT DEN MESTHOOP, EN HEM TE
BEKEEREN TOT HET GELOOF VAN ZIJN GEZEGENDEN ZOON
JEZUS CHRISTUS. HIER IS OOK KLAARLIJK AANGETOOND,
WELK GEZICHT OP EN WELKE ONRUST DOOR DE ZONDE
HIJ HAD; EN EVENZOO, TEGEN WELKE VERSCHILLENDE
AANVECHTINGEN HIJ AANGELOOPEN IS, EN HOE GOD HEM
DOOR DEZE HEEN GEBRACHT HEEFT**

**MET 15 ILLUSTRATIES
VAN HAROLD COPPING**

**NIJKERK — G. F. CALLENBACH
1908.**

*Komt, hoort toe, o allen gij die God vreest, en ik zal
vertellen wat Hij aan mijne siel gedaan heeft.*

PSALM LXVI : 16.

609.5

B942.4 grd

1908

VOORBERICHT.

De tekst van deze uitgave is zoo getrouw mogelijk dezelfde als die van de achtste uitgave, welke door Bunyan zelf, eenige weken vóór zijn dood, werd gecorrigeerd. De tekst van „een beknopt verhaal” is die van den eersten druk van 1765. Enkele kleine veranderingen werden voor 't gemak van den lezer aangebracht. Het gebruik van hoofdletters werd aanmerkelijk gewijzigd, en hier en daar werd de spelling in overeenstemming met onsen tijd gebracht.

In enkele gevallen werd bij de aanhaling uit de Heilige Schrift de plaats van den tekst vermeld, waar dat in 't oorspronkelijke ontbrak. Men herinnert zich dat Bunyan dikwijls Schriftuurplaatsen niet letterlijk aanhaalde. 't Werd niet noodig geoordeeld al zijn aanhalingen eensluidend te maken met den tekst van de officieele uitgave des Bijbels.

De Kantteekening komt in de oorspronkelijke uitgave niet voor; ze is hier aangebracht om deze uitgave in overeenstemming te brengen met de drukken van de „Pelgrimsreis”, die bij ons verschenen.

De illustraties voor dit werk zijn vervaardigd door den heer Harold Copping, wiens illustraties van de „Pelgrimsreise” zoozeer de aandacht getrokken hebben.

EEN VOORREDE

OF BEKNOPT VERHAAL VAN DE UITGAVE VAN DIT WERK,
DAARVOOR DOOR DEN SCHRIJVER NEERGESTELD EN
OPGEDRAGEN AAN HEN, WIE GOD HEM WAARDIG GEACHT
HEEFT TOT HET GELOOF TE BAREN, DOOR ZIJNE BE-
DIENING VAN HET WOORD.

Kinderen, Genade zij met u, *Amen*. Ik — van uit uw tegenwoordigheid weggenomen en zoo gebonden dat ik niet dien plicht vervullen kan, die van Gods wege op mij rust tegenover u, voor uw verdere stichting en opbouwning in geloof en heiligheid enz., toch opdat gij moogt zien dat mijn ziel vaderlijke zorg en begeerte heeft voor uw geestelijk en eeuwig heil — ik geef nog eens acht op u allen — gelijk vroeger van den top van *Senir* en van *Hermon*, zoo nu *van de woningen der leeuwinnen, van de bergen der luipaarden* (Hoogl. IV : 8), zeer verlangend uw behouden aankomst te zien in DE begeerde haven.

Ik dank God voor elke herinnering van u, en verheug mij er over, zelfs terwijl ik beklemd zit tusschen de tanden van den leeuw der woestijn, dat de genade en barmhartigheid en de kennis van Christus onzen Zaligmaker, welke God u verleend heeft, met overvloed van geloof en liefde; uw hongeren en dorsten naar nauwere gemeenschap met den Vader in den Zoon; uw teederheid van harte, uw beven voor de zonde; evenals uw ernstig en heilig gedrag, beide voor God en voor de menschen, een groote verkwikking voor mij zijn; *want gij sijt onse heerlijkheid en blijdschap* (1 Thess. II : 20).

Ik heb u hier ingesloten gezonden een druppel van dien honig, dien ik heb genomen uit het lichaam van den leeuw (Richt. XIV : 5—8). Ik heb er zelf van gegeten en ben er zeer door verkwikt. (Verzoeking, wanneer wij die eerst

ontmoeten, zijn als de leeuw die *Simson* aanbrulde, maar wanneer wij ze overwinnen, zullen wij, den eersten keer dat wij ze weerzien, een nest van honig er in vinden). De *Filistijnen* verstaan mij niet. Het zijn eenige mededeelingen van het werk Gods aan mijne ziel, zelfs van 't eerste begin tot nu toe; waaruit gij moogt zien mijne nederwerpingen en mijne oprichtingen; want Hij verwondt en Zijne handen heelen. Daar staat in de Heilige Schrift: *De vader sal den kinderen uwe waarheid bekend maken* (Jes. XXXVIII: 19). Ja, dat was de reden waarom ik zoolang bij Sinaï lag (Lev. IV : 10, 11) ¹⁾ om het vuur te zien, en de wolken en de donkerheid, „om Hem te vreesen al de dagen die ik op den aardbodem sou leven; en sijne wonderwerken aan mijne kinderen vertellen (Ps. LXXVIII : 3—5).

Mozes (Num. XXXIII : 1, 2) schrijft de uittochten van de kinderen *Israëls* naar hunne reizen, van *Egypte* naar het land *Kanaän*, en beval dat zij in gedachtenis houden zouden hun veertigjarig omzwerven in de wildernis. *Gij sult gedenken aan al den weg, dien u de Heere uw God dese veertig jaren in de woestijn geleid heeft; opdat Hij u verootmoedigde, om u te verzoeken, om te weten wat in uw hart was; of gij sijne geboden soudt houden of niet.* (Deut. VIII : 2). Daarom heb ik beproefd dit te doen; en dat niet alleen; maar het ook uit te geven; opdat, zoo God wil, anderen gebracht worden tot het herdenken van wat Hij voor hunne zielen gedaan heeft, wanneer ze Zijn werk voor mij lezen.

Het is nuttig voor Christenen zich dikwijls voor den geest te roepen de allereerste beginselen van genade voor hunne zielen. *Dezen nacht sal men den Heere op het vlijtigst houden, omdat Hij hen uit Egypteland geleid heeft. Deze is de nacht des Heeren, die op het vlijtigst moet gehouden worden van al de kinderen Israëls onder hunne geslachten* (Ex. XII : 42). o *Mijn God* (zegt David Ps. XLII : 6) *mijne ziel buigt sich neder in mij; daarom gedenk ik uwer uit het land der Jordaan, en Hermon, uit het klein*

¹⁾ Deze aanhaling moet zijn: Deut. IV : 10, 11. Vert.

**BUNYAN EN ZIJNE VROUW LEZEN IN HET BOEK
HAARS VADERS.**

In deze boeken wilde ik somtijds met haar lezen.

gebergte. ¹⁾ Zoo gedacht hij den leeuw en den beer, toen hij uitging om tegen den reus van *Gath* te strijden (1 Sam. XVII : 36, 37).

Het was *Paulus'* gewone wijze van doen (Hand. XXII) en ook wanneer hem naar het leven gestaan werd (Hand. XXIV) ²⁾, voor zijne rechters bloot te leggen de wijze van zijn bekeering; hij wilde dien dag en dat uur herdenken, waarin hij voor het eerst genade ontmoette, want hij voelde zich daardoor ondersteund. Toen God de kinderen Israëls gebracht had door de Roode Zee, ver in de wildernis, toen moesten ze juist weder terugkeeren, om het verdrinken hunner vijanden te herdenken (Num. XIV : 25), want ofschoon zij vroeger Zijn lof gezongen hadden, vergaten ze toch spoedig Zijne daden (Ps. CVI : 11, 12). ³⁾

In deze mijne mededeeling zult gij veel zien; veel zeg ik, van de genade Gods te mijwaart; ik dank God, ik kan die hoog stellen, want ze was boven mijne zonden en boven Satans aanvechtingen ook. Ik kan met vertroosting mijne vreezen, mijne twijfelingen en droeve maanden herdenken; zij zijn als het hoofd van *Goliath* in mijne hand. Voor David had *Goliaths* zwaard zijns gelijke niet, juist omdat dit zwaard hem in de ingewanden zou gestoken zijn, want nu predikte het enkele zien en herinneren van dat zwaard hem Gods verlossing. O, de herinnering van mijn groote zonden, van mijn groote verzoekingen; en van mijn groote vrees van voor eeuwig verloren te gaan! Zij brengen mij weder helder voor den geest de herinnering aan mijn groote uitredding, mijn groote ondersteuning van den hemel, en de groote genade die God bewezen heeft aan zulk een ellendeling als ik.

Mijn dierbare kinderen, roept in uw geest terug de dagen van ouds en de jaren der eeuwen; herdenkt uw snarenspeel in den nacht en laat uw geest onderzoeken (Ps. LXXIII : 5—12) ⁴⁾

¹⁾ Engelsche vertaling van „uit het klein gebergte” is „FROM THE HILL (van den heuvel) MIZAR.” Vert.

²⁾ Dit moet zijn Hand. XXVI. Vert.

³⁾ Moet zijn Ps. CVI : 12, 13. Vert.

⁴⁾ Bedoeld is Ps. LXXVII : 5—12. Vert.

Ja, zoekt naarstiglijk, en laat geen hoek in uw hart ondoorzocht, naar dien verborgen schat, zoowel den schat van uw eerste als van uw tweede ondervinding van de genade Gods te uwaarts. Herdenkt, zeg ik, het eerste woord dat vat op u kreeg, herdenkt uw gewetensangsten, en uw vrees voor dood en hel; herdenkt evenzoo uw tranen en gebeden tot God; ja, hoe gij zuchttet onder elke heg, om genade. Hebt gij in 't geheel geen heuvel *Misar* ¹⁾ te herdenken? Hebt gij vergeten den akker, het melkhuis, den stal, de schuur, of iets dergelijks, waar God uw zielen bezocht? Herdenkt evenzoo het woord; het woord, zeg ik; waarop de Heere u te hopen gaf; indien gij hebt gezondigd tegen licht in; indien gij zijt aangevochten tot lastering; indien ge zijt overstelpt van wanhoop; indien ge denkt dat God tegen u strijdt, of indien de hemel verborgen is voor uw oogen; herdenkt dat het met uw vader evenzoo was, *maar uit alle dese heeft mij de Heere verlost.*

Ik zou veel breeder hebben kunnen uitweiden in deze mijne mededeelingen, over mijne aanvechtingen en kwellingen van de zonde, evenzoo als over de genadige vriendelijkheid en arbeid van God aan mijne ziel; ik zou in veel verhevener stijl hebben kunnen spreken dan ik gedaan heb, en de dingen meer hebben kunnen verfraaien dan ik hier blijkbaar doe, maar ik durf niet. God dreef geen spel toen hij mij beproefde; en ik dreef geen spel toen ik als in een bodemloozen put wegzonk, *waar de angsten der hel mij troffen*; en daarom mag ik geen spel drijven wanneer ik ze mededeel, maar moet duidelijk en eenvoudig zijn en de dingen voorstellen zooals ze waren; laat hem, die dat goed vindt, het aannemen; en hem, dien het niet lijkt, iets beters geven. Vaartwel.

Mijn dierbare kinderen.

De melk en honig zijn aan de andere zijde der woestijn. God zij u genadig en geve u dat ge niet traag zijt om in te gaan en het land te besitten.

JOHN BUNYAN.

¹⁾ Zie aant. pag. 9.

GENADE OVERVLOEIENDE VOOR DEN VOORNAAMSTE DER ZONDAREN

OF

EEN BEKNOPT VERHAAL VAN DE UITNEMENDE GENADE
VAN GOD IN CHRISTUS, VOOR ZIJN ARMEN DIENSTKNECHT
JOHN BUNYAN.

1. In dit mijn verhaal van het genadige werk Gods aan mijn ziel zal het niet ongepast zijn, indien ik in de eerste plaats, met enkele woorden u een wenk geef over mijn afkomst en de wijze waarop ik groot gebracht werd, opdat daardoor de goedheid en weldadigheid Gods jegens mij des te meer mogen naar voren gebracht en verheerlijkt worden voor de kinderen der menschen.

2. Mijn afkomst dan, die was, zooals bij menigeen wel bekend is, uit een laag en onaanzienlijk geslacht; de rang van mijn vaders huis was die van de laagst-geplaatste en meest verachte familiën in het land. Daarom kan ik hier niet, gelijk anderen, roemen op edel bloed, of eenigszins hooge geboorte, voorzooveel het vleesch aangaat; maar, alles wèl beschouwd, verheerlijk ik de hemelsche Majesteit er voor, dat Hij mij door deze deur in de wereld gebracht heeft, om deel te hebben aan de genade en het leven dat door het Evangelie in Christus is.

3. Maar toch, niettegenstaande den lagen stand en de onaanzienlijkheid mijner ouders, behaagde het Gode, hun in het hart te geven mij naar school te zenden, om beide lezen en schrijven te leeren; hierin werd ik dus zoo bekwaam als gewoonlijk

**Mijn familie-
betrekkingen
en afstamming**

**Ik ga naar
school**

de kinderen van andere arme menschen; ofschoon — tot mijn schande, moet ik bekennen, dat ik spoedig alles verloor wat ik geleerd had, en wel bijna geheel; en zulks lang voordat de Heere Zijn genadig werk van bekeering aan mijne ziel wrocht.

4. Wat nu mijn eigen natuurlijk leven aangaat, gedurende den tijd dat ik zonder God in de wereld was, dat was inderdaad *naar de eeuw deser wereld, en den geest die nu werkt in de kinderen der ongehoorszaamheid* (Ef. II : 2, 3). Het was mijne vreugde in den strik des duivels gevangen te zijn *tot zijnen wil* (2 Tim. II : 26), vervuld met alle ongerechtigheid; welke zoo krachtig werkte en zich op den voorgrond plaatste, beide in mijn hart en in mijn leven, en dat van kindsbeen af, dat ik slechts weinige gelijken had, (vooral in aanmerking nemende mijn leeftijd, die teeder was, want mijne jaren waren nog weinige) in vloeken, zweren, liegen en lasteren van Gods heiligen naam.

5. Ja, ik was zoo ingeleefd en ingeworteld in deze dingen, dat ze mij een tweede natuur werden, hetwelk — zooals ik sinds dien met kalmte inzag — den Heere zóó beleedigde, dat zelfs in mijne kindsheid Hij mij deed ontzetten door vreeselijke droomen, en verschrikte door vreeselijke gezichten. Want dikwijls, nadat ik dezen en den volgenden dag in de zonde besteed had, werd ik in mijn bed, al slapende, grootelijks bedroefd door de verschijningen van duivelen en booze geesten, welke reeds, zooals ik toen dacht, bezig waren mij tot hen weg te trekken, en van welken ik nooit kon bevrijd worden.

6. Evenzoo werd ik, gedurende die jaren, grootelijks bedroefd en ontsteld door de gedachte aan de vreeselijke pijnigingen van het helsche vuur, steeds vreezende dat het mijn lot zou worden ten laatste gevonden te worden onder deze duivelen en helsche vijanden, welke gebonden zijn met de ketenen en banden der duisternis, tot het oordeel van den grooten dag.

Een vroeg
leven in de
zonde

Ik vrees voor
de pijnigingen
der hel

7. Deze dingen zeg ik — want ik was nog een kind, slechts negen of tien jaren oud, bedroefden mijne ziel in die mate, dat dan midden onder mijn vele spelen en kinderlijke ijdelheden, temidden van mijn ijdele gezellen, ik dikwijls zeer neergeslagen was en mijn geest daarover bedroefde, toch kon ik mijne zonden niet laten: ja, ik werd dan zoo met wanhoop aan leven en hemel overstelpt, dat ik dikmaals kon wenschen, of dat er geen hel mocht zijn, of dat ik een duivel mocht wezen; onderstellende dat dezen alleen pijnigers waren; dat indien het niet anders kon dan dat ik naar die plaats ging, ik liever een pijniger, dan zelf een gepijnigde zou zijn.

8. Een poos later verlieten mij deze verschrikkelijke droomen, welke ik dus spoedig vergat; want mijne vermaken sneden spoedig de herinnering daaraan af, als hadden ze nooit bestaan; weshalve ik nu met meer gretigheid, overeenkomstig de kracht der natuur, mijn lusten den teugel vierde en mij vermaakte in alle overtredingen van de wet Gods; zoodat ik, tot ik in het huwelijk trad, de aangewezen belhamel was, voor alle jongelieden die met mij omgingen, in alle soorten van ondeugd en goddeloosheid.

**Belhamel in alle
soorten van
ondeugd en on-
goddelijkheid**

9. Ja, zulk een voorliefde voor alle lusten en vruchten des vleesches woonde in mijn arme ziel, dat indien niet een wonder van kostelijke genade zulks voorkomen had, ik niet alleen verloren gegaan zou zijn door den slag der eeuwige gerechtigheid, maar mij ook zou blootgesteld hebben aan den slag van die wetten, welke sommigen tot ongenade en openlijke schande voor het aangezicht der wereld brengen.

10. In deze dagen waren godsdienstige gedachten mij zeer hinderlijk; ik kon ze zoomin in mijzelf als in anderen verdragen; zoodat wanneer ik iemand zag, die las in boeken betreffende de Christelijke godzaligheid, dat voor mij zoo goed als een gevangenis was. *Want ik seide tot God:*

**Godsdienstige
gedachten zeer
hinderlijk**

wijk van mij, want aan de kennis Uwer wegen heb ik geen lust. (Job XXI : 14, 15). Ik was nu ontledigd van alle goede overdenking; hemel en hel waren beide voor mijn geestesoog verborgen, en wat aangaat zalig worden of verdoemd worden, dat was in 't geheel niet in mijn gedachten. *O Heere, Gij kendet mijn leven, en mijne wegen waren voor U niet verborgen.*

11. Maar dit herinner ik mij zeer goed, dat ofschoon ik zelf met het grootste genoegen en gemak zondigen kon, en ook vermaak scheppen in de ondeugden van mijn metgezellen, ja, ook dan, mijn geest zou gebeefd hebben indien ik te eeniger tijd slechte dingen gezien had, bij hen die de godzaligheid beleden. Eens vooral, toen ik op het toppunt der ijdelheid stond, en ik iemand hoorde vloeken, die geacht werd een godsdienstig man te zijn, gaf dat zulk een slag op mijn geest, dat ik er hoofdpijn van kreeg.

12. Maar God verliet mij niet geheel en al, doch volgde mij nog, maar nu niet met overtuigingen, doch met oordeelen, welke echter met barmhartigheid vermengd waren. Want eens viel ik in een inham van de zee, en ontsnapte nauwelijks aan verdrinken. Een andermaal viel ik uit een boot in de Bedford-rivier, doch genade bewaarde mij in het leven. Daarbij, een andermaal toen ik met een mijner kameraden in het veld was, gebeurde het dat een adder over den weg kroop, en ik, een stok in de hand hebbende sloeg haar op den rug; en haar verdoofd hebbende, brak ik haar den bek open met mijn stok en wrong haar met de vingers den angel uit; door welke daad ik door mijne roekeloosheid zeer licht mijn leven ten einde gebracht hebben zou, indien God niet genadig voor mij geweest ware.

13. Met dankbaarheid heb ik ook het volgende opgemerkt. Toen ik soldaat was, werd ik met anderen aangewezen om de een of andere vesting te belegeren, maar juist toen ik

gereed was om uit te trekken, begeerde een ander van dezelfde compagnie in mijn plaats te gaan. Ik stemde daarin toe en hij ging voor mij, en gedurende het beleg, toen hij op wacht stond, werd hij door een musketkogel in 't hoofd geschoten en stierf.

Mijn ondervinding als soldaat

14. Hier, gelijk ik zeide, waren oordeel en barmhartigheid, maar geen van beide deden mijne ziel ontwaken tot gerechtigheid; weshalve ik voortzondigde, en meer en meer tegen God in opstand geraakte en in zorgeloosheid voor mijn eigen redding.

15. Kort daarna trad ik in den huwelijken staat, en het was genade dat ik eene vrouw trof, wier vader voor godzalig gehouden werd. Deze vrouw en ik, ofschoon we samen gingen leven zoo arm als een arme slechts zijn kan (we hadden niet zooveel huishoudgoed als een schotel en een lepel voor ons beiden!) toch had zij voor haar deel: „*Het voetpad ten hemel voor den eenvoudige*” en „*De praktijk der godzaligheid*” ¹⁾ welke haar vader haar bij zijn sterven achtergelaten had. In deze twee boeken wilde ik somtijds met haar lezen, waarin ik wel eenige dingen vond, die mij aangenaam waren (maar al dien tijd kwam ik niet tot overtuiging). Zij van hare zijde vertelde mij dikwijls, welk een godzalig man haar vader geweest was, en hoe hij ondeugd kon bestraffen en berispen, zowel in zijn huis als bij zijne naburen; en welk een nauwgezet en heilig leven hij in zijne dagen leidde, beide in woord en daad.

Mijn eerste huwelijk

16. Derhalve deden deze boeken, met haar verhaal, ofschoon zij mijn hart niet bereikten om het met betrekking tot mijn treurigen en zondigen toestand te doen ontwaken, eenige begeerte naar godsdienst in mij ontstaan; zoodat, aangezien ik niet beter wist, ik mij zeer gretig wierp op den godsdienst dezer wereld, namelijk twee

Goede boeken hebben invloed op mij

¹⁾ „The Plain Man's Pathway to Heaven” en „The Practice of Piety.”

maal per dag naar de kerk te gaan; en daar onder de vorsten te behooren; en daar zeer godsdienstig te zijn, beide mede te belijden ¹⁾ en te zingen, zooals de anderen deden — maar toch mijn zondig leven aanhoudende —; maar daarbij was ik zoo overheerd door den geest van bijgeloof, dat ik, en zulks met de grootste toewijding, alle dingen die tot de kerk behoorden, vereerde (zoowel het altaar, als den geestelijke, den kerkedienaar, de kleeding, den eeredienst en al het overige); het er voor houdende dat alle dingen heilig waren die daarmede in verband stonden, en vooral dat de geestelijke en de kerkedienaar zeer gelukkig en zonder twijfel grootelijks gezegend waren, omdat zij, zooals ik toen dacht, de dienaren van God waren, de voornaamsten in den heiligen tempel, om daar Zijn werk te doen.

17. Deze waan verkreeg binnen korten tijd zoo grooten invloed op mijn geest, dat indien ik slechts een geestelijke gezien had (al was hij nog zoo gemeen en ontuchtig van levenswandel,) ik zou gevoelen hoe mijn geest onder hem boog, hem vereerde, voor hem knielde, ja, ik dacht, om de liefde die ik voor hen voelde (hen voor dienaren Gods houdende) dat ik mij onder hun voeten had kunnen leggen om door hen vertrapt te worden, zóó werd ik door hun titel, hun ambtsgewaad en hun werk bedweld en betooverd.

18. Nadat ik gedurende geruimen tijd in dien toestand verkeerd had, kwam een andere gedachte in mijn geest op, en wel deze: Waren wij *Israëlieten* of niet? Want aangezien ik in de Heilige Schrift vond dat zij eens het uitverkoren volk van God waren, meende ik dat mijne ziel niet anders dan gelukkig zijn kon, indien ik een van hun ras was. Derhalve bevond ik zeer verlangend te zijn naar een beslist antwoord op deze vraag: maar wist niet hoe ik dat verkrijgen zoude; ten laatste vroeg ik het aan mijn vader, die mij zeide:

¹⁾ „to say”, met de gemeente deel te nemen aan het opzeggen van de liturgie.

BUNYAN HOORT EEN STEM UIT DEN HEMEL.

Toen ik op het punt stond om voor den tweeden keer toe te slaan, viel plotseling een stem uit den hemel in mijn hart.

Neen, dat waren we niet. Waardoor ik in mijn geest de hoop daarop vernietigd gevoelde; en daarbij bleef het.

19. Maar onder dit alles was ik niet gevoelig voor het gevaar van kwaad en zonde; ik werd teruggehouden van het inzicht dat de zonde mij verdoemen zou, welken godsdienst ik ook volgde, tenzij ik in Christus gevonden werd; neen, ik dacht nimmer aan Hem, of dat er iemand was als hij. *Zoo wandelt de blinde maar vermoeit zichzelf met ijdelheid, dewijl hij niet weet naar de stad Gods te gaan* (Pred. X : 15).

**Een leerrede
ontroert mij**

20. Doch op zekeren dag (onder al de leerredenen die onze geestelijke uitsprak) was zijn onderwerp te handelen over den Sabbatdag, en over de zonde van dien te ontheiligen, hetzij door arbeid of vermaken, of op andere wijze. (Nu was ik, niettegenstaande mijne godsdienstigheid, iemand die veel genoeg vond in alle soorten van ondeugden, en voornamelijk was dat de dag waarop ik mij daarmede vertroostte.) Waarop ik gevoelde onder zijne leerrede dat mijn geweten mij beschuldigde; denkende en geloovende dat hij deze leerrede opgesteld had om mij mijn kwaaddoen voor te houden. En in dat oogenblik gevoelde ik wat schuld was, ofschoon nooit vroeger, zoover ik mij herinner; maar toen was ik, voor dat oogenblik, er mede belast, en ging, toen de leerrede geëindigd was, naar huis met een zwaar pak op mijn geest.

21. Dat verstijfde voor dien tijd de prikkeling van mijn geliefdste vermaken, en verbitterde mijn vorige genoegens voor mij; maar zie, het was niet blijvend, want alvorens ik nog mijn middagmaal geëindigd had begon de kwelling uit mijn geest te verdwijnen en mijn hart keerde tot zijn oude gewoonten terug. Maar o, hoe blijde was ik, dat deze kwelling van mij verdwenen en dit vuur uitgedoofd was, zoodat ik weer zonder bedwang zondigen mocht! Waarom, nadat ik mijn behoefte aan voedsel voldaan had, ik de leerrede uit mijn geest wegschudde, en met groot genoeg

**Ik wedersta
dien invloed**

tot mijn oude gewoonten van vermaken en spelen terug-
keerde.

22. Maar op denzelfden dag, toen ik druk bezig was met katknuppelen en, na een slag tegen de opening gegeven te hebben, op het punt stond om voor den tweeden keer toe te slaan, viel plotseling een stem uit den hemel in mijn hart, zeggende: *Wilt gij uw zonden verlaten en naar den hemel gaan; of uw zonden aanhouden en naar de hel gaan?* Ik werd door ontzaglijke verbijstering aangegrepen; zoodat ik, den stok op den grond werpende, naar den hemel opzag, en 't was alsof ik met de oogen van mijn verstand den Heere Jezus had aanschouwd op mij nederziende, zeer hevig over mij ontstemd, en mij streng bedreigende met eenige pijnlijke straf voor deze en andere ongodelijke praktijken.

23. Ik had dit vroeger niet in mijn ziel begrepen; maar, plotseling werd deze gevolgtrekking mij op den geest gebonden (want die wenk stelde mijne zonden voor mijn aangezicht): *Dat ik een groot en zwaar sondaar was, en dat het nu te laat was voor mij om den hemel te zoeken; want Christus sou mij geen vergiffenis schenken, of mijne overtredingen vergeven.* Daarop verviel ik daarover in mijmering; en terwijl ik er over nadacht en vreesde dat het zoo moest zijn, voelde ik mijn hart in wanhoop wegzinken, besluitende dat het te laat was; en daarom nam ik voor in mijn ziel om voort te gaan in de zonde, want, dacht ik, de zaak staat zóó: mijn toestand is in elk geval ellendig; ellendig indien ik mijn zonden verlaat; ellendig indien ik ze blijf aanhouden; ik kan slechts verdoemd zijn; en indien ik dat moet zijn, dan ben ik even goed verdoemd om vele zonden als om weinige.

24. Dus stond ik temidden van mijn spel, voor allen die daar tegenwoordig waren, maar ik vertelde hun niets; doch ik zeg: tot deze gevolgtrekking gekomen zijnde, keerde ik met woede tot mijn spel terug, en ik herinner mij zeer

goed dat toen deze soort van wanhoop zóó bezit nam van mijne ziel, dat ik overtuigd was dat ik nooit eenige verlichting kon krijgen dan door voort te gaan met zondigen; want de hemel was reeds verloren, zoodat ik daaraan niet meer mocht denken; weshalve ik groote begeerte in mij vond om mij te verzadigen met zonde, zelfs bedenkende welke soort van zonde totnutoe niet bedreven was, opdat ik daarvan de zoetheid proeven mocht; en ik maakte zooveel haast als ik kon om met haar lekkernijen mijn buik te vullen, opdat ik niet mocht sterven alvorens ik mijne begeerte verkregen had, want daarvoor was ik grootelijks bevreesd. In deze dingen betuig ik voor God, dat ik niet lieg, en ook niet dezen vorm van mededeeling verdicht, zij waren wezenlijk, sterk, en met mijn geheele hart, mijne begeerten: *De goede Heere, wiens genade ondoorzoekelijk is, vergeve mij mijne overtredingen!*

**Ik keer met
woede tot mijn
spel terug**

25. En ik ben er vast van overtuigd, dat deze aanvechting van den duivel meer gewoon is onder arme schepselen, dan velen van hen vermoeden; juist om de geesten te overstelpen met een schurftige en schroeiende gemoedsstemming en met verstijving van het geweten, aan welke stemming hij stil en listig zulk een wanhoop toevoegt, dat zij — ofschoon niet van veel schuld overtuigde zielen — voortdurend de geheime verzekering in zich omdragen, dat daar voor hen geen hoop meer is; *want zij hebben de zonden lief, die willen zij nawandelen.* (Jer. II : 25; XVIII : 12.)

26. Nu, daarom ging ik voort in de zonde met groote gretigheid in mijne ziel, al maar ontevreden dat ik niet zoo met haar kon verzadigd worden als ik verlangde. Dit ging met mij zoo voort ongeveer een maand of langer; maar op zekeren dag, toen ik voor het winkelraam van een der burens stond, vloekende en zwerende en mij als een dolle man aanstellende op mijn gewone manier, zat daarachter de vrouw des huizes en hoorde

**Ben godde-
looze vrouw
bestraft mij
om mijn god-
deloosheid**

mij; welke, ofschoon ook zij een zeer losbandige en goddelooze ellendeling was, toch er zich tegen verzette dat ik zwoer en vloekte in zulk een mate, dat zij er van beefde toen zij me hoorde, en tot mij zeide: „*dat ik de goddelooste man was omdat ik vloekte zooals zij het nooit in haar leven gehoord had, en dat ik zoo doende, geschikt was om de jeugd van de geheele stad te verderven, wanneer ze slechts in mijn gezelschap kwamen.*”

27. Door dit verwijt werd ik tot zwijgen en tot geheime schaamte gebracht; en dat zelfs, zooals ik dacht, voor God in den hemel; waarom, terwijl ik daar stond en het hoofd hangen liet, ik van ganscher harte wenschte, dat ik nog eens een klein kind mocht zijn, opdat mijn vader mij mocht leeren spreken zonder dat booze vloeken; want, dacht ik, ik ben er zoo aan gewend, dat het voor mij vergeefs is om aan bekeering te denken; want dat kon, naar mijne meening, nooit gebeuren.

28. Maar hoe het zoo kwam weet ik niet, doch van dien tijd en voortaan, liet ik het vloeken zoo geheel na, dat het mijzelf een groot wonder was het op te merken, en terwijl ik vroeger geen woord spreken kon zonder een vloek vooraf en een anderen daarna, om mijn woorden kracht bij te zetten; nu kon ik, zonder dat, beter spreken en met meer aangenaamheid dan ooit tevoren. En dat alles terwijl ik Jezus Christus niet kende, en mijn vermaken en spelen niet varen liet.

29. Maar spoedig daarna geraakte ik in gezelschap van een armen man, die beleed godsdienstige zijn; en die, zooals ik toen dacht, aangenaam over de Heilige Schrift sprak en over de zaken van den godsdienst; waarop ik, eenige lust en liefde gevoelende voor 'tgeen hij zeide, mij tot mijn Bijbel begaf en groot vermaak kreeg in 't lezen daarin, maar voornamelijk in 't geschiedkundig gedeelte; want wat de brieven van Paulus

Ik word door dit verwijt tot zwijgen gebracht

Ik laat het vloeken na

En arm man spreekt aangenaam over de Heilige Schrift en maakt dat ik den Bijbel lees

en dergelijke boeken aangaat; daarmee kon ik niet overweg, zijnde vooralsnog te onwetend, zoowel omtrent de gebreken van mijne natuur, als omtrent de noodwendigheid en waarde van Jezus Christus om mij zalig te maken.

30. Daarop verviel ik in eenige uitwendige verbetering beide van mijn woorden en van mijn leven, en plaatste de geboden voor mij als mijn weg ten hemel; welke geboden ik derhalve trachtte te houden en ook, naar mij docht, somtijds tamelijk wel hield, en dan zou ik vertroosting hebben; wèl zou ik zoo nu en dan een daarvan overtreden en daardoor mijn geweten verontrusten, maar dan zou ik berouw hebben en zeggen dat het mij leed deed, en God beloven voortaan beter te handelen en daardoor hulp verkrijgen; want dan — dacht ik — zou ik Gode behagen zoo goed als iemand anders in Engeland.

Ik beoefen uitwendige verbetering

31. Dit alles zette ik omstreeks een jaar lang voort; gedurende welken tijd onze naburen mij hielden voor een zeer godzalig man, een nieuw en godsdienstig man, en er zich zeer over verwonderden dat ze zulk een groote en in 't oog loopende verandering in mijn leven en gewoonten bespeurden; en inderdaad dat was zoo; ofschoon ik toen Christus niet kende, noch genade, noch geloof, noch hoop; want — gelijk ik naderhand wel ingezien heb, ware ik toen gestorven, dan zou mijn staat zeer verschrikkelijk geweest zijn.

32. Maar, zooals ik zeide, mijne naburen stonden versted over deze mijn groote bekeering van overlopende heiligschennis tot iets gelijk een zedig leven; en waarlijk, dat mochten ze ook wel! want deze mijne bekeering was zoo groot als die van Tom van Bethlehem om een nuchter man te worden. Nu, daarom begonnen ze mij te loven, en te prijzen en wèl van mij te spreken, beide in mijn gezicht en achter mijn rug. Nu was ik, naar zij zeiden, een godzalig man geworden; nu was ik een recht eerwaardig man geworden. Maar o, toen ik te weten kwam

De naburen versted over mijn bekeering

dat zóo hun woorden en gedachten over mij waren; toen behaagde dat mij machtig wèl! Want, ofschoon ik toen niets was dan een arme, geblankette huichelaar, voldeed het mij dat over me gesproken werd als een waarlijk godzalige. Ik was trotsch op mijn godzaligheid; en inderdaad al wat ik deed verrichtte ik, hetzij om gezien, hetzij om geprezen te worden door de menschen, en daarin volhardde ik gedurende twaalf maanden of langer.

33. Nu moet ge weten dat ik vroeger veel genoegenvond in klok-luiden, maar toen mijn *geweten* teeder was geworden, dacht ik dat *ten* zulke *praktijken* ijdel waren, en daarom dwong ik mij om het na te laten, doch mijn ziel hunkerde er naar; daarom wilde ik naar den klokketoren gaan en er naar kijken, ofschoon ik niet durfde luiden; want ik dacht dat dit bij den godsdienst niet voegde; dus bedwong ik mijzelf en wilde alleen slechts er naar zien; maar spoedig daarna begon ik te denken: *hoe sou 't zijn indien een der klokken viel?* Toen koos ik te gaan staan onder een van de grootste balken, die overdwars in den toren lag van de eene zijde naar de andere, denkende dat ik daar veilig staan zou; maar spoedig begon ik te denken: wanneer de klok door een der slingeren valt, dan kan hij eerst tegen den muur stooten en dan op mij terugkaatsende, mij dooden, niettegenstaande den dwarsbalk; dit maakte dat ik bij de deur bleef staan; en nu, dacht ik, ben ik veilig genoeg; want indien de klok nu valt, kan ik achter deze dikke wallen ontkomen, en zoo toch gered worden.

34. Dit besluit genomen hebbende, ging ik heen om naar 't luiden te zien, maar zou niet verder gaan dan tot den ingang van den toren; maar daar kwam mij in 't hoofd: hoe nu, indien de toren zelf instort? En deze gedachte (zoover ik weet) schokte zoo gestadig mijn ziel, terwijl ik daar stond en toezag, dat ik niet langer aan den ingang durfde blijven staan, maar genoodzaakt was te vluchten, uit vrees dat de toren op mijn hoofd vallen zou.

35. Een ander ding was mijn dansen; het duurde een vol jaar aler ik dat opgeven kon, maar gedurende al dien tijd, wanneer ik dacht dat ik een of ander van de geboden hield, of dōor woord of daad iets deed dat ik voor goed aanzag, had ik grooten vrede in mijn geweten en kon bij mijzelf denken, dat God geen andere keus had dan behagen in mij te scheppen, ja — om het eerlijk te vertellen zooals ik gedurig dacht; dat geen man in Engeland God meer behagen kon dan ik.

**Ik geef het
dansen op**

36. Maar arme ellendeling die ik was! Al dien tijd was ik onwetend omtrent Jezus Christus, en bezig om mijn eigene gerechtigheid op te richten; en zou daarin verloren gegaan zijn, had God niet in genade mij meer van mijn natuurlijken staat getoond.

37. Maar op zekeren dag, bracht de goede voorzienigheid Gods mij, beroepshalve, naar Bedford, en in een van de straten van die stad kwam ik ergens waar drie of vier arme vrouwen in den zonneshijn voor de deur zaten, sprekende over de dingen Gods; en zijnde nu gewillig om hen te hooren samenspreken, kwam ik nader om te verstaan wat zij zeiden, want ik was nu zelf een vurig spreker over godsdienstige onderwerpen; maar ik moet zeggen: *ik hoorde doch verstond niet*; want zij waren ver boven mij en buiten mijn bereik. Haar gesprek liep over de wedergeboorte, het werk Gods aan hare harten, en hoe zij overtuigd werden van haar ellendigen staat van nature; zij bespraken verder hoe God haar zielen met Zijne liefde in den Heere Jezus bezocht had, en met welke woorden en beloften zij waren verfrist, vertroost en ondersteund tegen de aanvechtingen des Satans; verder bespraken zij meer bijzonder de ingevingen en aanvechtingen des Satans; en verhaalden elkander hoe zij bedroefd en hoe zij gedragen waren onder zijne aanvallen. Verder bespraken zij de ellendigheid van haar eigen harten en van haar ongeloof; en veroordeelden, verachtten en verafschuwden haar eigen-

**Ik luister naar
de arme vrou-
wen te Bedford**

gerechtigheid als onnut en onvoldoende om haar eenig goed te doen.

38. En mij docht: zij spraken alsof 'tgeen zij zeiden haar vreugde verschaft; zij spraken met zooveel aangenaamheid over den inhoud der Heilige Schrift en met zulk een openbaring van genade in al wat ze zeiden, dat het mij voorkwam alsof zij een nieuwe wereld gevonden hadden, alsof zij waren *het volk dat alleen sal wonen en onder de heidenen niet gerekend worden* (Num. XXIII : 9).

39. Hierop gevoelde ik dat mijn hart geschokt werd en wantrouwde mijn toestand als nietswaardig; want ik zag dat in al mijn gedachten betreffende godsdienst en behoudenis, de nieuwe geboorte nooit over mijn ziel gekomen was; evenmin kende ik den troost van het Woord en de belofte; noch de bedrieglijkheid en verraderlijkheid van mijn eigen slechte hart. Wat geheime gedachten betreft, daar lette ik nooit op; evenmin begreep ik wat Satans aanvechtingen waren, noch hoe zij moesten wederstaan en bestreden worden enz.

40. Daarom dus, toen ik had gehoord en overwogen wat zij zeiden, verliet ik haar en ging opnieuw aan mijn werk, maar haar gesprek en haar verhalen bleven mij bij; ook wenschte mijn hart bij haar te vertoeven, want ik gevoelde mij door haar woorden grootelijks aangetrokken, beide, omdat ik daardoor overtuigd was dat mij de ken-teekenen van een waarlijk godvreezend man ontbraken, als omdat ik door die woorden overtuigd was van den gelukkigen en gezegenden toestand van hem, die zulke ken-teekenen bezat.

41. Daarom zou ik er dikwijls mijn werk van maken om telkens weder in het gezelschap van deze arme lieden te komen; want ik kon er niet vandaan blijven; en hoe meer ik met hen verkeerde, des te meer betwijfelde ik mijn toestand; en — zooals ik mij nu herinner — ik vond twee

BUNYAN AAN DEN INGANG VAN DEN KLOKKETOREN.

Ik ging heen om naar 't luiden te zien; maar zou niet verder gaan dan tot den ingang.

dingen in mij; waarover ik somtijds verwonderd was (voornamelijk wanneer ik bedacht welk een blinde, onwetende, losbandige en goddelooze ellendeling ik nog pas geleden geweest was).

Het eerste was een zeer groote zachtheid en teederheid van hart, welke veroorzaakte dat ik onder de overtuiging kwam van 'tgeen zij mij met de Schrift verzekerden; en het andere was een groote neiging in mijn ziel om voortdurend daarover te peinzen, en over alle goede dingen die ik te eeniger tijd hoorde of las.

42. Door deze dingen was mijn ziel nu zóó veranderd, dat zij als de bloedzuiger aan den ader lag, steeds roepende *Geef, Geef*, (Spr. **Mijn ziel meer bepaald bij de dingen der eeuwigheid** XXX : 15). Ja, zij werd zoo bepaald bij de eeuwigheid en de dingen die het koninkrijk der hemelen aangaan (dat is: zoover ik er van wist, want tot dien tijd, God weet het, kende ik er slechts weinig van) dat noch vermaken, noch voordeelen, noch overredingen, noch bedreigingen haar daarvan konden losmaken, of haar bewegen ze los te laten; en ofschoon ik het met schaamte zeggen moet, toch is het inderdaad een zekere waarheid, dat het toen voor mij even moeilijk geweest zou zijn mijne ziel van den hemel naar de aarde terug te voeren, als ik het dikwijls later gevonden heb, om van de aarde mij tot den hemel te verheffen.

43. Eén ding mag ik niet overslaan: Daar was een jonge man in onze stad, aan wien mijn hart meer verbonden was geweest, dan **Ik ontmoet een ouden makker** aan iemand anders; want hij was het slechtste schepsel in vloeken, en zweren, en hoereeren; maar nu schudde ik hem af en verzaakte zijn gezelschap; maar omstreeks een vierendeel jaars nadat ik hem verlaten had, ontmoette ik hem in zekere laan en vroeg, hoe het hem ging: hij, volgens zijn slechte gewoonte als van ouds vloekende, antwoordde dat hij wél was. Maar, Harry, zeide ik, *waarom vloekt en sweert ge soo? Wat moet er van*

u worden, indien ge in sulc een toestand sterft? Hij antwoordde mij in groote woede: Welk gezelschap sou de duivel hebben, indien niet sulken als ik ben?

44. Omstreeks dezen tijd maakte ik kennis met eenige boeken van de Ranters ¹⁾, die door sommige van onze stadgenooten waren medegebracht; welke boeken evenzeer in hooge achting waren bij enkele oude belijders; sommige

Sommige Ranters' boeken komen mij in handen. Ik bid om leiding bij de lezing ervan

van deze las ik, maar was niet bekwaam genoeg om er over te oordeelen; weshalve toen ik ze las en overdacht (voelende mij zelf onbekwaam om ze te beoordeelen) ik mij in een hartelijk gebed begaf op deze wijze:

o Heere, ik ben een dwaas, en niet bekwaam om de waarheid van de dwaling te onderscheiden: Heere, laat mij niet over aan mijn eigen blindheid, soowel om dese leerstellingen goed te keuren of te veroordeelen; indien se uit God zijn, laat mij se niet verachten; indien se uit den duivel zijn, laat mij se niet omhelsen. Heere, ik leg mijne ziel in dese saak alleen aan uwe voeten, laat mij niet bedrogen worden; dat smeeek ik u nederig. Gedurende dien tijd had ik een godsdienstigen vertrouwden bekende, en dat was de arme man van wien ik hiervoren sprak;

Mijn godsdienstige bekende wordt een duivelsche Ranter

maar omstreeks dien tijd werd hij veranderd in een zeer duivelschen Ranter, en gaf zich over aan allerlei vuilheid, voornamelijk onzindelijkheid; hij ontkende ook dat er een God, engel of geest was; en

kon lachen om alle opwekking tot nuchterheid; toen ik mij vermoeide om zijne ondeugden te berispen, lachte hij nog meer, en gaf voor dat hij alle godsdiensten beproefd had, en nog nimmer het rechte licht gehad had behalve nu. Hij vertelde mij ook, dat ik binnen kort zien zou dat alle belijders Ranters werden. Waarop ik, deze vervloekte beginselen verafschuwend, voortaan zijn gezelschap ver-

¹⁾ Ranters (letterlijk: hoogdravenden) waren een secte, die door allerlei valsche mystiek tot gruwelijke onkuisheid vervielen; niet ongelijk aan onze Naakloopers van de zeventiende eeuw. Vert.

meed, en voor hem zoo volslagen vreemdeling werd, als we vroeger samen vertrouwelijk geweest waren.

45. Niet alleen deze man was eene beproeving voor mij, maar, daar mijn beroep mij op het platteland bracht, gebeurde het dat ik meermalen in gezelschap kwam van menschen, die, hoewel vroeger nauwgezet godsdienstig, nu evenzoo door deze Ranters medegesleept waren. Zij wilden evenzoo met mij spreken over hunne wegen, en veroordeelden mij als een wettisch man en een duisterling, voorgevende dat zij alleen de volmaaktheid bereikt hadden, dat ze konden doen wat ze wilden en toch niet zondigden. O, deze verzoekingën waren bekoorlijk voor mijn vleesch; want ik was slechts een jonge man en mijn natuur in haar eerste kracht; maar God, die mij, gelijk ik hoopte, voor betere dingen bestemd had, hield mij bij de vreeze Zijns naams en liet niet toe dat ik zulke vervloekte leerstellingen aannam.

En gezegend zij God, die mij in het harte gaf om tot Hem te schreien om vastgehouden en geleid te worden; steeds mijn eigen wijsheid wantrouwende, want ik heb sinds dien de uitwerking van die gebeden gezien, daarin dat Hij mij bewaarde niet alleen voor de dwalingen van de Ranters, maar ook voor die, welke naderhand tevoorschijn gekomen zijn. De Bijbel was mij in die dagen dierbaar.

Mijn gebed beantwoord. De Bijbel mij dierbaar

46. En nu, docht mij, begon ik in den Bijbel te zien met nieuwe oogen, en te lezen zooals ik nooit tevoren gedaan had, en voornamelijk de brieven van den heiligen apostel Paulus waren mij zoet en aangenaam; en inderdaad ik had toen nooit gedaan met den Bijbel, zoowel door lezen als overpeinzen: steeds roepende tot God dat ik mocht kennen de waarheid, en den weg naar den hemel en de heerlijkheid.

47. En terwijl ik voortging met lezen, trof mij deze tekst: *Dezen wordt door den Geest gegeven het woord der wijsheid, en een ander het woord der kennis door denzelfden Geest, en aan een ander het geloof enz.* (1 Cor. XII : 8—10). En

ofschoon, zooals ik later inzag, de Heilige Geest voornamelijk buitengewone dingen in dezen tekst bedoelt, vestigde hij toen nochtans bij mij de overtuiging dat ik gewone dingen noodig had, en wel dat verstaan en die wijsheid, welke andere Christenen hadden. Over dit woord **Mijn verstaan van de Schrift** mijmerde ik en ik kon niet zeggen wat ik doen moest; voornamelijk dat woord „geloof” trok mij aan; want ik kon het niet helpen maar somtijds moest ik vragen, of ik nu geloof had, al dan niet; doch ik was huiverig om te besluiten dat ik geen geloof had, want indien dat zoo ware, dacht ik, dan zal ik mijzelf waarlijk onder de buitengeworpenen rekenen.

48. Neen, zeide ik tot mijzelf, ofschoon ik overtuigd ben dat ik een onwetende dwaas ben, en dat mij deze gezegende gaven van kennis en verstand, die anderen bezitten, ontbreken, toch wil ik op goed geluk besluiten dat ik niet geheel al geloofloos ben, ofschoon ik niet weet wat geloof is, want het was mij duidelijk en dat ook (zooals ik later inzag) door Satan, dat zij die tot het besluit komen dat ze in een geloofloozen toestand zijn, rust noch vrede in hunne zielen hebben, en ik was huiverig om weder tot wanhoop te vervallen.

49. Derhalve was ik door deze veronderstelling voor een wijle bevreesd gemaakt mijn gebrek aan geloof te zien; maar God wilde mij niet toelaten mijne ziel dus te ontblooten en te verwoesten, maar deed gaandeweg, tegen dit mijn treurig en blind besluit in, zulke onderstellingen in mijn hart opkomen, dat ik niet tevreden kon blijven, zoolang ik niet tot de zekere wetenschap kwam of ik al dan niet geloof had, daar het gedurig in mijn ziel weerklonk: *Maar hoe, indien u inderdaad het geloof ontbreekt? Maar waaraan kunt ge weten of ge geloof besit?* En daarbij zag ik met zekerheid, dat ik voor eeuwig verloren was, indien ik geen geloof had.

50. Zoodat, ofschoon ik eerst trachtte mij over dat vraag-

stuk omtrent het geloof heen te werken, toch binnen korten tijd, de zaak beter beschouwende, ik geneigd was mijzelf te beproeven of ik geloof had of niet. Maar helaas, arme ellendeling! zoo onwetend en onvernuftig was ik, dat ik op dezen dag nog niet weet hoe ik dat doen moet, dan ik weet hoe te beginnen en te voleindigen dat vreemde en zeldzame kunststuk, dat ik nooit zag of betrachte.

51. Zoodat terwijl ik bezig was hierover te peinzen en mij in 't vraagstuk geheel in te dompelen (want ge moet weten, dat ik tot dusverre over deze zaak nog niemand een blik in mijn hart had doen werpen; 'k had alleen gehoord en overlegd) de verzoeker tot mij kwam in deze begoocheling: *Daar was voor mij geen middel om te weten te komen of ik geloof had dan door te trachten een wonder te doen*; aandringende op die Schriftuurplaatsen, welke schenen in dien geest te spreken, ten einde de verzoeking meer kracht bij te zetten. Nu, op zekeren dag, toen ik mij tusschen *Elstow* en *Bedford* bevond, was de verzoeking zeer heftig om door het doen van eenig wonder te onderzoeken of ik geloof had, welk wonder op dat oogenblik hierin bestaan zou: ik moest zeggen

**De verzoeking
vecht mij aan
om een wonder
te doen**

tot de modderpoelen, die in het jaagpad waren: *Verdroog*, en tot de droge plaatsen: *Wordt modderpoelen!* En waarlijk op zeker oogenblik was ik op het punt te spreken, toen deze gedachte in mijn ziel opkwam: *Maar ga eerst achter gindsche heg en bid God, dat Hij u bekwaam make*. Doch toen ik besloten had te gaan bidden, kwam dit scherp in mij op, dat indien ik bad, en terugkwam, en trachtte het wonder te doen, en desnietteenstaande niets deed, dan kon ik er zeker van zijn dat ik geen geloof had en een verworping was en verloren; neen, dacht ik, indien dat waar is dan wil ik het nu niet beproeven, maar nog een poos wachten.

52. Zoo ging het voort tot mijn groote schade, want ik dacht: indien alleen zij geloof hebben, die zulke wondervolle dingen doen kunnen, dan kom ik tot het besluit

dat ik het voor 't oogenblik niet heb, en in de toekomst niet veel kans heb het te zullen hebben.

Ik word geslingerd tusschen den duivel en mijn eigen onwetendheid Dus werd ik geslingerd tusschen den duivel en mijn eigen onwetendheid, en was, vooral op sommige tijden, zoo terneergeslagen, dat ik niet zeggen kon wat te doen.

53. Omstreeks dezen tijd werd de staat van geluk van de genoemde arme menschen te Bedford mij getoond in een soort van visioen. Ik zag hen alsof zij waren aan de zonzijde van zekeren hoogen berg, waar zij zich verlustigden in de aangename stralen van de zon; terwijl ik, huiverig en verkleumd van koude, bedroefd werd door vorst, sneeuw en donkere wolken; mij docht verder, tusschen hen en mij zag ik een muur, die boven den berg uitstak; mijn ziel verlangde vurig door dien muur heen te gaan, wetende, indien ik dat kon, dan zou ik in het midden van hen komen en mij ook verkwikken in de warmte van hunne zon.

Ben soort van visioen wordt mij getoond

54. Wat dien muur betreft, ik bedacht om steeds op en neer te gaan, steeds glurende of ik ergens ook een doorgang vinden kon, waardoor ik naar binnen komen mocht, maar gedurende eenigen tijd kon ik er geen vinden; ten laatste zag ik, als het ware, een enge bres, als een kleine doorloop, in den muur, waardoor ik beproefde heen te gaan. Daar de doorloop zeer bekrompen en smal was, deed ik vele pogingen, maar alle tevergeefs; zelfs totdat ik nagenoeg geheel uitgeput was door mijn moeite om te slagen; ten laatste, met groote inspanning, docht mij, dat ik eerst mijn hoofd er door wrong, toen dwars voortdringende, mijne schouders en eindelijk mijn geheele lichaam; toen was ik buitengemeen verheugd, kwam nader, en zat neder in hun midden, en werd op die wijze verkwikt door het licht en de warmte van hunne zon.

Hoe ik door den muur drong

55. Welnu: deze berg, deze muur enz. werden mij dus

uitgelegd: De berg beteekent de kerk van den levenden God; de zon die daar over scheen, de vertroostende stralen van zijn genadig aangezicht over hen die daarin zijn; de muur, dacht ik, was het Woord, dat scheiding maakt tusschen de Christenen en de wereld; en de bres welke in den muur was, dacht ik, was Jezus Christus, die de weg is tot God den Vader (Joh. XIV : 6; Matth. VII : 14). Maar voor zooveel als de doorgang verwonderlijk eng was, zoo eng dat ik niet anders dan met de grootste moeite er door komen kon, dit toonde mij, dat niemand tot het leven kan ingaan, dan zij wien het de hoogste ernst is, en alleen wanneer zij de booze wereld achter zich laten, want hier was alleen plaats voor lichaam en ziel, maar niet voor lichaam, ziel en zonde.

Het visioen
wordt mij ver-
klaard

56. Deze gelijkenis bleef in mijn geest gedurende vele dagen, en al dien tijd zag ik mijzelf in een verloren en treurigen toestand, maar was ook gekweld door een hevigen honger en begeerte om een te zijn van het aantal die in den zonneshijn nederzaten. Nu, derhalve zou ik bidden, waar ik ook was: tehuis of in den vreemde, in huis of op het land; en even dikwijls, met opheffing des harten, zingen met den een-en-vijftigsten psalm: *o God, aanschouw mijn verdriet* ¹⁾, want vooralsnog wist ik niet waar ik was.

57. Ook nu kon ik nog niet tot eenige vertroostende verzekering komen dat ik geloof in Christus had, maar inplaats van hier eenige voldoening te hebben, begon ik te bemerken dat mijne ziel door nieuwe twijfelingen bestreden werd aangaande mijne toekomstige gelukzaligheid, voornamelijk door deze: *of ik uitverkoren was? Maar hoe, indien de dag van saligheid nu voorbijgegaan was?*

Mijn ziel be-
sprongen door
nieuwe twijfe-
lingen

58. Door deze twee aanvechtingen werd ik zeer bedroefd en verontrust, nu door de eene en dan door de andere.

¹⁾ Deze psalm bevat ook in de Engelsche vertaling die woorden niet. Vert.

En ten eerste, om te spreken over de vraag omtrent mijne uitverkiezing: ik bevond omstreeks dien tijd, **Ik ben ontrust omtrent de uitverkiezing** dat hoewel ik in vuur was om den weg naar den hemel en de heerlijkheid te vinden, en hoewel niets mij daarvan kon afslaan, toch deze vraag mij zooveel aanstoot gaf en zoo ontmoe-digde, dat het op bepaalde tijden scheen alsof zelfs mijn lichaamskracht door haar kracht en macht weggenomen was. Deze Schriftuurplaats scheen al mijn begeerten onder den voet te treden: *Zoo is het dan niet desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods.* (Rom. IX : 16.)

59. Van deze Schriftuurplaats kon ik niet zeggen wat er mede te doen, want ik zag duidelijk, tenzij de groote God, in Zijne oneindige genade en goedheid, mij vrijwillig had uitverkoren om een vat ter eere te zijn, mocht ik begeeren, en verlangen, en werken tot mijn hart er onder breken zou, maar er kon niets goeds van komen. Daarom plaagde dit mij: *Hoe kunt ge zeggen dat ge uitverkoren sijt? En wat indien ge het niet sijt? Hoe dan?*

60. O Heere, dacht ik, wat indien ik het werkelijk niet ben! Het kan wezen dat ge het niet zijt, zeide de verzoeker; het kan inderdaad zoo wezen, dacht ik. Wel dan, zeide Satan, dan kunt ge evengoed aflaten en niet langer pogingen doen, want inderdaad, indien ge niet door God uitverkoren mocht zijn, dan is er geen sprake van zalig worden. *Want het is niet desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods.*

61. Door deze dingen werd ik tot radeloosheid gedreven, **Ik werd tot radeloosheid gedreven** niet wetende wat te zeggen of hoe die aan-vechtingen te beantwoorden (waarlijk: ik dacht weinig dat de Satan mij daarmede aanviel, maar veel eer dat mijne voorzich-tigheid de vraag op den voorgrond bracht) want dat alleen de uitverkorene het eeuwige leven deelachtig wordt, dat stemde ik zonder bedenken van harte toe; maar was ik een hunner? Dat was de vraag.

62. Derhalve werd ik gedurende verscheidene dagen hevig bestreden en terneergeslagen, en was dikwijls wanneer ik wandelde, gereed om neder te zinken waar ik mij bevond, terwijl mijn ziel in mij bezweek; maar op zekeren dag nadat ik gedurende verscheidene weken daardoor gedrukt en ter nedergeworpen was, terwijl ik op het punt stond al mijn hoop op een eeuwig leven op te geven, kwam deze tekst met kracht op in mijn geest: *Let op de vorige geslachten en zie heeft ooit iemand op God vertrouwd en is bedrogen uitgekomen?*

Ik was hevig bestreden en terneergeslagen

63. Daarop was ik grootelijks verlicht en bemoedigd in mijne ziel; want nu, op 'tzelfde oogenblik werd mij uitgelegd: *Begin bij het begin van Genesis, en lees tot het einde van de Openbaring, en zie of ge kunt vinden, dat er ooit iemand was die op den Heere vertrouwde en bedrogen uitkwam.* Dus thuis komende, nam ik dadelijk mijn Bijbel, om te zien of ik dien tekst vinden kon, niet twijfelende of ik zou hem dadelijk vinden, want hij was zoo frisch, en met zooveel kracht en troost op mijn geest gekomen, dat het was alsof iemand tot mij gesproken had.

Een tekst verlicht en bemoedigt mijne ziel

64. Welnu ik zocht maar vond niet; alleen het bleef mij bij. Toen vroeg ik eerst dezen goeden man, en daarna een anderen, of zij wisten waar het stond, maar niemand kende zulk een tekst. Toen verwonderde ik mij er over dat zulk een woord zoo plotseling en met zooveel kracht en troost, mij kon aangrijpen en bijblijven, en dat niemand het vinden kon (want ik twijfelde er niet aan of het stond in de Heilige Schrift).

65. Dus ging ik gedurende een jaar voort, en kon de plaats niet vinden, maar ten laatste mijn oog in de Apocriefe boeken slaande, vond ik hem in Eccles. II : 11. ¹⁾

¹⁾ Het Boek Jezus Sirach, waar in onze vertaling de tekst aldus luidt: „Wie heeft op den Heere betrouwd en is beschaamd geworden?“

In 't eerst stelde mij dit eenigszins teleur; maar bijaldien ik omstreeks dien tijd meer ondervinding opgedaan had van de liefde en vriendelijkheid van God, hinderde mij dat minder, voornamelijk omdat ik overwoog, dat, ofschoon dit woord niet behoorde tot de teksten die wij heilig en kanoniek noemen, het toch de som en de kern bevatte van vele der beloften, het mijn plicht was den troost er uit aan te nemen; en ik zegen God voor dat woord, want het was van God tot mij: dat woord schijnt nu nog bij tijden voor mijn aangezicht.

66. Daarna kwam die andere twijfeling met kracht over mij: *Maar hoe indien de dag der zaligheid voorbijgegaan is?* Hoe: indien gij over den tijd der genade zijt heengekomen? Ik herinner mij dat eens, toen ik buiten de stad wandelde, ik diep in gedachten was over dit: *Maar hoe indien de dag der zaligheid voorbij is?* En om mijne kwelling te vermeerderen, stelde de Verzoeker mij voor den geest deze goede menschen te *Bedford*, en gaf mij te vermoeden, dat dezen, reeds bekeerd zijnde, de laatsten waren die God in deze omstreken redden wilde, en dat ik te laat kwam, omdat zij den zegen deelachtig geworden waren, alvorens ik kwam.

67. Nu was ik in groote droefheid, denkende dat dit ook werkelijk wel het geval zijn kon, waarom ik heen en weer liep, mijn treurigen toestand beweene; mijzelf veel slechter oordeelende dan duizend dwazen, omdat ik zoo lang van verre gestaan had, en zoovele jaren in de zonde verspild had; uitroepende: O dat ik vroeger teruggekeerd ware! O dat ik zeven jaren geleden teruggekeerd ware! Ik maakte mij dus toornig op mijzelf bij de gedachte dat ik niet meer verstand gehad had, om zoo mijn tijd te verbeuzelen, tot mijne ziel en de hemel verloren waren.

68. Maar nadat ik mij langen tijd met die vrees veront- rust had, en nauwelijks instaat was een stap verder te

Ik vind den tekst in de Apocriefe boeken

Mijn twijfel- gen betrekke- lijk den dag der zaligheid

doen, ongeveer juist op dezelfde plek waar ik mijn vorige bemoediging ontvangen had, kwamen onverwacht deze woorden in mijn ziel: *Dwing hen om in te komen, opdat mijn huis vol worde; en nog is er plaats* (Luk. XIV : 23, 22). Deze woorden, en vooral dat: *en nog is er plaats*, waren zoete woorden voor mij; want waarlijk ik dacht daardoor te zien dat er plaats genoeg voor mij in den hemel was: en bovendien, dat de Heere Jezus toen Hij die woorden sprak, aan mij dacht; en dat Hij, wetende dat de tijd komen zou, dat ik bedroefd zou zijn door de vrees dat er voor mij geen plaats overgebleven was in Zijn boezem, vooruit dit woord sprak en het liet opteekenen, opdat ik er hulp in vinden zou tegen deze lage aanvechting. Dit geloofde ik toen werkelijk.

**Zoete woorden
komen tot mij**

69. In het licht en door de bemoediging van dit woord verkeerde ik geruimen tijd; en de troost was te grooter, wanneer ik bedacht dat de Heere Jezus zoo lang vooruit aan mij gedacht had en deze woorden met het oog op mijn welzijn gesproken had; want ik dacht werkelijk dat Hij zoo gesproken had met het doel om er mij door te bemoedigen.

**Deze woorden
bemoedigen
mij geruimen
tijd**

70. Maar ik was niet zonder mijne verzoeken om terug te keeren; verzoeken zeg ik, zoowel van Satan als van mijn eigen hart en vleeschelijke hebbelikheden; maar ik dank God dat deze niet opwogen tegen dat krachtige gevoel van dood en den dag des oordeels, welke als 't ware voortdurend mij voor oogen bleven: ik dacht evenzoo dikwijls aan Nebucadnezar, van wien gezegd wordt: *Hij heeft hem al de koninkrijken der aarde gegeven* (Dan. V : 18, 19). En toch, dacht ik, wanneer deze groote man zijn deel alleen in deze wereld had, zou één uur in het hellevuur hem dat alles doen vergeten. Welke overweging mij tot groote hulp was.

**Ik denk aan
Nebucadnezar**

71. Omstreeks dezen tijd kreeg ik ook eenig inzicht

omtrent de dieren, die door Mozes voor rein of onrein verklaard werden; en ik dacht dat deze **Ik zie iets aangaande de typen** dieren typen van menschen waren; de *reine* van hen die het volk Gods zijn; en de *onreine* van hen die kinderen van den

Booze zijn. Toen las ik dat de reine dieren *herkauwden*, dat is, zoo dacht ik: zij toonen ons dat we ons voeden moeten met het Woord Gods; en ook dat zij *de hoeven verdeelden*. Ik dacht: dat beteekent, wij moeten, indien we willen zalig worden, ons afscheiden van de wegen der goddeloozen. En zoo, verder daarover lezende, vond ik, dat ofschoon wij het voedsel herkauwden als de *haas*; zelfs indien we op teenen liepen gelijk de *hond*, of den hoef verdeelden gelijk het *swijn*, indien we niet herkauwden gelijk het *schaap*, we met dat al toch onrein waren; want ik dacht: de *haas* is het type van hen die over het Woord spreken maar blijven wandelen in de wegen der zonde; en het *swijn* is gelijk aan hem die zijn uitwendige bezoedelingen verlaat, doch het woord des geloofs blijft ontberen, zonder 'twelk geen weg ter zaligheid is, al is een mensch ook nog zoo godsdienstig. (Deut. XIV). Daarna vond ik, door het lezen van het Woord, dat zij die met Christus in de toekomstige wereld verheerlijkt worden zullen, *hier door Hem geroepen moeten worden*; geroepen om deel te hebben aan Zijn woord en gerechtigheid, en aan de vertroosting en de eerstelingen zijns Geestes; en tot een bijzondere belangstelling in al die hemelsche dingen, welke de ziel werkelijk toebereiden voor die rust en dat huis der heerlijkheid, die zijn in de hemelen hierboven.

72. Hier was ik opnieuw in zeer groote verlegenheid, niet wetende wat te doen, vreezende niet geroepen te zijn; want, dacht ik, indien ik **Ik vrees dat ik niet geroepen ben** niet geroepen ben, wat kan mij dan helpen? Niemand, dan zij die waarlijk geroepen zijn, beërft het koninkrijk der hemelen. Maar o, hoe lief had ik nu deze woorden, die spraken van *een*

roeping des Christens, zooals wanneer de Heere tot den een zeide: *Volg mij!* en tot een ander: *Kom achter mij!* en o, ik dacht, wanneer Hij zoo iets tot mij zeggen zou, hoe gewillig zou ik Hem naloopen!

73. Ik kan nu niet uitdrukken met welke gretigheid en welk verlangen in mijne ziel ik tot Christus schreide om mij te roepen. Dus ging ik een tijdlang voort, al in begeerte ontstoken om tot Jezus Christus bekeerd te worden; en zag gedurende dien tijd zulk een heerlijkheid in een bekeerden staat, dat ik niet tevreden zijn kon alvorens ik daaraan deel had. Goud! had het voor goud verkregen kunnen worden, wat zou ik er niet voor willen geven! Indien ik een geheele wereld bezeten had, ik zou die tienduizend maal er voor gegeven hebben, dat mijne ziel in een bekeerden staat mocht zijn!

**Ik ontsteek in
begeerte om
bekeerd te
worden**

74. Hoe beminnelijk waren nu allen in mijne oogen, van welken ik dacht dat zij bekeerde mannen en vrouwen waren. Zij schitterden, zij wandelden gelijk een volk, dat het groot-zegel des hemels op zich droeg. O, ik zag dat de snoeren hun in liefelijke plaatsen gevallen waren en dat een schoone erfenis hun ten deel geworden was (Ps. XVI). Maar wat mij hartzeer berokkende, was dat van Christus in Markus geschreven staat: *En Hij krom op den berg, en riep tot sich die Hij wilde, en zij kwamen tot Hem* (Mark. III : 13).

**Wat ik dacht
van bekeerde
mensen**

75. Deze Schriftuurplaats maakte mij neerslachtig en bevreesd, en toch ontstak zij mijne ziel. Wat mij bevreesd maakte, was dit: ik vreesde dat Christus geen behagen in mij zou hebben, want Hij riep *wie Hij wilde*. Maar o, de heerlijkheid die ik in dien staat zag, vervulde toch zóó mijn hart, dat ik zelden lezen kon van iemand, dien Christus geroepen had, of ik wenschte dadelijk: *Mocht ik in hun plaats geweest zijn! mocht ik Petrus geweest zijn; mocht ik Johannes geweest zijn! of:*

**Ik bleefvreezen
dat Christus
mij niet roepen
zou**

mocht ik bij Hem geweest zijn en Hem gehoord hebben toen Hij hen riep; hoe zou ik het uitgeschreeuwd hebben: o Heere, roep mij ook! Want o, ik vreesde dat Hij mij niet roepen zou!

76. En waarlijk, de Heere liet mij in dien toestand vele maanden achtereen en toonde mij niets; zoomin dat ik alreeds geroepen was, of later zou geroepen worden, maar ten laatste, na veel tijd dus besteed en menigen zucht tot God opgezonden te hebben, of Hij mij deelgenoot aan de heilige en hemelsche roeping maken wilde, kwam dit woord tot mij: *En Ik sal hunlieder bloed reinigen, dat Ik niet gereinigd had, en de Heere sal wonen op Zion* (Joël III : 21). Ik dacht: deze woorden waren mij gezonden om mij aan te moedigen op God te blijven wachten; en beteekenden voor mij, dat ofschoon ik nog niet in waarheid tot Christus bekeerd was, die tijd toch komen zou.

77. Omstreeks dezen tijd begon ik mijne ziel bloot te leggen voor die arme menschen te *Bedford* en hun mijn toestand mede te deelen, welke, toen zij mij gehoord hadden met den heer Gifford ¹⁾ over mij spraken; die een gelegenheid waarnam om met mij te spreken, en geneigd scheen het goede van mij te denken, ofschoon naar 't mij voorkomt, op zwakke gronden; maar hij noodigde mij bij zich aan huis, waar ik hem zou hooren met anderen de leidingen Gods met hunne zielen bespreken. Daardoor werd ik dieper overtuigd en begon sinds dien tijd iets te zien van de ledigheid en innerlijke ellendigheid van mijn zondig hart; want tot dien tijd had ik daar niet veel acht op geslagen, maar nu begon het aan mij ontdekt te worden en zoo hevig in mij te werken als nooit tevoren. Nu bevond ik duidelijk, dat de lusten en het verderf binnen in mij zich openbaarden in slechte gedachten en begeerten; waarop ik vroeger nooit acht geslagen had; mijn begeerte naar den hemel en het leven begon te verzwakken, en ik

**De heer Gifford
verzoekt mij bij
zich aan huis**

¹⁾ de heer Gifford was predikant te Bedford.

bevond bovendien, dat gelijk mijne ziel vol verlangen naar God was, zij nu begon te hunkeren naar elke dwaze ijdelheid; ja mijn hart liet zich niet bewegen om iets goeds te bedenken; het begon zorgeloos te worden, beide voor mijn ziel en voor den hemel, het begon nu geregeld nalatig te worden in elken plicht, en het was als een klem voor den poot van een vogel, die mij verhinderde te vliegen.

Mijne ziel hunkert naar elke dwaze ijdelheid

78. Neen, ik dacht, nu zou het van erger tot erger gaan; nu ben ik verder van de bekeering dan ik ooit tevoren was! Derhalve begon mijn ziel zeer in te zinken en mijn hart kwam in zulk een toestand van ontmoediging, dat ik als in de hel nederdaalde. Indien ik nu op den brandstapel gestaan had, zou ik nog niet geloofd hebben dat Christus mij liefhad; helaas! ik kon Hem niet hooren, Hem niet zien, Hem niet voelen, noch eenige zijner dingen genieten; ik was als door een onweder voortgedreven, mijn hart zou onrein blijven, en de *Kanaänieten* zouden in het land wonen.

Het gaat van erger tot erger

79. Nu en dan mocht ik mijn toestand aan het volk van God blootleggen; welke toen zij mij hoorden, medelijden met mij hadden en mij op de beloften wezen; maar zij hadden mij even goed kunnen aanraden dat ik met mijn vinger de zon moest aanraken, als dat ik de beloften moest aannemen en mij daarop verlaten; ik kon het eene zoomin als het andere doen. Al mijn begrip en gevoel was tegen mij, en ik zag dat ik een hart had, dat zou zondigen en dat lag onder een wet, die het zou veroordeelen.

Het volk van God heeft medelijden met mij

80. Deze dingen deden mij dikwijls denken aan het kind, dat door zijn vader tot Christus gebracht werd: *en nog als hij naar Hem toekwam, scheurde hem de duivel en verscheurde hem, en hij, vallende op de aarde, wentelde sich al schuimende.* (Luk. IX : 42; Mark. IX : 20.)

81. Verder, in deze dagen, bevond ik dat mijn hart zich sloot voor den Heere en voor zijn heilig Woord; ik be-

vond dat mijn ongelooft, om zoo te zeggen, den schouder tegen de deur zette, om Hem buiten te houden; en dat zelfs dan, wanneer ik met menigen bitteren zucht uitriep: Goede Heer, breek het open! *Heere, breek dese koperen deuren, en houw dese ijseren grendelen in stukken!* (Ps. CVII : 16). Maar toch verkreeg mijn hart somtijds een wijle eenige rust door dit woord: *Ik zal u gorden, hoewel gij Mij niet kent.* (Jes. XLV : 5.)

82. Maar gedurende dien tijd, voor zooveel betreft zondige daden: ik was nooit teederder dan toen; **Mijn geweten gevoelig; ik wandelde voorzichtig** ik gevoelde mij inwendig verhinderd; ik durfde geen spijker of stok opnemen, en geen stroo aanraken; mijn geweten was toen gevoelig; de minste beroering zou het pijn doen; ik wist niet hoe te spreken uit vrees dat mijne woorden misplaatst zouden zijn. O hoe voorzichtig wandelde ik toen in al wat ik deed of zeide! Ik bevond mij als in een slijkerig moeras, dat schudde wanneer ik me slechts even bewoog, en was daar verlaten beiden van God en van Christus, en van den Geest en van alle goede dingen.

83. Maar toch bemerkte ik, dat, ofschoon ik vóór mijne bekeering zulk een groot zondaar geweest was, God toch niet de schuld van de zonden in mijne onwetendheid begaan, zwaar op mij wegen deed; alleen toonde Hij mij, dat ik verloren was indien ik Christus niet had, omdat ik een zondaar geweest was; ik zag dat ik eene volmaakte rechtvaardigheid noodig had, om mij zonder vlek voor God te stellen, en dat deze rechtvaardigheid niet in mij gevonden werd, maar in den persoon van Jezus Christus.

84. Maar mijn aangeboren en inwendig bederf. Dat was mijn kwelling en droefenis, dat zag ik tot **Walgelijker in eigen oogen dan een padde** een vreeselijken omvang altijd in mij toenemen, daarvan had ik, tot mijn verschrikking, de schuld; daardoor was ik in mijn eigen oogen walgelijker dan een padde, en naar ik meende:

BUNYAN BIJ DEN HEER GIFFORD.

Hij noodigde mij bij zich aan huis, waar ik hem met anderen de leidingen Gods met hunne zielen zou hooren bespreken.

9

in Gods oogen evenzoo. Zonde en bederf, zeide ik, borrelen zoo natuurlijk uit mijn hart op als het water uit een fontein opborrelt; ik dacht nu dat ieder ander een beter hart had dan ik; ik zou mijn hart tegen elk ander ding hebben kunnen uitrusten; ik dacht dat niemand dan de duivel zelf mijn gelijke kon zijn in inwendige boosheid en verdorvenheid van ziel. Ik verviel derhalve door het gezicht op mijn eigen onwaardigheid in diepe wanhoop; want ik besloot dat deze toestand, waarin ik verkeerde, niet gepaard kon gaan met een genadestaat. Zeker — zoo dacht ik — ik ben van God verlaten, zeker ik ben overgegeven aan den duivel en aan een verdoemelijken geest; en dat duurde een langen tijd, zelfs eenige jaren achtereen.

**Zeker, ik ben
aan den duivel
overgegeven**

85. Terwijl ik dermate gekweld werd door vrees voor mijn eigen verdoemenis, waren er twee dingen die mij verwonderden: het eerste was dat ik oude menschen de dingen van dit leven zag najagen, alsof ze hier altijd zouden blijven; en het andere was, dat ik belijders bovenmate bedroefd zag en neergeslagen door uitwendige verliezen, die hen troffen, als van man, vrouw, kind enz. Heere! dacht ik, welk een gedoente is hier over zulke kleine dingen als deze! Welk een zoeken naar vleeschelijke dingen bij den een; welk een verdriet bij het verliezen daarvan bij den ander! Indien zij zooveel moeite doen, en zooveel tranen storten voor de dingen van dit leven, hoe veel beklag, medelijden en voorbede behoef ik dan well! Mijne ziel is stervende; mijne ziel is verdoemd! Ware mijne ziel slechts in goeden toestand, of ware ik alleen daar maar zeker van, o, hoe rijk zou ik mijzelf achten, ofschoon slechts met brood en water voorzien; ik zou die dingen voor kleine droefenissen houden en hen als lichte lasten dragen. *Een gewonde geest, wie kan dien heelen?*

**Twee dingen
verwonderden
mij**

86. En ofschoon ik zeer gekweld en geslingerd en bedroefd werd, door het gezicht, het gevoel en den afschuw van mijn eigen slechtheid, toch was ik bevreesd dat ge-

zicht en gevoel uit mijne ziel te zullen verliezen, want ik bevond, dat tenzij de schuld in den rechten weg van het geweten genomen wordt, dat is: door het bloed van Christus, een mensch door het verlies van deze kwelling des geestes, eerder erger dan beter wordt. Daarom, indien mijne schuld zwaar op mij lag, zou ik roepen dat het bloed van Christus haar wegnemen mocht; en indien die schuld op andere wijze verdween (want somtijds scheen het alsof het gevoel van zonde wegsterven en mij geheel verlaten zou) dan wilde ik trachten het opnieuw op mijn hart te binden, door mij de straf voor de zonden in het helsche vuur voor den geest te brengen, en te roepen: *Heere, laat het niet uit mijn hart gaan, dan door den rechten weg, door het bloed van Christus; en door de toepassing van Zijne genade, door Hem, op mijne ziel; want deze Schriftuurplaats lag mij dikwijls bij: zonder bloedstorting geene vergeving* (Hebr. IX : 22). En wat mij het meest daarvoor bevreesd maakte was, dat ik sommigen gezien had, die wanneer zij in hun geweten gewond waren, bidden en roepen zouden, doch meer dadelijke verlossing van hunne kwelling, dan vergeving voor hunne zonden zoekende, en niet bezorgd zijnde hoe ze van hun schuld verlost worden zouden, zetten ze die uit hun gedachten; maar, daar zij het in den verkeerden weg verkregen hadden, werd het niet aan hen geheiligd, en zij werden na hunne kwelling, harder, blinder en slechter. Dit maakte mij bevreesd en deed mij tot God roepen dat het met mij niet zoo gaan mocht.

87. En nu deed het mij leed dat God mij een mensch gemaakt had, want ik vreesde een verdoemeling te zijn; ik beschouwde een onbekeerd mensch als het beklagenswaardigste van alle schepselen. Dus bedroefd en geslingerd zijnde omtrent mijn treurigen toestand, achtte ik mijzelf alleen en boven alle menschen ongezegend.

De schuld moet in den rechten weg van mijn geweten genomen worden

Het deed mij leed dat God mij een mensch gemaakt had

88. Ja, ik achtte het onmogelijk dat ik ooit zooveel goedheid van hart verkrijgen zou dat ik God zou kunnen danken omdat Hij mij een mensch gemaakt had. De mensch is inderdaad door de schepping het edelste van alle schepselen in de zichtbare wereld; maar door de zonde heeft hij zichzelf het onedelste gemaakt. De beesten, vogels, visschen enz. ik zegende hun toestand, want zij hebben geen zondige natuur; zij zijn niet blootgesteld aan de gramschap Gods; zij gaan na den dood niet in het helsche vuur; ik had daarom kunnen juichen indien mijn toestand geweest ware als die van een hunner.

Ik zegende den toestand van beesten, vogels visschen enz.

89. In dezen toestand bleef ik langen tijd, maar toen de tijd der vertroosting gekomen was, hoorde ik iemand prediken over deze woorden: *Zie, gij zijt schoon, mijne vriendin! gij zijt schoon!* (Hoogl. IV : 1). Maar bij die gelegenheid maakte hij deze twee woorden: *mijne vriendin*, tot zijn hoofdonderwerp, waaruit hij, na een korte verklaring van den tekst, deze punten behandelde: 1e. *Dat de kerk, en evenzoo elke verlostte, Christus' vriendin is, ofschoon zelve sonder liefde.* 2e. *Dat Christus liefheeft sonder reden in onszelven.* 3e. *Christus' vriendin, ofschoon gehaat door de wereld.* 4e. *Christus' vriendin, ofschoon onder aanvechting en verbrijzeling.* 5e. *Christus' vriendin van het begin tot het einde.*

Ik ontvang troost door eene leerrede

90. Maar ik had toen niets aan hetgeen hij zeide, behalve toen hij kwam tot de verklaring van het vierde punt; toen zeide hij dit woord: „*Indien dit zoo is, dat de verlostte ziel Christus' vriendin is, ook onder aanvechting en verlatting, dan, arme, aangevochten ziel, wanneer gij wordt besprongen en gekweld door aanvechtingen en door de verberging van Gods aangezicht, denk steeds aan dese twee woorden: Mijne vriendin.*

91. Terwijl ik huiswaarts keerde, kwamen deze woorden mij weder in de gedachten; en ik herinner mij zeer goed, toen zij opkwamen, zeide ik in mijn hart: *Wat zal ik hebben*

door de overdenking van dese twee woorden? Deze gedachte was nauwelijks mij door het hart gegaan, of de volgende woorden begonnen in mijn geest te leven: *Gij sijt mijne vriendin, gij sijt mijne duive*, wel twintig keer achtereen; en terwijl zij door mijn ziel weerklonken steeds sterker en warmer, en maakten dat ik omhoog zag, doch tot nu toe steeds tusschen hoop en vrees, herhaalde ik voortdurend in mijn hart: *Maar is het waar? Maar is het waar?* En daarop kwam deze tekst tot mij: *Hij wist niet dat het waarachtig was, hetgeen door den engel geschiedde* (Hand. XII : 9).

92. Toen begon ik plaats te geven aan dit woord, dat met macht, voortdurend en verblijdend in mijne ziel weerklonk: *Gij sijt mijn vriend! Gij sijt mijn vriend en niets sal mij scheiden van uwe liefde*. En daaronder was mijn

hart vol van troost en hoop, en ik kon nu gelooven dat mijne zonden mij vergeven zouden worden; ja, ik was zoo vervuld van de liefde en goedertierenheid Gods, dat, zooals ik mij herinner, ik niet wist hoe ik het voor mij zou houden tot ik thuis kwam; ik zou hebben kunnen spreken van Zijne liefde en hebben kunnen verhalen van Zijne goedertierenheid jegens mij, zelfs aan de kraaien die op den beploegden akker zaten waar ik langs ging, indien zij bij machte geweest waren mij te verstaan; waarom ik met veel blijdschap in mijne ziel zeide: *Ik wenschte dat ik hier pen en inkt had; ik sou dit opschrijven alvorens ik een stap verder ga; want zeker, ik sal dit in geen veertig jaren vergeten!* Maar helaas! binnen minder dan veertig dagen begon ik weer alles opnieuw te vragen, wat veroorzaakte dat ik al mijn vragen van voren af aan stelde.

93. Toch mocht ik zoo nu en dan er toe komen om te gelooven dat het eene werkelijke openbaring van genade aan mijne ziel was, ofschoon ik veel van het leven en de gunst er van verloren had. Welnu, ongeveer een week of een veertien dagen daarna werd ik veel bezig gehouden door

deze Schriftuurplaats: *Simon, Simon, zie, de Satan heeft u seer begeerd* (Luk. XXII : 31) en somtijds klonk dat zoo luide in mij, ja, werd dat woord, als 't ware, zoo krachtig mij toegeroepen, dat eens zelfs, ik mijn hoofd omkeerde en achter mij zag, denkende werkelijk dat iemand daar het mij toeriep; ik dacht dat hij zoo luid sprak omdat hij op grooten afstand was; het kwam zooals ik later bemerkte, om mij op te wekken tot gebed en waakzaamheid; het kwam om mij te waarschuwen dat een wolk en een storm over mij samenpakte; maar dat verstond ik niet.

**Een tekst
waarschuwt
mij dat er
storm komt**

94. Ook, naar ik mij herinner, was die keer toen het mij zoo luide toegeroepen werd, de laatste dat het in mijn ooren weerklonk; mij dunkt: ik hoor nog met een harde stem deze woorden: *Simon, Simon!* in mijn ooren weerklinken. Ik dacht werkelijk, zooals ik u zeide, dat iemand die een halven mijl achter mij was mij geroepen had, en ofschoon het mijn naam niet was, deed het mij plotseling omzien, in het geloof dat de man die riep mij bedoelde.

**Een stem roept
luide tot mij**

95. Maar zoo verdwaasd en onwetend was ik, dat ik de reden van dit geluid niet kende (hetgeen, zooals ik spoedig daarna zag en gevoelde, tot mij gezonden was van den hemel als een roepstem die mij opwekken moest om te voorzien 'tgeen komende was) alleen peinsde en verwonderde ik mij, om te denken wat de reden kon zijn dat deze Schriftuurplaats, op die wijze, zoo dikwijls en zoo luid, voortdurend in mijn ooren klonk; maar, zooals ik zeide, spoedig daarna bemerkte ik wat God er mede bedoelde.

**Ik peins en
verwonder mij
over de reden
daarvan**

96. Want, nadat ongeveer een maand verlopen was, overviel mij een zeer groote storm, die mij twintig maal erger bejegende, dan alles wat ik tot dien tijd ontmoet had; het kwam steelsgewijze over mij, nu dit, dan dat gedeelte. Eerst werd al mijne vertroosting van mij weg-

genomen; daarna overviel mij duisternis; en eindelijk werden, tot mijn groote verwarring geheele stortvloed van lasteringen tegen God, Christus en de Heilige Schrift, over mijne ziel uitgieten. Deze lasterlijke gedachten deden vragen in mij opdoemen zelfs tegen het bestaan van God en van Zijn eenigen geliefden Zoon; als: Was er waarlijk een God en een Christus? En waren de Heilige Schriften niet veel meer een fabel en een ver dicht verhaal dan het heilig en zuiver Woord van God?

**Een zeer
grootte storm
overvalt mij**

97. De verzoeker besprong mij ook hiermede: *Hoe kunt ge aantoonen dat de Turken niet even betrouwbare Schriften hebben om te bewijzen dat hun Mohammed de saligmaker is? En, mocht ik denken, dat soovele tienduizenden, in soovele landen en koninkrijken, sonder kennis van den rechten weg naar den hemel zouden zijn (indien er waarlijk een hemel bestond); en dat enkel wij, die leven in een hoekje der aarde, alleen daarmede gezegend zouden zijn? Ieder houdt zijn eigen godsdienst voor den besten, soowel Joden en Mooren, als Heidenen; en hoe, indien ons geheele geloof, en Christus en de Schriften ook eens niets anders dan een waan waren?*

98. Somtijds trachtte ik tegen deze onderstellingen bewijsgronden aan te voeren, en er eenige uitspraken van den gezegenden Paulus tegen te stellen, maar helaas, spoedig gevoelde ik, wanneer ik zulks deed, dat daar redeneeringen tegen werden aangevoerd als deze: *Ofschoon wij sooveel gewicht hechten aan Paulus en aan sijne woorden, hoe kunnen wij bewijzen, dat hij, een listig en geslepen man zijnde, niet eigenlijk sich er toe geleend had om met sterke begoochelingen te bedriegen en sich dus de moeite gegeven had om zijn medemenschen te verderven en te verwoesten?*

99. Deze onderstellingen, (met vele andere die ik nu niet mag of durf uiten, zoomin mondeling als schriftelijk)

**Ik stel den geze-
genden Paulus
tegen deze
onderstellingen**

hadden zooveel vat op mijn geest en overweldigden mijn hart zoodanig, door hun talrijkheid, langdurigheid en geweldige kracht, dat ik het gevoel had als ware er voor mij van den morgen tot den avond niets anders om over te denken; en alsof er ook waarlijk voor geen gedachten plaats was; en ik kwam tot het besluit, dat God, wrake doende aan mijne ziel, mij daaraan overgegeven had, om er door weggesleurd te worden, als door een machtigen werfelwind.

**Deze onder-
stellingen hou-
den aan met
geweldige
kracht**

100. Alleen door de walging die mijne ziel er van gevoelde, *bemerkte ik dat er iets in mij was dat weigerde se te omhelzen.* Maar deze overweging had ik dan alleen, wanneer God mij eenige verademing gaf ¹⁾ want overigens zouden het rumoer en de kracht van deze aanvechtingen verdrinken en overstroomden, ja als 't ware begraven, al zulke gedachten of de herinnering aan iets dergelijks. Terwijl deze verzoeking over mij was, gevoelde ik dikwijls mijn ziel gedwongen tot vloeken en zweren of tot het spreken van beleedigingen tegen God, of zijn Zoon Christus, en de Heilige Schrift.

**Iets in mij
weigert ze te
omhelzen**

101. Toen dacht ik: *sekerlijk, ik ben van den duivel beseten;* op andere tijden dacht ik dat ik krankzinnig worden zou; want inplaats van met anderen God den Heere te prijzen en te verheerlijken, kwam thans meermalen zoodra ik slechts over Hem hoorde spreken, de een of andere meest godslasterlijke gedachte in mijn hart tegen Hem op; zooals: wien ik wel dacht dat God was; of dat zoo iets niet bestond, en ik dus geen liefde, geen vrede of toeneiging tot de genade in mij voelen kon.

**Ik ben van
den duivel
bezeten**

102. Deze dingen deden mij in zeer diepe wanhoop verzinken; want ik stelde vast dat zoo iets onmogelijk ge-

¹⁾ Letterlijk staat er „when God gave me leave to swallow my spittle” = „wanneer God mij toeliet mijn speeksel in te slikken.” Ontleend aan Job VII : 19. Vert.

vonden kon worden bij hen die God liefhebben. Dikwijls, wanneer zulke aanvechtingen met kracht over mij gekomen waren, vergeleek ik mijzelf bij een kind dat een heidin met geweld in de armen genomen en ver van zijn vrienden en vaderland weggevoerd had. Ik mocht soms van mij af schoppen, en schreeuwen en weenen, maar ik was gevangen in de vleugelen van die verzoeking en de wind zou mij wegvoeren. Ik dacht ook aan Saul en den boozen geest, die hem had bezeten, en vreesde grootelijks dat mijn toestand gelijk was aan den zijnen. (1 Sam. X) ¹⁾.

103. In die dagen, toen ik anderen hoorde bespreken wat de zonde tegen den Heiligen Geest was, wilde de verzoeker mij aanhitsen tot de begeerte om die zonde te bedrijven, zoodat ik mij gevoelde alsof ik niet kon, niet moest en niet zou tot rust komen alvorens ik die begaan had, nu daarvoor geen andere dan die zonde mij dienen kon. Indien die zonde begaan worden kon door het uitspreken van eenig woord, dan had ik een gevoel alsof mijn mond dat uitspreken zou, om 't even of ik wilde of niet; en in zoo sterke mate was deze aanvechting over mij, dat ik meermalen gereed stond om mijn hand onder mijn kin te drukken en mijn mond met geweld gesloten te houden; en op andere oogenblikken bedacht ik, met datzelfde doel in een mesthoop of iets dergelijks te springen, ten einde mijn mond voor spreken te bewaren.

104. Nu beschouwde ik weder den toestand van den hond en de padde, en achtte den toestand van elk ding dat God gemaakt had, beter dan dezen vreeselijken staat waarin ik verkeerde, en zij die mijn deelgenooten mochten zijn. Ja, gaarne had ik in den toestand van een hond of een paard verkeerd; want ik wist dat zij geen zielen te verliezen hadden onder het eeuwigdurend

¹⁾ Lees 1 Sam. XVI. Vert.

gewicht van hel en zonde, zooals de mijne scheen te zullen doen. Neen, en ofschoon ik dit zag, dit gevoelde, en er geheel door verbroken werd, was dit een verzwaring van mijn verdriet, dat ik niet gevoelen kon met mijn geheele ziel naar bevrijding te verlangen. Ook deze Schriftuurplaats verscheurde en pijnigde mijne ziel temidden van deze afdwalingen. *De goddeloozen zijn als eene voortgedrevene zee, want die kan niet rusten, en hare wateren werpen slijk en modder op. De goddeloozen, zegt mijn God, hebben geen vrede* (Jes. LVII : 20, 21).

105. En nu werd mijn hart, bij tijden, buitengewoon hard; ik zou duizend pond gegeven hebben voor één traan, en kon er geen enkelen storten; zelfs had ik zelden de begeerte om er een te storten. Ik was zeer terneer-
 geslagen door de gedachte dat dit mijn lot zijn zou. Ik zag hoe sommigen konden rouw bedrijven en treuren over hunne zonden; en weder anderen zich verheugen en God zegenen voor Christus, en nog anderen kalm spreken over het Woord Gods en het zich met blijdschap herinneren; terwijl ik alleen in den storm en het noodweer was. Dit drukte mij het meest, ik dacht dat mijn toestand eenig was, ik moest daarom mijn hard lot beweenen, want er uit vrij komen, of mij aan deze dingen ontrukken, dat kon ik niet.

**Mijn hart bij
tijden buiten-
gewoon hard**

106. Terwijl deze verzoeking duurde, dat ongeveer een jaar lang aanhield, kon ik niet anders dan met bedruktheid en groote droefenis een van Gods inzettingen waarnemen. Ja, dán was ik het meest bedroefd door godslasteringen. Wanneer ik bezig was het Woord te hooren, dan hielden onreinheid, godslastering en wan-
 hoop mij gevangen; wanneer ik had gelezen, kwamen somtijds plotseling gedachten in mij op, die alles bestreden wat ik gelezen had; somtijds daarentegen werd mijn ziel zoo plotseling weggevoerd en met andere dingen vervuld, dat ik zelfs den volzin, dien ik het laatst gelezen had, niet wist, of overdacht, of mij herinnerde.

**Deze verzoeking duurt om-
streeks een
jaar**

107. In het gebed werd ik gedurende dien tijd ook grootelijks verhinderd; somtijds heb ik gedacht dat ik hem achter mij voelde, mij aan de kleederen trekkende, hij was voortdurend bij mij onder het gebed; eindig, **Ik werd grootelijks verhinderd in het gebed** breek af, maak haast, ge hebt genoeg gebeden, houd niet langer aan; gedurig mijn ziel aftrekkende. Somtijds ook wierp hij mij booze gedachten in als deze dat ik tot hem of voor hem bidden moest; somtijds dacht ik aan: *Val neder: of: indien gij nedervallende, mij sult aanbidden.* (Matth. III : 9) ¹⁾

108. Aangezien ik gedurende dien tijd afdwalende gedachten had over dezen plicht, trachtte ik mijn geest te verzamelen en op God te richten, en toen heeft de verzoeker met groote moeite beproefd mij te verstrooien en te verwarren, en mijn geest af te trekken, door mijn hart een of andere hersenschim voor te stellen, een struikgewas, een stier, een bezem, of iets dergelijks, alsof ik die moest aanbidden. Daardoor kon hij op sommige tijden mijn geest zoo in bezit nemen, dat het was alsof ik aan niets anders denken, en niets anders dan zulke dingen aanbidden kon.

109. Toch had ik bij tusschenpoozen enkele sterke en hartverheffende gewaarwordingen van God en van de waarheid van Zijn evangelie. **Mijn hart geeft zich over aan onuitsprekelijke verzuchtingen** Maar o, hoe kon mijn hart in zulke oogenblikken zich overgeven aan onuitsprekelijke verzuchtingen! Mijn geheele ziel was dan in elk woord; ik riep met angst tot God of Hij mij genadig zijn wilde; maar dan werd ik soms teruggestooten door overwegingen als deze: dat ik dacht dat God deze mijne gebeden bespote, zeggende, en wel in tegenwoordigheid van de heilige engelen: *Die arme, dwase ellendeling hunkert naar Mij, alsof Ik met mijne genade niets anders te doen had, dan die aan hem te besteden! Helaas arme ziel, hoe zijt ge bedrogen! Het is niet voor zulken als gij zijt om gunst te hebben bij den Allerhoogste!*

¹⁾ Lees Matth. IV : 9.

110. Toen kwam de verzoeker over mij met ontmoedigingen als de volgende: *Gij sijt seer begeerig naar genade, maar ik zal u onverschillig maken; dese gesteldheid zal niet altijd duren; menigeen is even begeerig geweest als gij, bij vlagen; maar ik heb hun ijver verdoofd* (en daarbij werden dan deze, en dan die, welke afvallig geworden waren, mij voorgehouden.) Dan kon ik bevreesd worden dat ik ook zoo doen zou. Maar, dacht ik, het verblijdt mij, dat dit in mij opkomt, nu zal ik waakzaam zijn en zooveel ik kan oppassen. *Ofschoon ge dat doet*, zeide Satan, *zal ik u te sterk zijn; ik zal u ongevoelig, onverschillig maken, bij trappen, gestadig een weinig. Wat doet het er toe*, zeide hij, *of ik zeven jaren bezig ben met uw hart te verkillen, wanneer het mij ten slotte gelukt. Voortdurend wiegen maakt een schreiend kind in slaap; ik zal 't even zacht doen, maar ik zal mijn zin hebben en er in slagen. Ofschoon ge nu brandt als vuur, zal ik dat vuur dooven; ik zal u binnen korten tijd koud gemaakt hebben.*

De verzoeker zeide: Gij zijt zeer begeerig naar genade, maar ik zal u onverschillig maken

111. Deze dingen brachten mij in groote moeite; want daar ik mij in die oogenblikken niet bereid vond voor den dood, dacht ik dat een lang leven mij al meer en meer onbereid zou maken, want het verloop van tijd zou maken dat ik alles vergat en zelfs de herinnering aan het kwaad van mijne zonde, de waarde van den hemel, en de behoefte die ik had om in het bloed van Christus gewasschen te worden geheel uit mijn geest en gedachten verdringen. Maar ik dank Christus Jezus, dat deze dingen voor 't tegenwoordige mij niet deden verslappen in mijn roepen, doch integendeel mij aanvuurden, *(gelijk de jonge dochter in het veld, Deut. XXII : 26)*. In deze dagen, nadat ik zulke dingen een wijle geleden had, was dit woord mij goed: *Want ik ben verzekerd dat noch dood, noch leven, enz., ons zal kunnen scheiden van de*

Ik was daar-door in groote moeite gebracht

Deze dingen verslapten mij niet in mijn roepen

liefde Gods, welke is in Christus Jesus onzen Heere. (Rom. VIII : 38, 39). En toen hoopte ik dat een lang leven mij niet zou doen verloren gaan, of mij den hemel zou doen missen.

112. Ook had ik in deze aanvechtingen sommige vertroosting, maar ze werden alle door mij betwijfeld; het woord uit Jer. III was mij eerst tot steun; en toen de overdenking van het vijfde vers uit dat hoofdstuk, dat ofschoon wij zooveel kwaads gesproken en gedaan hadden als mogelijk was, wij tot God roepen mochten: *Mijn Vader, Gij sijt de Leidsman mijner jeugd*, en tot Hem terugkeeren.

113. Evenzoo had ik eens een zoeten blik in 2 Cor. V : 21 : *Want dien, die geene sonde gekend heeft, heeft Hij sonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden rechtvaardigheid Gods in Hem.* Ik herinner mij dat eens, toen ik in het huis van een mijner burens zat, zeer gedrukt door de overdenking van mijn menigvuldige godslasteringen, en ik tot mijzelf zeide: *Welken grond heb ik om te verwachten, dat zij die zoo slecht en verdoemelijk geweest zijn, ooit het eeuwige leven beërven sullen?* dit woord plotseling tot mij kwam: *Wat sullen wij dan tot deze dingen zeggen? Zoo God voor ons is, wie sal tegen ons zijn?* (Rom. VIII : 31). Ook dit was mij een steun: *Want Ik leef, en gij sult leven* (Joh. XIV : 19). Maar deze woorden waren slechts wenken, aanrakingen. Korte bezoeken, ofschoon zeer zoet voor het tegenwoordige, alleen zij bleven niet, doch, gelijk *het laken* van Petrus: *het vat werd wederom opgenomen in den hemel* (Hand. X : 16).

114. Maar daarna openbaarde de Heere zich meer volkomen genadevol aan mij en bevrijdde mij werkelijk, niet enkel van de schuld, die door deze dingen op mijn geweten geladen was, maar ook zelfs van de onreinheid er van, want de verzoeking werd weggenomen en ik werd

De Heilige Schrift geeft mij vertroosting in mijn aanvechtingen

Ik word vertroost in het huis van een mijner burens

Daarna werd de verzoeking weggenomen

weder in den rechten zin gebracht gelijk andere Christenen.

115. Ik herinner mij dat op zekeren dag, toen ik op het land arbeidde en peinsde over de verdorvenheid en lastering van mijn hart en de vijandschap tegen God die in mij woonde, deze Schriftuurplaats in mijne ziel kwam: *Vrede gemaakt hebbende door het bloed Zijns kruises* (Col. I : 20).

**Ik heb een
goeden dag op
het land**

Waardoor ik te zien kreeg, bij aanvang en voortdoring, dat God en mijne ziel vrienden waren door zijn bloed, ja ik zag dat de gerechtigheid Gods en mijn zondige ziel elkander konden omhelzen en kussen door zijn bloed. Dat was een goede dag voor mij: ik hoop dien nooit te vergeten.

116. Op een anderen dag toen ik in mijn huis bij het vuur zat en over mijne verdorvenheid nadacht, maakte de Heere het volgende woord dierbaar voor mij:

Overmits dan de kinderen des vleesches en bloeds deelachtig zijn, soo is Hij ook desgelijks dezelve deelachtig geworden, opdat Hij door den dood teniet sou doen degenen, die het geweld des doods had, dat

**Tweemaal op
het punt van
te bezwijmen
door overvloeie-
nde vreugde
en vrede**

is den duivel, en verlossen sou al degenen die met vrees des doods door al hun leven der dienstbaarheid onderworpen waren (Hebr. II : 14, 15). Ik dacht dat de heerlijkheid van deze woorden voor mij zoo gewichtig was, dat ik tweemaal op 't punt was van in zwijm te vallen waar ik zat, nochtans niet van droefheid en kwelling, maar van groote vreugde en vrede.

117. Gedurende dezen tijd verkeerde ik onder de bediening van den godzaligen leeraar *Gifford*, wiens onderricht, door Gods genade, veel toebracht aan mijne bevestiging. Deze man stelde zich vooral ten taak Gods volk te bevrijden van al die valsche en ongezonde gevoelens waartoe wij van nature geneigd zijn. Hij was gewoon ons te vermanen bijzonder op onze hoede te zijn, om geen waarheid aan te nemen op verzekering van dit of van dat, of van eenig mensch of menschen, maar krachtig tot God te

**De bediening
van den heer
Gifford diens-
tig voor mijn
bevestiging**

roepen of Hij ons van de waarachtigheid er van overtuigen wilde en er ons in grondvesten door Zijn eigen Geest in het heilig Woord. *Want, zeide hij, wanneer gij anders handelt, sult ge bevinden indien er aanvechtingen komen, en op u aandringen, en ge hebt ze niet met zekerheid van den hemel ontvangen, dat ge die hulp en kracht om wederstand te bieden mist, welke gij eens dacht te hebben.*

118. Dit kwam mij zoo redelijk voor als de vroege en late regen in de jaargetijden (want ik had ondervonden, en wel op treurige wijze, de waarheid van deze zijne woorden; want ik had gevoeld: *niemand kan zeggen*, vooral niet wanneer de duivel hem verzoekt, *Jesus Christus de Heere te zijn dan door den Heiligen Geest*). Daarom vond ik mijne ziel, door genade, zeer bereid om dit leerstuk in te drinken, en om God te bidden, dat in geen ding 'twelk Gods eer en mijn eigen eeuwige gelukzaligheid betrof, Hij zou toelaten dat ik zonder de bevestiging daarvan uit den hemel zijn mocht; want nu zag ik duidelijk, dat er een belangrijk verschil was tusschen de leerstellingen van vleesch en bloed en de openbaringen van God in den hemel, en evenzoo een groot verschil tusschen een geloof, dat geveinsd en in overeenstemming met de menschelijke wijsheid is, en dat hetwelk volgt op de wedergeboorte des menschen uit God (Matth. XVI : 15; 1 Joh. V : 1).

119. Maar nu, o hoe werd mijn ziel door God geleid van waarheid tot waarheid. Geleid van de geboorte en de kribbe van Gods Zoon, tot zijne hemelvaart en tweede komst op de wolken om de wereld te oordeelen.

120. Waarlijk, toen en daardoor zag ik dat de groote God zeer goed voor mij was, want, zoover ik mij herinner, was daar geen enkel ding waarvan ik God aanriep het mij te leeren kennen en te openbaren, of het behaagde Hem dit voor mij te doen; ik bedoel, geen enkel deel van het Evangelie van den Heere Jezus;

Een redelijk woord voor mijne ziel

Mijne ziel geleid van waarheid tot waarheid

Ik word regelmatig ingeleid in het Evangelie van den Heere Jezus

maar ik werd er ordelijk ingeleid; mij docht, ik zag met groote duidelijkheid, door het verhaal van de vier Evangelisten, het wonderlijk werk Gods in de overgave van Jezus Christus om ons zalig te maken; van zijne ontvangenis en geboorte, zelfs tot zijn tweede komst ten oordeel; mij docht, het was als had ik Hem zien geboren worden, als had ik Hem zien opwassen; als had ik Hem zien wandelen door deze wereld van de krib naar het kruis, waaraan, toen Hij daar kwam, ik zag hoe gewillig Hij zich overgaf om daaraan gehangen en genageld te worden voor mijne zonden en misdaden. Terwijl ik peinsde over deze zijne rondwandeling op aarde, kwam het woord in mijne ziel: *Hij was bestemd ter slachting* (1 Petr. I : 12, 20). ¹⁾

121. Toen ik evenzoo de waarheid van zijne opstanding beschouwd en mij het woord *Raak mij niet aan, Maria* enz. herinnerd had, heb ik Hem gezien als ontkomen uit den muil van het graf, en met vreugde dat Hij was verzezen en de overwinning over onze vreeselijke vijanden behaald had (Joh. XX : 17). Ik heb Hem evenzoo gezien als de man, aan de rechterhand van God den Vader voor mij, en heb gezien de wijze van zijne wederkomst van den hemel, om de wereld met heerlijkheid te oordeelen; en ben bevestigd in deze dingen door de navolgende Schriftuurplaatsen: Hand. I : 9, 10; en VII : 56; en X : 42; Hebr. VII : 24 en IX : 28; Openb. I : 18, 1 Thess. IV : 17, 18.

**De Schriften
bevestigen mij
in de waarheid
zijner opstan-
ding**

122. Eens werd ik verontrust om te weten of de Heere Jezus zoowel mensch was als God en zoowel God als mensch, en waarlijk, in die dagen konden menschen zeggen wat zij wilden, maar 't was alles niets voor mij zoolang ik het niet met helderheid uit den hemel verkregen had; ik achtte mijzelf niet in eenige waarheid Gods bevestigd. Wel, ik was over dit punt zeer verontrust en kon niet zeggen, hoe ik overtuigd worden zou; ten laatste

**De godheid en
menschheid
van den Heere
Jezus aan mij
geopenbaard**

¹⁾ 't Is onzeker welken tekst de schrijver bedoelt. Vert.

kwam Openb. V : 6 in mijn ziel: *En ik zag, en ziet, in het midden van den troon en van de vier dieren, en in het midden van de ouderlingen, een Lam, staande als geslacht.* In het midden van den troon, dacht ik, daar is de Godheid; in het midden van de ouderlingen, daar is de Menschheid! maar o, mij docht dit glinsterde! Het was een goddelijke wenk, en gaf mij zoete voldoening. Die andere Schriftuur hielp mij ook veel in dezen: Want een kind is ons geboren, een zoon is ons gegeven; en de heerschappij is op zijnen schouder, en men noemt zijnen naam Wonderlijk, Raad, Sterke God, Vader der eeuwigheid, Vredevorst (Jes. IX : 6) ¹⁾

123. En behalve deze onderwijzingen van God in Zijn Woord, gebruikte de Heere twee dingen om mij in deze waarheid te bevestigen; het eerste was de dwalingen van de Kwakers, en het tweede de schuldigheid van de zonde; want terwijl de Kwakers deze waarheid ontkennen, bevestigde God mij te meer er in, door mij in de Schriften in te leiden, die haar zoo wonderlijk handhaven.

124. De dwalingen, welke deze menschen toen staande hielden waren:

- 1e. Dat de Heilige Schrift niet het Woord Gods is;
- 2e. Dat ieder mensch in de wereld heeft den geest van Christus, genade, geloof enz.;
- 3e. Dat Jezus Christus, als gekruisigd en gestorven zestien honderd jaren geleden, niet aan de goddelijke gerechtigheid voor de zonden van het volk voldeed;
- 4e. Dat Christus' vleesch en bloed in zijne heiligen zijn;
- 5e. Dat de lichamen van goeden en kwaden, die op het kerkhof begraven zijn, niet weder opstaan zullen;
- 6e. Dat de opstanding der goeden reeds geschied is;
- 7e. Dat de mensch Jezus, die op den berg Calvarië in het land Kanaän, bij Jeruzalem, tusschen twee kwaaddoeners

¹⁾ In onze vertaling Jes. IX : 5. In de Engelsche vertaling is Jes. VIII : 23 Hoofdstuk IX : 1. Vert.

gekruisigd werd, niet boven den hemel der sterren opgevaren is.

8e. Dat niet Hij, dezelfde Jezus, die door de handen der Joden stierf, ten laatsten dage wederkomen zal, en als mensch alle volken oordeelen enz.

125. Vele andere slechte en verderfelijke dingen werden in die dagen door hen aangestookt, waardoor ik gedreven werd tot een nauwkeurig onderzoek van de Schrift, en werd door haar licht en getuigenis niet alleen verlicht, maar grootelijks bevestigd en vertroost in de waarheid. En zooals ik zeide: de schuldigheid der zonde hielp mij veel; en steeds kwam dat tot mij: het bloed van Christus nam haar weg, en nog eens, en nog eens, en nog eens, en zulks zoet, overeenkomstig de Schrift. *O vrienden! roept tot God om Jesus Christus onder u te openbaren; er is niemand die onderwijst gelijk Hij!*

126. Het zou hier te lang ophouden om u in bijzonderheden te verhalen, hoe God mij bevestigde in al de dingen van Christus, en hoe Hij, om dat te doen, mij in Zijne woorden inleidde; ja, en evenzoo hoe Hij die voor mij opende, en ze voor mij schijnen deed, en maakte dat ze mij bijbleven, met mij spraken, mij telkens en telkens vertroostten, beide over Zijn eigen wezen, en het wezen van Zijn Zoon en Zijn Geest, en woord, en evangelie.

De dingen van Christus voor mij geopend

127. Alleen dit, gelijk ik vroeger zeide, wil ik nog eens tot u zeggen, dat het Hem behaagde, in 't algemeen dezen weg met mij te houden: eerst liet Hij toe dat ik door aanvechtingen betrekkelijk die dingen bedroefd werd, en daarna openbaarde Hij ze mij; zoo kon ik somtijds onder groot schuldgevoel over mijne zonden liggen, zelfs tot op den bodem vernield daardoor; en dan wilde de Heere mij den dood van Christus zien laten, ja zoo mijn geweten met Zijn bloed besprenkelen, dat ik bevond, en zelfs vóór ik het mij bewust was, dat in dit geweten, waar zoeven nog de wet regeerde en woedde, nu de vrede en

De reden waarom ik door aanvechtingen bedroefd bleef

de liefde Gods door Christus wilden rusten en blijven.

128. Nu had ik eene bevestiging, naar mij docht, van mijne redding, uit den hemel, met vele gouden zegels daaraan, alle voor mijne oogen hangende. Nu kon ik mij deze openbaring en de andere ontdekking van genade met vertroosting herinneren, en kon dikwijls verlangen en begeeren dat de laatste dag gekomen ware, opdat ik voor eeuwig in gloed gezet mocht zijn door het gezicht, de vreugde, en de gemeenschap met Hem, wiens hoofd gekroond was met doornen, wiens aangezicht bespuwd, wiens lichaam verbroken was, en wiens ziel tot eene offerande voor mijne zonden gemaakt was. Want terwijl ik vroeger onafgebroken bevende nederlag aan den ingang der hel, zoo dacht ik was ik daarvan nu zoo ver verwijderd, dat ik, wanneer ik terug zag, die nauwelijks onderscheiden kon. En o dacht ik, was ik nu maar tachtig jaar oud, opdat ik spoedig sterven en mijne ziel in de rust ingaan mocht.

129. Maar alvorens ik dus ver weg uit deze mijne aanvechtingen ontkomen was, begeerde ik zeer om de ondervinding te leeren kennen van een godzalig man uit den ouden tijd, die geschreven had eenige honderden jaren vóór mijne geboorte, want van hen die in onze dagen geschreven hadden, dacht ik (maar ik vraag hun nu vergeving) dat zij alleen dat geschreven hadden wat anderen gevoelden, of anders, dat zij, door de kracht van hun talenten en gaven, gestudeerd hadden om zulke bedenkingen te beantwoorden, waarvan zij bemerkten dat anderen er door verslagen werden, maar zonder zelf door de diepte gegaan te zijn. Wel, na menigmaal deze begeerte in mijne ziel gevoeld te hebben, deed de God, in wiens hand al onze tijden en wegen zijn, mij op zekeren dag een boek van *Maarten Luther* in handen komen; dat was zijne uitlegging van den Brief aan de Galatiërs; en het was

Ik had eene bevestiging van mijne redding

Ik begeer de ondervinding te kennen van een godzalig man uit den ouden dag

God doet mij in handen komen Luthers uitlegging van den Brief aan de Galaten

uitlegging van

zoo oud dat het gevaar liep in stukken te vallen toen ik de bladen omsloeg. Nu, ik was zeer verblijd dat zulk een oud boek mij in handen gekomen was; en ik had er slechts een weinig in gelezen, of ik vond mijn toestand in zijne ondervindingen zoo breedvoerig en zoo grondig behandeld, als had hij zijn boek uit mijn hart geschreven. Dit verwonderde mij, want ik dacht: *Deze man kon niets weten van den staat der Christenen van onzen tijd, dus hij moet neerschrijven en uitspreken de ondervinding van vroeger dagen.*

130. Daarenboven beredeneerde hij zeer ernstig in dat boek de oorzaak van deze aanvechtin-
gen, namelijk godslastering, wanhoop en dergelijke; aantoonende dat de wet van *Moses*, zoowel als duivel, dood en hel, daar groot aandeel aan had, hetgeen in het eerst zeer vreemd voor mij was, maar de zaak beschouwende en nagaande, bevond ik dat het waar was. Maar mijn doel is niet daarover hier in bijzonderheden te treden, alleen dit moet ik, dunkt mij, hier voor alle menschen erkennen: ik verkies dit boek van *Maarten Luther* over de *Galatiërs* (uitgenomen den Heiligen Bijbel) boven alle boeken die ik ooit gezien heb; als het meest geschikt voor een gewond geweten.

Ik verkies dit boek boven al de boeken (uitgezonderd den Bijbel) die ik ooit gezien had

131. En nu bevond ik, gelijk ik dacht, dat ik Christus innig liefhad. O, mij docht: mijne ziel kleefde Hem achteraan, mijne genegenheden kleefden Hem achteraan; ik gevoelde liefde voor Hem branden als een vuur; en nu, gelijk *Job* zeide: *Ik dacht: ik zal sterven in mijn nest*; maar spoedig ondervond ik dat mijn groote liefde slechts klein was, en dat ik, die meende zulk een brandende liefde voor Jezus Christus te hebben, Hem opnieuw kon verlaten zelfs voor een beuzeling — God weet hoe ons te vernederen en een mensch voor hoogmoed te bewaren. Spoedig daarna werd mijne liefde op de proef gesteld.

Ik voel mijne liefde voor Christus branden als een vuur

132. Want nadat de Heere mij, op deze wijze, dus genadiglijk verlost had van deze groote en afmattende aanvechting en mij zoo zoetelijk bevestigd had in het geloof aan Zijn heilig evangelie, en mij zoo sterke vertroosting en zoo gezegende getuigenis van den hemel gegeven had, mij mijn deel aan Zijne liefde door Christus aantoonende, kwam de verzoeker opnieuw over mij, en dat wel met een grievender en vreeselijker aanvechting dan de vorige.

133. En dat was: *om desen gezegenden Christus te verkoopen en van Hem te scheiden, Hem uit te ruilen voor de dingen van dit leven, welk ook.* Die verzoeking lag op mij gedurende een jaar, en volgde mij zoo onophoudelijk, dat ik haar geen dag in een maand kwijt was; neen, somtijds geen uur in vele dagen achtereen, behalve wanneer ik sliep.

De verzoeker kwam over mij om Christus voor eenig ding te verkoopen

134. En toch was ik, naar mijn oordeel, overtuigd, dat zij die eens werkelijk in Christus zijn (zooals ik door Zijne genade hoopte mijzelf gezien te hebben) Hem nooit voor altijd verliezen konden. *Het land sal ook niet voor altijd verkocht worden, want het land is mijn,* zegt God (Lev. XXV : 23.) Onderwijl was het een voortdurende kwelling voor mij te denken, dat ik in mijne ziel zulk eene gedachte had tegen een Christus, een Jezus, die voor mij gedaan had wat Hij gedaan had, en toch had ik bijna geene andere, dan deze lasterlijke gedachten.

135. Maar het was volstrekt niet mijn afschuw van die gedachte, of eenige begeerte of poging om haar te wederstaan, die ten laatste hare voortduring of kracht of macht schokte en terneer sloeg, want zij mengde zich voortdurend onder alles wat ik dacht, in die mate, dat ik mijn voedsel niet eten, of een spijker slaan, of een stok in den grond zetten, of mijn oog op een of ander ding vestigen kon, of de aanvechting kwam: *Verkoop Christus voor dit, of verkoop Christus daarvoor: verkoop Hem, verkoop Hem!*

136. Somschoot het mij door de gedachten, niet minder dan honderd keeren achter elkander :

Verkoop Hem ! verkoop Hem ! verkoop Hem !

waartegen ik soms uren achtereen genoodzaakt was voortdurend met alle kracht mijn geest in te zetten, tenminste wanneer ik gelukkig niet gewaar werd, dat sommige booze gedachten in mijn hart oprezen, die er in toestemden; en somtijds wilde de verzoeker mij doen gelooven dat ik er in toegestemd had, maar dan kon ik mij, dagen achtereen, gevoelen alsof ik geradbraakt was.

**Honderd keer
achter elkaar
waren mijn ge-
dachten: Ver-
koop Hem,
Verkoop Hem!**

137. Deze aanvechting deed mij zoozeer vreezen, dat ik

te eeniger tijd er aan zou toegeven, en er door overmand worden, dat door de kracht die mijne ziel aanwendde om deze goddeloosheid af te weren en tegen te staan, zelfs mijn lichaam in de werkzaamheid en

**Ik was be-
vreesd er ten
laatste aan te
zullen toege-
ven.**

beweging medegesleept werd, zoodat ik met mijn handen en ellebogen afwendde en afstootte voortdurend, telkens als de vijand zeide: *Verkoop Hem*, antwoordende: *Ik wil niet, ik wil niet, ik wil niet, neen, niet voor duisenden, duisenden, duisenden werelden!* Zoo rekenende, opdat ik ten minste niet, temidden van deze aanvallen, hem een te lagen prijs zou waardig achten; zelfs terwijl ik nauwelijks wist waar ik was of hoe ik er verder onder gesteld zou zijn.

138. In die oogenblikken wilde hij mij zelfs mijn voedsel niet met rust eten laten; want waarlijk

wanneer ik aan tafel was gezeten voor den maaltijd, moest ik heengaan om te bidden; ik moest, juist dan, mijn voedsel laten staan,

**Ik kon niet rus-
tig mijn voed-
sel nemen**

zoo nagemaakt-heilig wilde deze duivel zijn. Wanneer ik dus verzocht werd, sprak ik tot mijzelf: „*Ik ben nu aan den maaltijd, laat mij dien eerst eindigen. Neen*, zeide hij, *gij moet het nu doen, anders sult ge God mishagen en Christus verachten*. Derhalve werd ik door deze dingen zeer bedroefd; omdat door de zondigheid van mijne natuur

(want ik hield dat voor indrukken van God) wanneer ik weigerde het te doen, ik het God zou weigeren, en dan zou ik schuldig staan, omdat ik niet gehoorzaamde aan een verzoeking van den duivel, alsof ik inderdaad de wet Gods gebroken had.

139. Maar om kort te gaan, op zekeren morgen toen ik nog te bed lag, werd ik, als op andere tijden, geweldig besprongen door deze aanvechting: *Christus te verkoopen en van Hem te scheiden*; de goddelooze inblazing steeds door mijn ziel gaande: *Verkoop Hem, verkoop Hem, verkoop Hem, verkoop Hem, verkoop Hem!* zoo vlug als men het slechts uitspreken kan; waartegen ik in mijn ziel, als op andere tijden, antwoordde: *Neen, neen, niet voor duisenden, duisenden, duisenden!* op zijn minst twintig malen achtereen; maar ten laatste, na veel worsteling, juist toen ik bijna buiten adem was, voelde ik deze gedachte door mijn hart gaan: *Laat Hem gaan, indien Hij wil*; en ik dacht daarbij, dat ik gevoelde hoe mijn hart gewillig daarin toestemde. O, die naarstigheid van den Satan! O, die vertwijfeling van eens menschen hart!

140. Nu was de slag gewonnen, en ik viel neder, als een vogel, die uit den top van een boom geschoten is, in groote schuld en vreeselijke wanhoop. Dus ging ik uit bed en liep verstompt het veld in, maar God weet, met een hart zoo zwaar als enig sterfelijk mensch, naar ik denk, in zich ronddragen kan; waar gedurende den tijd van twee uren, ik was gelijk een man, van leven beroofd en nu buiten bereik van alle herstel en overgeleverd aan de eeuwige straf.

141. En daarbij greep deze Schriftuurplaats mijne ziel aan: *Een onheilige gelijk Esau, die om eene spijs het recht van zijne eerstgeboorte weggaf; want gij weet, dat hij ook daarna, de zegening willende beërven, verworpen werd, want hij vond geene plaats des berouws, hoewel*

hij deselve met tranen socht, (Hebr. XII : 16, 17).

142. Nu was ik als een gebondene, ik gevoelde mijzelf bewaard voor het komend oordeel; en nu, gedurende twee jaren, wilde niets mij bijblijven dan veroordeeling en een verwachting van verdoemenis, ik zeg: niets wilde mij bijblijven dan dat, uitgenomen enkele kleine oogenblikken van verademing, zooals gij in het vervolg zien zult.

**Gedurende
twee jaren
blijft niets mij
bij dan ver-
doemenis**

143. Deze woorden waren in mijne ziel gelijk touwen of koperen ketenen om mijne beenen; in het voortdurend gehoor waarvan ik verscheiden maanden bleef. Maar omsteeeks tien of elf ure op dien dag, terwijl ik langs een haag liep (vol van smart en schuld, God weet het!) en mijzelf beklagende over dat harde lot, dat zulk een gedachte in mij oprijzen kon, kwam deze tekst in mij op: *Het bloed van Christus reinigt van alle zonden*. Hiermede bood ik in mijn geest weerstand, omdat dit woord vat op mij kreeg: *Het bloed van Jesus Christus, Zijnen Zoon, reinigt ons van alle zonden* (1 Joh. I : 7).

**De tekst komt
in mij op: Het
bloed van
Christus rei-
nigt van alle
zonden**

144. Nu begon ik vrede in mijne ziel te bespeuren, en mij docht: ik zag den verzoeker mij verlaten en zich wegstelen, alsof hij beschaamd was over hetgeen hij gedaan had. Op dienzelfden tijd zag ik mijne zonde en het bloed van Christus, aldus voor mij: Dat mijne zonde vergeleken met het bloed van Christus, niets meer was dan deze kleine aardkluit of steen voor mijn voeten, in vergelijking met dit groote en uitgestrekte veld dat ik zag. Dit gaf mij goeden moed gedurende twee of drie uren, in welken tijd ik, naar mij voorkwam, door het geloof, den Zone Gods zag, lijdende voor mijne zonden; maar omdat het niet aanhield, zonk ik opnieuw in mijn geest, onder zware schuld.

**De verzoeker
laat mij varen
en stal zich
weg**

145. Maar vooral door de hier bovengemelde Schriftuur-

plaats, betreffende *Esau's* verkoopen van zijn eerstgeboorterecht, want deze Schriftuurplaats bleef in mijn ziel liggen, dien geheelen dag, die geheele week, ja dat geheele jaar, en hield mij er zoo onder, dat ik op geenerlei wijze mij oprichten kon; want indien ik beproefde, voor verkwikking tot de eene of andere Schriftuurplaats de toevlucht te nemen, luidde steeds deze zin in mij: *Want gij weet, hoe hij daarna, de zegening willende beërven, geene plaats des berouws vond, hoewel hij deselve met tranen zocht.*

146. Somtjids, inderdaad, kon ik een gevoel hebben van 'tgeen in Luk. XXII : 31 staat: *Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof niet ophoude; maar het bleef mij niet bij, ook kon ik, wanneer ik mijn staat beschouwde, in 't minst geen grond vinden om aan te nemen dat de wortel van die genade in mij was, gezondigd hebbende gelijk ik gedaan had. Nu werd ik in hevige mate verscheurd en verwricht gedurende vele dagen achtereen.*

147. Toen begon ik met een bedrukt en bezorgd hart de natuur en de grootte van mijn zonde te beschouwen, en in het Woord van God te zoeken, of ik daar ergens een woord, of een belofte, of eenigen, bemoedigenden volzin ontdekken kon, waardoor ik opbeuring verkrijgen mocht. Derhalve begon ik het woord van Mark. III : 28 te overdenken: *Al de zonden sullen den kinderen der menschen vergeven worden, en allerlei lasteringen waarmede zij sullen gelasterd hebben.* Welke plaats mij, op het eerste gezicht, toescheen een groote en heerlijke belofte van vergeving voor zware zonden te bevatten; maar de plaats nauwkeuriger beschouwende, kwam het mij voor, dat zij meer moest verstaan worden, als voornamelijk betrekking hebbende op hen die in hun natuurlijken staat zulke dingen, als daar genoemd worden, bedreven hebben; maar niet op mij, die niet alleen meer licht en genade ontvangen had, maar ook daarna en dus daartegen in, Christus zoo versmaad had als ik gedaan had.

BUNYAN IN WANHOOP.

Dus liep ik verstompt het veld in, maar God weet met een hart zoo zwaar als eenig sterfelijk mensch, naar ik denk, in zich ronddragen kan.

148. Ik vreesde derhalve, dat deze mijne booze zonde die onvergeeflijke zonde zijn zou, waarvan Hij dus spreekt: *Maar zoo wie gelasterd sal hebben tegen den Heiligen Geest, die heeft geene vergeving in der eeuwigheid, maar hij is schuldig des eeuwigten oordeels.*

Ik vrees dat mijne zonde de onvergeeflijke zonde zal zijn

(Mark. III : 29) En ik geloofde dat des te meer om dezen zin uit de Hebreëen: *Want gij weet, dat hij daarna de zegening willende beërven, verworpen werd, want hij vond geene plaats des berouws, hoewel hij dezelve met tranen zocht.* En dat bleef mij altijd bij.

149. En nu was ik beide een last en een afschuw voor mijzelf; en nooit heb ik zooals toen geweten wat het is: afkeerig te zijn van het leven en toch bevreesd voor den dood. O hoe gaarne zou ik nu iets anders geweest zijn dan mijzelf; elk ander ding maar geen mensch; in elken anderen toestand, maar niet in den mijnen! Want niets stelde zich meer geregeld voor mijn geest, dan dat het onmogelijk was dat mijne overtredingen vergeven zouden worden en dat ik gered zou worden van den toekomstenden toorn.

Ik ben een last en een afschuw voor mijzelf

150. En nu begon ik mij te vermoeien om den vervlogen tijd terug te roepen, wenschende duizend malen te weten of de dag nu zou aanbreken waarop ik tot die zonde verzocht worden zou; evenwel met groote verontwaardiging volhoudende zoowel tegen mijn eigen hart als tegen al mijn verzoeken, dat ik liever in stukken gescheurd worden zou, dan toestemmen in zulk een daad. Maar helaas, deze gedachten en wenschen en besluiten kwamen nu te laat om mij te helpen; want dit weerklonk in mijn hart: God heeft mij losgelaten en ik ben gevallen! *O, dacht ik, of ik ware gelijk in de vorige maanden, gelijk in de dagen, toen God mij bewaarde (Job XXIX : 2).*

»God had mij losgelaten en ik was gevallen«

151. Toen, zijnde afkeerig en onwillig om verloren te gaan, begon ik mijne zonde te vergelijken met die van anderen; om te zien of ook eenigen hunner gered waren

die gedaan hadden, wat ik gedaan had. Zoo beschouwde ik Davids overspel en moord, en bevond die zeer gruwelijke misdaden, en bovendien bedreven tegen licht en ontvangen genade in, maar toch zag ik dat zijne overtredingen enkel waren tegen de wet van *Moses*, van welke de Heere Christus hem, door toepassing van Zijn woord, verlossen kon; doch de mijne was tegen het evangelie, ja, tegen den Middelaar daarvan, want ik had mijn Zaligmaker verkocht.

Ik vergelijk mijne zonde met die van David

152. Nu opnieuw gevoelde ik mij als een geradbraakte door de overweging, dat behalve de schuld, die mij gevangen hield, ik zoo afkeerig van genade, zoo betooverd was. Wat, dacht ik, is zonde indien dit niet! Zou dit de *grootte overtreding* zijn? (Ps. XIX : 14) Zou *de boose mij gevat* hebben? (1 Joh. V : 18). O hoeveel pijn deden deze teksten mij!

Ik was als een geradbraakte.

153. Ik dacht: is er slechts *eene* zonde, die onvergeeflijk is? Slechts *eene* zonde, die de ziel brengt buiten bereik van de goddelijke genade? en moet ik *daaraan* schuldig staan? was dat noodig? Is er slechts *eene* zonde onder *sooveel millioenen* zonden, voor welke geen vergeving is; en moest ik die bedrijven? O, ongelukkige *sonde!* O ongelukkig *mensch!* Deze dingen konden mijn geest zoo verslaan en terneer drukken, dat ik niet wist wat te doen; ik dacht nu en dan dat ze mijn verstand krenken zouden; en steeds, tot vermeerdering van mijn ellende, weerklonk door mijn ziel: *Gij weet hoe hij daarna de segening willende beërven, verworpen werd. O niemand kent de verschrikkingen van die dagen behalve ikzelf!*

Slechts ééne zonde onvergeeflijk, en ik daaraan schuldig?

154. Daarna begon ik de zonde van *Petrus* te beschouwen, welke hij beging door zijn Meester te verloochenen; en inderdaad, die kwam van al wat ik vinden kon, het dichtst bij de mijne; want hij had evenals ik zijn Zaligmaker verloochend na ontvangen licht en genade; ja, en bovendien

Petrus' zonde en de mijne

nadat hij gewaarschuwd was. Ik merkte ook op dat hij haar meer dan eens beging, en dat met vrij aanzienlijke tusschenruimte. Maar ofschoon ik al deze omstandigheden bij elkander nam, om daarin zoo mogelijk hulp te vinden, oordeelde ik toch opnieuw, dat hij *slechts een verloochenaar van zijn Meester*, maar ik *een verkooper van mijn Zaligmaker was*. Waarom ik bij mijzelf dacht, dat ik dichter bij *Judas*, dan bij *David* of *Petrus* stond.

155. Bovendien deed dit mijne foltering opvlammen en bedroefde mij, ja het vermaalde mij als tot poeder: de bewaring Gods voor anderen te zien, terwijl ik in de val geloopen was; want wanneer ik dus de zonden van anderen beschouwde en met de mijne vergeleek, kon ik duidelijk zien, hoe God hen, niettegenstaande hun slechtheid, bewaard had en geen hunner, gelijk mij, overgelaten had om een zoon des verderfs te worden.

156. Maar o, hoe prees mijne ziel gedurende dien tijd de bewaring, die God rondom Zijn volk gezet heeft! O hoe veilig zag ik hen wandelen, want God had hen omtuind. Zij waren in Zijne hoede, bescherming en bijzondere voorzienigheid, ofschoon zij van nature even vervuld waren van kwaad als ik; toch, omdat Hij hen liefhad, wilde Hij niet toelaten dat zij van den genadestaat vervallen zouden; maar wat mij aangaat, het was voorbij, ik was afgedaan; Hij wilde mij niet bewaren of staande houden, maar liet toe, omdat ik een verworping was, dat ik viel zooals ik gedaan had. Deze gezegende plaatsen, die spreken van Gods bewaring van zijn volk, schenen als de zon voor mij, maar vertroostten mij niet, ofschoon ze mij den gezegenden staat en de erfenis toonden van hen die de Heere gezegend had.

Mijne ziel prijst de bescherming Gods van Zijn volk

157. Nu zag ik dat, gelijk God Zijne hand had in al de voorzienigheden en vrijspraken die Zijn uitverkorenen overdekken, Hij evenzoo Zijne hand had in al de verzoeken die zij hebben om tegen Hem te zondigen, niet

Gods hand in de verzoeken van Zijne uitverkorenen

om hen tot slechtheid aan te moedigen, maar om voor hen hunne verzoeken en kwellingen uit te kiezen; en hen dus voor een tijd te verlaten, om alleen zulke zonden te bedrijven die hen niet vernietigden, maar hen nederig maakten; die hen legden niet buiten bereik, maar op den weg tot vernieuwing van Zijne genade. Maar o, welk een liefde, welk een zorg, welk een vriendelijkheid zag ik nu, vermengd met de hardste en vreeselijkste van al Gods wegen met Zijn volk! Hij liet *David, Hiskia, Salomo, Petrus* en anderen vallen, maar Hij liet hen niet vallen in onvergeeflijke zonde, of om hun zonde in de hel. O, dacht ik, dezen zijn de mannen, die God liefgehad heeft; deze zijn de mannen die God, ofschoon Hij hen kastijdde, in veiligheid bij zich bewaarde; en hen deed Hij vernachten in de schaduw des Almachtigen. Maar al deze dingen

Ik dacht dat al deze dingen tot mijn eeuwig onhell samenwerkten

vermeerderden mijn droefheid, smart en angst, en wanneer ik het indacht, was het als doodelijk voor mij. Indien ik dacht hoe God de zijnen bewaart, dat was doodelijk voor mij; en indien ik dacht hoe ikzelf gevallen was, dat was doodelijk voor mij. Als al deze dingen samenwerkten voor het welzijn van, en goed deden aan hen die geroepen waren volgens Zijn voornemen, dan, dacht ik, werken al deze dingen samen voor mijn ongeluk en voor mijn eeuwig verderf.

158. En toen begon ik weder mijne zonde te vergelijken

Ik vergelijk mijne zonde met die van Judas

met de zonde van *Judas*, opdat ik zoo mogelijk mocht bevinden, dat de mijne in werkelijkheid verschilde van die welke onvergeeflijk is, en o, dacht ik, indien er verschil bestaat, ook maar een hairbreed, in welken gelukkigen toestand is mijne ziel dan! En bij nadere beschouwing zag ik dat *Judas* de zijne opzettelijk beging, en de mijne geschiedde tegen gebed en worsteling in; daarbij was de zijne met veel overleg gepleegd, en de mijne in een vreeselijke verwarring en plotseling. Al dien tijd was ik heen en weer gedreven gelijk de sprinkhanen;

en van de eene kwelling in de andere gejaagd, hoorende telkens het verhaal van *Esau's* val en de schrikkelijke gevolgen daarvan in mijne ooren.

159. Toch gaf deze beschouwing van *Judas'* zonde, voor eene wijle, mij eenige verademing; want ik zag dat ik, de omstandigheden in aanmerking genomen, niet zoo volkomen overtreden had als hij. Maar dit verdween spoedig, want ik dacht bij mijzelf, er kunnen meer wegen dan één zijn om deze onvergeeflijke zonde te begaan; evenzo dacht ik dat er trappen in zijn konden, zoowel als in andere overtredingen; waarom, zoover als ik toen kon bemerken, deze mijne ongerechtigheid zulk eene was, die nooit vergeven worden kon.

160. Ik was er nu dikwijls beschaamd over, dat ik zulk een hatelijk man als Judas zijn zou; ik dacht ook hoe walgelijk ik zou zijn voor al de heiligen in den dag des oordeels; en dat zoo sterk, dat ik toen nauwelijks een goed mensch kon zien, van wien ik geloofde dat hij een goed geweten had, of ik voelde mijn hart beven wanneer ik in zijne tegenwoordigheid was. O nu zag ik eene heerlijkheid in den wandel met God; en welk een genade het is om een goed geweten voor Hem te hebben!

Ik was beschaamd zulk een hatelijk man als Judas gelijk te zijn

161. Ik werd gedurende dien tijd dikwijls aangevochten om mij tevreden te stellen bij het ontvangen van eenige valsche meening, als: dat zoo iets als een oordeelsdag niet bestond; dat wij niet weder opstaan zouden; en dat zonde niet zulk een verschrikkelijk ding is; de verzoeker gaf mij zulke overleggingen in: *Indien dese dingen werkelijk waar zijn, dan kunt ge uw gemak voor het tegenwoordige nemen door iets anders te gelooven. Indien ge moet verloren gaan, pijnig uzelfen dan niet vóór den tijd; drijf die gedachte aan verdoemenis uit uwe ziel; en vervul haar met dergelijke gevolgtrekkingen als waardoor Atheïsten en Ranters gewoon zijn zich er doorheen te helpen.*

Ik heb valsche meeningen over den dag des oordeels

162. Maar o wanneer zulke gedachten op mijn hart beslag gelegd hadden, hoe stonden dan, als 't ware, met één stap, dood en oordeel mij voor oogen! Mij docht: de Rechter stond voor de deur; het was mij alsof hij reeds gekomen was. Zoodat zulke dingen geen voedsel vonden. Maar, mij dunkt, ik zie hieruit, dat Satan alle middelen gebruikt om de zielen van Christus af te houden: hij houdt niet van de minste ontwaking van den geest; gerustheid, blindheid, duisternis en dwaling, is het geheele koninkrijk en de gewoonte van den Booze.

163. Ik achtte het een harde zaak nu tot God te bidden, want wanhoop verzwolg mij; ik dacht: ik werd als door een onweder van God weggedreven, want steeds wanneer ik tot God riep om genade, kwam dit in mij op: *'t Is te laat; ik ben verloren; God heeft mij doen vallen, niet tot mijn verbetering maar tot mijne verdoemenis; mijne zonde is onvergeeflijk; en ik weet aangaande Esau, hoe hij, nadat hij zijn eerstgeboorterecht verkocht had, de zegening wilde beërven, maar verworpen werd.* Omstreeks dezen tijd las ik die vreeselijke geschiedenis van dien ellendigen sterveling Franciscus Spira; een boek dat voor mijn ontroerd gemoed was als zout, in een gapende wond gewreven; elke volzin in dat boek, elke kreet van dien man, met al het overige van zijne daden en zijne smarten, als zijn gebeden, zijn tandenknersen, zijn wenden en keeren, zijn smachten en kwijnen onder die machtige hand Gods, die op hem was, waren als messen en dolken in mijne ziel; voornamelijk deze zijne uitdrukking was vreeselijk voor mij: *Een mensch weet wel waar de zonde begint, maar wie kent haar einde?* En dan viel de vorengenoemde tekst als een gloeiende dondersteen opnieuw op mijn geweten: *Want gij weet, hoe hij daarna, de zegening willende beërven, verworpen werd, want hij vond geene plaats des berouws, hoewel hij dezelve met tranen zocht.*

164. Dan kon ik met zeer groote bevreesdheid geslagen

worden; zelfs zoo hevig, dat ik, dagen achtereen, mijn lichaam zoowel als mijne ziel voelde schokken en beven onder den indruk van dit vreeselijk oordeel Gods, dat komen zou over hen, die deze verschrikkelijke en onvergeeflijke zonde gepleegd hebben. Ik voelde ook zulk een beklemde en hitte in de maag, door mijn vrees veroorzaakt, dat het mij, vooral op sommige tijden, was alsof mijn borstbeen in splinters vallen zou; en dan dacht ik aan 'tgeen van Judas vermeld staat: *voorwaarts overgevallen zijnde, is midden opgeborsten en al zijne ingewanden zijn uitgestort.*

**Ik voel be-
klemde op
de maag door
mijn angsten**

165. Ik vreesde ook dat dit het teeken was, dat de Heere op *Kain* zette; voortdurend vreezen en beven onder het zware pak van schuld, dat hij op zich geladen had door het bloed van zijn broeder *Abel*. Dus woelde, wrong en kromp ik onder den last, die op mij lag, welke last mij dermate drukte, dat ik niet kon staan of gaan of liggen, of op eenige wijze rusten.

**Ik woel en
wring en krimp
onder mijn last**

166. Toch kwam dit woord somtijds tot mijne ziel: *Hij heeft gaven genomen om uit te deelen onder de wederhoorigen* (Ps. LXVIII : 19). De *wederhoorigen*, dacht ik, dat zijn voorzeker zij die eens aan hun Vorst onderworpen waren, evenals zij die aan zijne regeering onderwerping gezworen hebben en nu de wapenen tegen Hem opgenomen hebben; en dit is, dacht ik, juist mijn toestand. Eens had ik Hem lief, vreesde Hem, diende Hem, maar nu ben ik een opstandeling; ik heb Hem verkocht, ik heb gezegd: *Laat Hem gaan, soo Hij wil*. Maar zie, Hij heeft gaven voor de wederhoorigen; en waarom dan niet voor mij!

167. Hieraan dacht ik somtijds en beijverde mij om hieraan vat te krijgen, opdat sommige, ofschoon kleine verkwikkingen aan mij geschonken mochten worden; maar mijn begeerte werd niet vervuld. Ik werd met kracht voortgedreven, ik was gelijk een man die naar

**Ik was gelijk
een man die
naar zijn
terechtstelling
gaat**

zijn terechtstelling gaat, juist in die plaats waar hij ver-geefs trachtte zich te verbergen.

168. Daarbij, nadat ik op die wijze de zonden van de *heiligen* afzonderlijk beschouwd had en **Mijne zonden overtreffen die van de heiligen** bevonden dat de mijne die overtroffen, begon ik bij mijzelf te denken: Gesteld dat ik *al hun zonden* bij elkaar kon voegen en de *mijne alleen* daartegenover, zou ik daarin niet eenige bemoediging vinden kunnen? Want indien de *mijne*, schoon grooter dan eenige andere, met die alle tezamen gelijk staan zouden, dan zou er hoop zijn; want het bloed dat kracht genoeg had om al de hunne weg te nemen, heeft ook kracht genoeg om de mijne uit te delgen; want ofschoon de mijne overgroot is, ze is niet grooter dan al die andere samen. Hier begon ik weder de zonden te beschouwen van *David, Salomo, Manasse en Petrus* en al de andere groote overtreders; en ging ook, wat ik met alle vrijmoedigheid doen mocht, mij beijveren om hunne zonden door verschillende omstandigheden te verergeren en te vergrooten.

169. Ik dacht dus bij mijzelf dat *David* bloed vergoot om zijn overspel te bedekken; en zulks door het zwaard van de kinderen Ammons; iets wat niet kon verricht worden dan bij voortduring met welberekende wederspanningheid, hetgeen een groote verzwaring van zijn zonde was. Maar dan kwam dit bij mij op: Ja, maar dit waren slechts zonden tegen de wet, voor welke een Jezus gezonden is om daarvan te verlossen; maar de uwe is zonde tegen den Zaligmaker, en wie zal u daarvan redden?

170. Toen dacht ik aan Salomo en hoe hij zondigde door vreemde vrouwen lief te hebben, door af te vallen tot hare afgoden, door daarvoor tempels te bouwen, en dit alles tegen het licht in, op zijn ouden dag, na het ontvangen van groote genade; maar dezelfde slotsom, die de vorige overweging afgesneden had, deed het ook deze: namelijk, al deze zonden waren slechts tegen de wet, waarvoor God een redmiddel bestemd had;

maar ik had mijn Zaligmaker verkocht, en daar bleef dus geen offerande meer over voor mijne zonde.

171. Ik wilde toen bij de zonden van deze mannen voegen de zonden van Manasse, hoe hij altaren voor afgoden gebouwd had in het huis des Heeren; achtgeslagen op de tijden, toovenarijen gebruikt, waarzeggers gehad had, zelf waarzegger was, met geesten omgegaan had, zijn kinderen verbrand als offeranden voor de duivelen, en de straten van Jeruzalem had doen stroomen van het bloed der onschuldigen. Dat waren, dacht ik, groote zonden, zonden rood als bloed; maar spoedig kwam weder in mijn hart op: *Geen van dese hadden het karakter van de uwe, gij hebt Jesus verlaten; gij hebt uwen Zaligmaker verkocht.*

**Manasse's
zonden en de
mijne**

172. Deze eene overweging doodde altijd mijn hart, *mijne sonde was rechtstreeks tegen mijn Zaligmaker*, en dat vooral tot die hoogte, dat ik in mijn hart van Hem gezegd had:

**Mijn hart ge-
dood**

Laat Hem gaan indien Hij wil. O mij docht: deze zonde was grooter dan de zonde van een landstreek, of van een koninkrijk, of van de geheele wereld, *geen* enkele vergeeflijke, neen *alle* vergeeflijke zonden samen waren gelijk de mijne, de mijne overtrof ze alle.

173. Nu zag ik dat mijne ziel vlood voor God, als voor het aangezicht van een vreeslijken Rechter, maar dit was mijn foltering: ik kon zijne hand niet ontkomen. (*Vreeslijk is het te vallen in de handen des levenden Gods* (Hebr. X : 31.) Maar gezegend zij zijne genade: wanneer ik aldus vlood, achterhaalde mij de stem van deze Schriftuurplaats: *Ik delg uwe overtredingen uit als een nevel en uwe zonden als eene wolk: Keer weder tot mij, want Ik heb u verlost* (Jes. XLIV : 22). Dit, zeide ik, kwam in mijne ziel op wanneer ik vluchtte van Gods aangezicht; want ik vlood voor zijn aangezicht, dat is mijn ziel en geest vloten voor Hem; omdat ik Zijne hoogheid niet verdragen kon; dan riep de tekst mij: *Keer weder tot mij*; ja Hij riep met zeer luide stem: *Keer weder tot mij, want Ik heb u verlost.*

Inderdaad, dit deed mij even stilstaan en als 't ware over mijn schouder achter mij zien, om te zien of de God van genade mij volgde met een kwijtbrief in zijne hand; maar zoodra ik dat deed werd alles weder bewolkt en verduisterd door de uitspraak: *Want gij weet hoe hij daarna de segening willende beërven, geen plaats des berouws vond, hoewel hij die met tranen socht.* Waarom ik niet kon terug-

komen, maar moest vlieden; hoewel het somtijds als achter mij klonk: *keer weder, keer weder!* maar ik vreesde hierop in te gaan, tenzij het van God kwam, want

zoals ik zeide, dat andere weerklonk onop-
houdelijk: *Want gij weet hoe hij daarna, de segening wil-
lende beërven, verworpen werd ens.*

174. Op zekeren dag was ik in- en uitgaande in den winkel van een goed man, mijzelf beklagende om mijn treurigen en jammerlijken toestand; mij bedroevende met afkeer van mijzelf over deze slechte en goddelooze gedachte, mijn harde lot betreurende dat

**Ik was in- en
ultgaande in
den winkel van
een goed man**

ik zoo groote zonde begaan had, grootelijks vreezende dat er voor mij geene vergeving was, en dus biddende in mijn hart, dat indien deze mijne zonde verschilde van die tegen den Heiligen Geest, de Heere het mij toonen wilde.

En terwijl ik op het punt stond van vrees ineen te zinken,

**Daar suist
door het ven-
ster de wind
mij tegemoet**

was het plotseling alsof daar door het venster de wind mij tegemoet suisde, zeer aangenaam, en alsof ik eene stem hoorde spreken: *Blijft ge steeds weigeren gerechtvaardigd te worden door het bloed van*

Christus? En daarmee werd mijn geheele leven van be-lijdenis in een oogenblik voor mij geopend, zoodat ik te zien kreeg, dat ik dit besluit niet gedaan had, en mijn hart antwoordde steunend: *Neen!* Daarop viel met kracht dit woord Gods op mij: *Zie toe dat gij dien die spreekt, niet verwerpt,* (Hebr. XII : 25). Dit verkreeg verwonderlijke kracht op mijn ziel; het wierp er licht in en beval in mijn

hart stilte van al deze oproerige gedachten, welke tot nu toe gewoon waren, gelijk onbeteugelde helhonden daarin te blaffen en te brullen en een afkeerwekkend leven te maken. Het toonde mij ook dat Jezus Christus thans een woord van genade voor mij had, dat hij niet, zooals ik vreesde, mij verzaakt en mijne ziel buitengeworpen had: ja het was een soort van berisping voor mijne neiging tot wanhoop, een soort van beproeving of ik, niettegenstaande mijne zonden en hare afschuwelijkheid, mijne zaligheid niet toevertrouwde aan den Zoon van God. Maar om hiermede van deze vreemde bedeeling af te stappen: wat het was weet ik niet; en vanwaar het kwam weet ik niet; ook heb ik gedurende twintig jaren mij niet bekwaam gevoeld om er een oordeel over te vellen: *ik dacht toen afkeerig te zijn om er over te spreken*. Maar werkelijk deze plotselinge suizende wind was alsof een engel tot mij gekomen was; maar beide dit en de begroeting laat ik rusten tot den dag des oordeels; alleen zeg ik dit: het bracht groote kalmte in mijn ziel; het overtuigde mij dat er nog hoop was; het toonde mij, naar ik dacht, wat de onvergeeflijke zonde was, en dat mijne ziel nog het gezegend voorrecht had om genade tot Jezus Christus te vlieden. Maar ik zeg, wat aangaat deze vrijstelling, ik weet niet wat er van te zeggen; en dat was ook in waarheid de reden waarom ik eerst in dit boek er niet over sprak, ik laat dus nu over aan de menschen om er gezond over te oordeelen. Ik drong niet op mijn behoudenis aan op grond daarvan, maar op den Heere Jezus op grond der beloften; maar overwegende dat ik hier bezig ben mijne geheime dingen bloot te leggen, dacht ik dat het niet geheel ongepast zou zijn het hier mede te deelen zooals het was, ofschoon ik nu niet kan verhalen de wijze waarop ik het ondervond. Dit bleef in zijne kracht

**Het woord
Gods valt met
kracht op mij**

**Stilte wordt in
mijn hart be-
volen**

**Ik werd over-
tuld dat er
hoop was**

**Ik begin op-
nieuw te
wantrouwen**

gedurende drie of vier dagen mij bij, en toen begon ik opieuw te wantrouwen en te wanhopen.

175. Terwijl hing mijn leven als aan een zijden draad, en ik wist niet welken weg te kiezen; alleen vond ik in mijne ziel de begeerte om haar door gebed en smeeking aan de genade voor de voeten te werpen. Maar o, het viel mij nu hard het te wagen om genade te gaan tot dezen Christus, tegen wien ik dus meest snood gezondigd had; het was moeilijk zeg ik, om Hem in het aanzicht te zien, tegen wien ik dus meest snood gezondigd had; en inderdaad, ik heb het even bezwaarlijk gevonden om in den gebede tot God te komen, na Hem den rug gekeerd te hebben, als eenig ander ding. O, de schaamte, die nu over mij kwam; voornamelijk als ik bedacht: nu ben ik bezig Hem om genade te bidden, die ik slechts kort tevoren zoo licht geacht heb! Ik was beschaamd, ja zelfs verward, omdat ik deze lafheid begaan had; maar ik zag dat er slechts één weg voor mij was; ik moest tot Hem gaan en mij voor Hem vernederen, en Hem smeeken of Hij in zijne wonderlijke goedertierenheid, medelijden met mij hebben en genade schenken wilde aan mijne ellendige, zondevolle ziel.

176. Waarop, toen de verzoeker dat bemerkte, hij mij krachtig inblies: *Dat ik niet tot God bidden mocht, want het gebed was niet voor sulken als ik; ook kon het mij geen goed doen, want ik had den Middelaar verworpen, door wien alle gebeden bij God den Vader in aanmerking komen, en sonder wien geen gebed in Zijne tegenwoordigheid komen kon; daarom was nu te bidden, slechts sonde tot sonde toevoegen, ja nu te bidden, siende dat God u verworpen heeft, is de beste wijze om Hem meer te vertoornen en te beleedigen dan ge ooit vroeger gedaan hebt.*

177. *Want God (zeide hij) is gedurende deze jaren reeds u moede geweest, omdat gij niet een van de Zijnen sijt; uw geschreeuw in Zijne ooren is voor Hem geen aangename klank; en daarom laat Hij u deze sonde begaan,*

opdat ge spoedig moogt afgesneden worden; en nog wilt gij bidden? Dit gaf de duivel mij in en toonde dat aan uit *Numeri*, waar *Moses* zegt tot de *kinderen Israëls*: *dat dewijl zij niet wilden opgaan om het land te besitten, toen God het hun gebood, Hij hen daarom voor altijd er uit verbande, ofschoon zij Hem er met tranen om bidden mochten.* (Num. XIV : 36, 37 enz.)

Uw geschreeuw in Gods ooren is Hem niet aangenaam.

178. Zoo is in een andere plaats gezegd: *Den man, die moedwillig gehandeld heeft, sult gij van voor mijn altaar nemen, dat hij sterve* (Ex. XXI : 14) evenals de koning *Salomo* met *Joab* deed, toen hij daar beschutting

Sommige teksten doen mij veel smart

dacht te vinden (1 Kon. II : 27, 28). Deze plaatsen deden mij veel pijn; want nu was mijn geval buiten hoop; ik dacht bij mijzelf: ik kan slechts sterven; en als dat zoo wezen moet, laat dan eenmaal gezegd worden, *dat sulc een aan den voet van Christus in gebed stierf*. Dus volhardde ik, maar God weet met hoe groote moeite, en dat ook omdat boven dit alles, hetgeen omtrent *Esau* gezegd is door mijn hart bleef gaan, als een vlammend zwaard, dat den weg naar den boom des levens afsloot, opdat ik daar niet van nemen en leven zou. O wie kan verstaan welk een zware taak ik het achtte, in gebed tot God te komen!

179. Ik verlangde ook naar de gebeden van Gods volk voor mij, maar ik vreesde dat God hun zulks niet in het hart geven zou; ja, ik beefde in mijne ziel bij de gedachte, dat de een of ander van hen mij kortweg mededeelen zou, dat God deze woorden

Ik begeer de gebeden van Gods volk maar durf hun niet vragen

tot hem gezegd had, die Hij eens met betrekking tot de kinderen Israëls tot den profeet gesproken had: *Gij dan, bid niet voor dit volk, want Ik heb hen verworpen* (Jer. XI : 14) Evenzoo: *bid niet voor hem, want Ik heb hem verworpen*; ja, ik dacht dat Hij het dezen of genen reeds toegefluisterd had, maar dat zij het mij niet durfden ver-

tellen; evenmin durfde ik het hun vragen, uit vrees dat het zoo zijn zou; het bracht mij buiten mijzelf. *Een mensch weet waar de sonde begint* (zegt Spira) *maar wie kent haar einde?*

180. Omstreeks dezen tijd greep ik de gelegenheid aan om mijne ziel aan een bejaard christen bloot te leggen en hem mijn geval te verhalen; ik vertelde hem daarbij dat ik bevreesd was de zonde tegen den Heiligen Geest begaan te hebben; en hij zeide *mij dat hij het ook dacht*. Derhalve had ik daardoor weinig troost, maar een weinig met hem doorsprekende, bespeurde ik dat hij een goed man was, maar weinig bekend met den strijd tegen den duivel. En daarom ging ik weder zoo goed ik kon tot God, om genade vragende.

181. Nu begon de verzoeker mij te bespotten in mijne ellende, zeggende: *dat daar ik nu sag, dat ik den Heere Jesus verlaten had en zijn ongenoegen mij op den hals gehaald; van Hem die zou gestaan hebben tusschen mijne ziel en de vlammen der hel, er nu slechts één weg was, en wel deze: God den Vader te bidden of Hij de middelaar wilde zijn tusschen Zijn Zoon en mij; opdat wij weder vereenigd mochten worden, en ik opnieuw dat gezegend voorrecht in Hem mocht hebben dat Zijne gezegende heiligen verheugt*.

182. Toen ging deze Schriftuurplaats op mijne ziel wegen: *Als Hij werkt wie zal dan keeren?* O ik zag, het was even gemakkelijk Hem te overreden een nieuwe wereld, een nieuw verbond, of een nieuwen Bijbel te maken, behalve die wij reeds bezitten, dan te bidden om zoo iets. Dan zou men Hem moeten overtuigen dat hetgeen Hij reeds gedaan had, dwaas was en Hem moeten overreden den geheelen weg ter zaligheid te veranderen, ja te vernietigen. En dan bracht deze tekst mijne ziel tot kalmte: *Want daar is ook onder den hemel geen andere naam,*

**Ik vertel mijn
geval aan een
bejaard christen**

**Satan bespot
mij in mijne
ellende**

**Mijne ziel
wordt ten
onder gedrukt**

die onder de menschen gegeven is, door welken wij moeten salig worden (Hand. IV : 12).

183. Nu waren de meest vrije, volle en genadige woorden van het Evangelie mijn grootste kwelling; ja niets bedroefde mij zoo als de gedachte aan Jezus Christus, de herinnering aan een Zaligmaker; dat ik Hem verworpen had bracht mij de schande mijner zonde en het verlies daardoor geleden voor den geest; niets pijnigde mijn geweten meer dan dit; telkens wanneer ik dacht aan den Heere Jezus, aan zijne genade, liefde, goedheid, vriendelijkheid, teederheid, dood, bloed, beloften en gezegende gezegden, vertroosting en opbeuringen, ging het als een zwaard mij door de ziel; want zelfs onder deze mijne beschouwingen over den Heere Jezus maakten deze gedachten zich plaats in mijn hart: *Ja deze is de Jezus, de liefhebbende Zaligmaker, de Zoon van God, dien gij verlaten hebt, dien gij hebt geminacht, veracht en beleedigd. Deze is de eenige Zaligmaker, de eenige Verlosser, de eenige die sóó sondaren liefhebben kon, dat Hij hen van hunne sonden in Zijn eigen dierbaar bloed wiesch; maar gij hebt geen deel of lot aan dezen Jezus; gij hebt Hem van u gestooten; gij hebt gesegd in uw hart: Laat Hem gaan, als Hij wil. Nu, daarom zijt gij van Hem gescheiden; gij hebt uself van Hem gescheiden; aanschouw dus zijne goedheid, maar gijzelf hebt er geen deel aan!* O, dacht ik, wat heb ik verloren, waarvan heb ik mij gescheiden! Hoe is mijn arme ziel ontferd! O het is jammerlijk verwoest te worden door de genade en goedheid Gods! en het Lam, den Zaligmaker, verkeerd te zien in een leeuw en verderver! (Openb. VI) Ik beefde dus gelijk ik zeide, op het gezicht van Gods heiligen, voornamelijk van hen, die Hem zeer liefgehad hadden, waardoor zij met Hem voortdurend in deze wereld wandelden; want zij legden schuld op mij zoowel door hun woorden, hun gedrag, als door al hun uitlatingen van teederheid en

**Niets deed
mijne ziel meer
pijn dan dit**

**O, dacht ik,
hoe is mijn
arme ziel ont-
ferd**

vrees van te zondigen tegen hun dierbaren Zaligmaker; zij veroordeelden mij en vermeerderden mijn gedurige vrees en schaamte. *Hun vreeze was op mij en ik beefde voor den God van Samuël* (1 Sam. XVI : 4).

184. Nu begon de verzoeker opnieuw mijne ziel te bespotten op een andere wijze zeggende: *Dat Christus inderdaad mijn geval betreurde en leed had over mijn verlies; maar vooralsnog, daar ik had gezondigd en overtreden gelijk ik gedaan had, kon Hij mij in geen geval helpen of mij redden van 'tgeen ik vreesde: want mijne sonde was niet van denselfden aard als de zonden van hen voor welken Hij bloedde en stierf, en werd ook niet gerekend onder de zonden waarmede Hij belast werd, toen Hij aan het hout gehangen werd; daarom, tensij Hij wederom van den hemel nederdaalde en voor deze sonde nog eens stierf — ofschoon Hij werkelijk diep medelijden met mij had — kon ik geen deel aan Hem hebben.* Deze dingen mogen anderen belachelijk schijnen, zooals ze ook in zichzelf belachelijk zijn, maar voor mij waren ze de folterendste besmetting; elk hunner vermeerderde mijne ellende: te denken dat Jezus Christus zooveel liefde had dat Hij mij betreurde, terwijl Hij mij toch niet helpen kon; ook dacht ik niet dat de reden waarom Hij mij niet helpen kon, was, omdat zijne verdiensten te klein waren, of omdat Hij zijn genade en redding reeds aan anderen besteed had, maar omdat zijne getrouwheid aan zijne bedreigingen Hem niet toeliet zijne genade tot mij uit te breiden. Daarbij dacht ik, zooals ik reeds opgemerkt heb, dat mijne zonden niet lagen binnen de grenzen der vergeving, welke in de belofte besloten was; en indien niet, dan was ik er van verzekerd, dat lichter hemel en aarde voorbijgingen, dan dat ik het eeuwige leven deelachtig werd. Zoodat de grond van al deze mijne bevreesdheid lag in het gefondeerd geloof aan de onveranderlijkheid van Gods heilig woord

**Ik dacht dat
mijne zonden
niet binnen de
grenzen der
vergeving
lagen**

BUNYAN ZOEKT TROOST.

Ik greep de gelegenheid aan om mijn zielstoestand aan een bejaard Christen bloot te leggen.

en in mijn misverstaan van den aard mijner zonde.

185. Maar o, hoe werd mijne droefheid vermeerderd door de overweging dat ik schuldig stond aan eene zonde, voor welke Hij niet stierf!

**De Schrift
sloeg mij
doodelijk**

Deze gedachten konden mij zoo neerdrucken en gevangen houden, en mijn geloof verhinderen, dat ik niet wist wat te doen. Maar o, dacht ik, mocht Hij opnieuw nederdalen! O moest het werk van der menschen verlossing nog door Christus verricht worden; hoe zou ik Hem bidden en smeeken om ook deze zonde te tellen en te rekenen onder die, waarvoor Hij stierf! Maar deze Schriftuurplaats wondde mij doodelijk: *Christus opgewekt uit de dooden sterft niet meer; de dood heerscht niet meer over Hem* (Rom. VI : 9).

186. Derhalve was mijne ziel, door deze vreemde en ongewone aanvallen van den verzoeker, gelijk aan een gebroken schip, dat met de winden meedrijft, en verzonk somtijds tot over het hoofd in wanhoop, somtijds zich

**Mijne ziel als
door de win-
den gedreven**

werpende op het verbond der werken, en somtijds wenschende dat het nieuwe verbond met zijne voorwaarden, zoover mij betrof, mocht worden uitgebreid en veranderd: *maar in dit alles was ik als zij, die tegen rotsen stooten, steeds meer verbroken en verscheurd*. O, die ontstellingen der verbeelding, die gedachten-afdwalingen, die vreezen, verschrikkingen en ontzettingen welke, veroorzaakt door voortdurende toepassing van schuld, tot wanhoop voeren!

**Ik was als zij
die tegen de
rotsen stooten**

Dat is de man, die zijne woning in de graven heeft, die altijd roepende is en zichzelf met steenen slaande (Mark. V : 1, 2, 3). Maar zooals ik zeg, alles vergeefs; de wanhoop zal hem niet troosten, het oude verbond zal hem niet redden; neen, hemel en aarde zullen voorbijgaan, alvorens een tittel of jota van het woord en de wet en genade zal vallen of bewogen worden. Dit zag ik; dit voelde ik, en daaronder zuchtte ik; maar toch, dit ééne voordeel had ik er van, namelijk een verdere bevestiging van de

zekerheid van den weg der zaligheid en dat de Schriften het Woord Gods waren. O ik kan nu niet uitdrukken wat ik toen zag en voelde van de onveranderlijkheid van Jezus Christus, de rots van des menschen behoud. Wat gedaan was kon niet ongedaan gemaakt, vermeerderd of veranderd worden! Ik zag inderdaad dat de zonde de ziel tot Christus uitdrijft, zelfs wanneer de zonde onvergeeflijk is; maar wee hem, die op deze wijze tot Hem gedreven wordt, want het Woord werpt hem uit.

187. Dus was ik voortdurend zinkende, wat ik ook deed of dacht. Zoo op zekeren dag wandelde ik naar een naburige stad, en zat neder op een zitbank in de straat, en verviel in een diepe mijmering over den verschrikkelijken toestand, waarin de zonde mij gebracht had; en na lange overpeinzing hief ik het hoofd op, want mij docht, ik zag

Ik zit op een bank in een naburige stad dat de zon die aan den hemel scheen mij haar licht misgunde, en alsof zelfs de steenen in de straat en de pannen van de daken zich tegen mij verbonden. Het kwam mij voor dat zij alle vereenigd waren om mij uit de wereld te bannen. Ik voelde dat ik door hen verafschuwd werd, en onbevoegd was om onder hen te wonen of deel te hebben aan hunne zegeningen, want ik had tegen den Zaligmaker gezondigd. O, hoe veel gelukkiger dan ik was nu elk ander schepsel! Want zij stonden vast en behielden hun plaats, maar ik ging heen en was verloren!

188. Toen, uitbarstende in de bitterheid mijner ziel, zeide ik tot mijzelf met een pijnlijken zucht: *Hoe kan God zulk een ellendeling vertroosten?* Ik had dat nauwelijks gezegd, of daar kwam tot mij, gelijk een echo op een klank antwoord: *Deze zonde is niet tot den dood.*

Waarop ik was als een die uit het graf verrijst, en uitriep: *O Heere, hoe kondet Gij een woord als dit vinden!* Want ik was vervuld met verwondering over de toepasselijkheid en de onverwachtheid van het woord; de toepasselijkheid

van dat woord dat zoo op den rechten tijd kwam. De macht, de zoetheid, het licht, en de heerlijkheid die daarbij kwamen, waren mij zeer merkwaardig, ik was nu, voor 't oogenblik, verlost van twijfel over datgene waarover ik vroeger zoo veel getwijfeld had; mijne vroegere vreezen *waren*, dat mijne zonde onvergeeflijk was, en dat ik dus geen recht had om te bidden, berouw te hebben, enz. of dat, indien ik zulks deed, ik er geen voordeel of gewin van hebben zou. Maar nu, dacht ik: is *dese zonde* niet tot den dood, dan is ze ook vergeeflijk, daarom krijg ik hierdoor aanmoediging om door Christus tot God te komen om genade, en de belofte van vergeving te aanschouwen, die daar met open armen staat om mij zoowel als anderen te ontvangen. Dit was alzoo een groote geruststelling voor mijne ziel, dat mijne zonde vergeven kon worden, dat het niet de zonde tot den dood was

Dat mijne zonde vergeeflijk was, was mij een groote geruststelling

(1 Joh. V : 16, 17) Niemand dan hij, die (door eigen onderzending) weet wat mijne bezorgdheid was, kan zeggen welke opbeuring mij door deze beschouwing ten deele viel; 't was als een verlossing uit mijn vroegere banden, als een schuilplaats tegen de vroegere stormen, 't scheen mij toe dat ik nu op denzelfden grond stond als andere zondaren en evenveel recht had op het woord en het gebed als zij.

189. Nu, zooals ik zeide, verkeerde ik in de hoop, dat mijne zonde niet onvergeeflijk was en dat daar hoop voor mij zijn kon om vergeving te verkrijgen. Maar o, hoe stelde Satan zich nu in de weer om mij opnieuw ten onder te brengen. Maar hij kon het in geenerlei wijze; ten minste dien dag niet en het grootste gedeelte van den volgenden dag, want dit goede woord stond als een mijlsteen achter mij. Doch tegen den avond van den volgenden dag gevoelde ik, dat dit woord mij begon te begeven en zijn ondersteuning mij te onttrekken, en zoo keerde ik tot mijn oude verschrik-

Satan stelde zich nu in de weer om mij opnieuw ten onder te brengen

kingen terug, maar met veel verdriet en gemelijkheid, want ik vreesde de smart van de wanhoop; toch kon mijn geloof nu niet lang meer dit woord vasthouden.

190. Maar den avond van den daarop volgende dag, zijnde vervuld van vrees, begaf ik mij om den Heere te zoeken, en toen ik bad riep ik, en mijne ziel riep tot Hem in deze woorden met sterke roeping: *O Heere, ik smEEK u, toon mij dat Gij mij hebt liefgehad met eene eeuwige liefde* (Jer. XXXI : 3). Nauwelijks had ik dit gezegd of met zoetheid als een echo klonk het mij tegen: *Ik heb u liefgehad met eene eeuwige liefde*. Nu ging ik rustig te bed, en toen ik den volgende morgen ontwaakte, was dat woord nog frisch in mijne ziel, en ik geloofde het.

191. Maar nog liet de verzoeker mij niet los, want gedurende dien dag zocht hij weinig minder dan honderd maal mijn vrede te verstoren. O de worstelingen en botsingen die toen over mij kwamen, toen ik trachtte dat woord vast te houden! Als een bliksemstraal schoot dat woord omtrent *Esau* mij voorbij de oogen. Ik kon in den tijd van een uur twintig malen op en neer gaan; maar God droeg mij en hield mijn hart bij dat woord, van hetwelk ik dus, gedurende verscheidene dagen achtereen, zeer veel zoetheid en vertroostende hoop op vergeving genoot, want alzoo stond het mij voor den geest: *Ik had u lief terwijl gij die sonde bedreeft; Ik had u reeds vroeger lief, Ik heb u nu lief en zal u eeuwig liefhebben*.

192. Nu zag ik dat mijne zonde een van de meest woeste en een vuile misdaad was, en kon niet anders dan besluiten, en dat met groote schaamte en verwondering, dat ik den heiligen Zoon Gods gruwelijk beleedigd had, weshalve ik in mijne ziel groote liefde en beklag voor Hem gevoelde en mijne ingewanden voor Hem ontstaken; want ik zag, dat Hij nog steeds mijn vriend was en mij goed voor kwaad vergold; ja de liefde en aanhankelijkheid

O de worstelingen die toen over mij kwamen!

Mijne zonde een woeste en vulle misdaad

die toen in mij voor mijn Heer en Zaligmaker Jezus Christus brandden, wekten toen zulk een vurige begeerte in mij om op mijzelf wraak te nemen voor de belediging, die ik Hem aangedaan had, dat om zoo te spreken, mij docht, wanneer ik duizend vaten bloed in mijn aderen had, zou ik ze gaarne alle gestort hebben ter beschikking en aan den voet van dezen mijn Heer en Zaligmaker.

**Ik had vurige
begeerte om op
mijzelf wraak
te nemen**

193. En terwijl ik dus in overpeinzing was, en doordacht en overlegde hoe ik den Heere liefhebben en Hem mijne liefde toonen zou, kwam dit woord in mij op: *Zoo Gij, Heere, de ongerechtigheid gadeslaat, Heere, wie zal bestaan? Maar bij U is vergeving opdat Gij gevreesd wordt* (Ps. CXXX : 3, 4). Dat waren goede woorden voor mij, voornamelijk het laatste gedeelte, te weten dat er bij den Heere vergeving is, opdat Hij gevreesd wordt; dat is — zooals ik het toen verstond — opdat Hij mocht geliefd en Hem eerbied geboden worden, want dit werd mij duidelijk: *Dat de groote God sooveel waarde hechtte aan de liefde van Zijne arme schepselen, dat Hij, voordat Hij zonder hun liefde blijven zou, hun overtredingen vergeven wilde.*

194. En nu werd dit woord aan mij vervuld en werd ik er ook door versterkt: *Opdat gij het gedachtig sijt en u schaamt, en niet meer uwen mond opent van wege uwe schande, wanneer Ik voor u versoening doen zal over al hetgene dat gij gedaan hebt, spreekt de Heere Heere* (Ezech. XVI : 63). Dus was mijne ziel toentertijd (en zooals ik toen dacht, voor altoos) in vrijheid gesteld van bedroefd te worden door mijn vroegere schuld en verwaasdheid.

**Mijne ziel toen
in vrijheid ge-
steld.**

195. Doch voordat vele weken verlopen waren, werd ik opnieuw moedeloos, vrezende dat, niet-tegenstaande ik dat alles genoten had, ik bedrogen uitkomen zou en toch verloren gaan; want deze gedachte kwam met kracht in mijne ziel op: *Dat welken troost en vrede ik ook mocht*

**Ik werd op-
nieuw moede-
loos**

denken te hebben uit de belofte des levens, toch, tensij daar in mijne verkwikking overeenkomst en samenloop met de Schriften gevonden werd, ik er van mocht denken wat ik wilde en het ook nog zoo krampachtig vasthouden, ik ten slotte zou ondervinden dat het niets werkelijks was. En de Schrift kan niet gebroken worden (1 Joh. X : 35).

196. Nu begon mijn hart opnieuw te twifelen en ik vreesde dat ik eenmaal teleurgesteld zou uitkomen. **Ik onderzoek mijn vroegere vertroostingen** Waarop ik met allen ernst mijn vorige vertroosting en na te gaan waarom een die gezondigd had als ik, met vertrouwen zich zou mogen verlaten op de getrouwheid Gods, nedergelegd in de woorden die mij vertroost hadden; maar nu werden deze woorden mij in de ziel gegeven: *Want het is onmogelijk dengenen, die eens verlicht geweest zijn, en de hemelsche gaven gesmaakt hebben, en des Heiligen Geestes deelachtig geworden zijn; en gesmaakt hebben het goede Woord Gods, en de krachten der toekomstige eeuw; en afvallig worden, wederom te vernieuwen tot bekeering (Hebr. VI : 4—6). Want zoo wij willens zondigen, nadat wij de kennis der waarheid ontvangen hebben, zoo blijft er geen slachtoffer meer over voor de zonden, maar eene schrikkelijke verwachting des oordeels, en hitte des vuurs, dat de tegenstanders zal verslinden (Hebr. X : 26, 27). Gelijk Esau, die om eene spijs het recht van zijne eerstgeboorte weggaf. Want gij weet dat hij ook daarna, de zegening willende beërven, verworpen werd, want hij vond geene plaats des berouws, hoewel hij dezelve met tranen zocht (Hebr. XII : 16, 17).*

197. Nu werd het woord van het Evangelie uit mijne **Ik heb geen steun voor den voet of houvast onder al de vastigheden en steunsels der Schrift** ziel teruggenomen, zoodat er voor mij geen belofte of bemoediging in den Bijbel te vinden was, en nu begon dit woord op mijne ziel te werken en haar te bedroeven: *Verblijd u niet, o Israël, tot opspringens toe, gelijk de volken! (Hos. IX : 1).* Want ik zag inderdaad dat er reden voor blijdschap was voor

hen, die aan Jezus vasthielden; maar wat mij aangaat, ik had mijzelf door mijn overtredingen afgesneden en mij onder al de steunsels en vastigheden in het dierbare Woord des levens geen steun voor mijn voet of houvast overgelaten.

198. En waarlijk; ik voelde mij nu als in een afgrond wegzinken, gelijk een huis, waarvan het fundament verwoest is; ik gevoelde mij in een toestand niet ongelijk aan dien van een kind, dat onder 't rad van een watermolen gevallen was, en beproefde al spartelende en worstelende uit het water eenigen uitweg te vinden, maar omdat het nergens een steun voor hand of voet vinden kon, ten laatste in dien toestand sterven moest. Zoodra deze nieuwe bestrijding in mijne ziel zich genesteld had, kwam deze Schriftuurplaats in mijn hart: Dit is *voor vele dagen* (Dan. X : 14). En inderdaad, ik ondervond dat het zoo was; want ik kon niet verlost worden of weder tot vrede geleid, alvorens niet minder dan twee en een half jaar verlopen waren. Weshalve deze woorden, ofschoon zij op zichzelf bijdroegen tot mijne ontmoediging, voor mij, die vreesde dat deze toestand eeuwig duren zou, op sommige tijden een hulp en verkwikking waren.

Ik heb gedurende twee en een half jaar geen vrede.

Ik vreesde dat deze toestand eeuwig duren zou.

199. Want, dacht ik, *vele* dagen zijn niet voor eeuwig; *vele* dagen hebben een einde; en daarom, ziende dat ik niet gedurende weinige maar gedurende *vele* dagen bedroefd zou worden, was ik toch verheugd omdat het slechts voor *vele* dagen zijn zou. Dus, gelijk ik zeide, riep ik die woorden soms in mijne gedachten terug en steunde mij daarvoor, want zoo dikwijls dat woord in mij kwam, wist ik dat mijne kwelling lang duren zou; maar dit geschiedde slechts enkele keeren, want ik kon er niet altijd aan denken, of er door geholpen worden, ofschoon ik het trachtte.

200. Nu terwijl de Heilige Schrift voor mij lag en de

zonde opnieuw aan de deur lag, bemoedigde mij onder anderen het woord in Lukas XVIII : 1, om te bidden; maar dan stootte Satan mij terug met de inblazing: *Dat noch de genade van God noch zelfs het bloed van Christus betrekking hadden op mij, of mij tegen mijn sonde helpen konden, en daarom was het vergeefs om te bidden.* Toch dacht ik: *Ik wil bidden!* Maar, zeide de verzoeker, *uw sonde is onvergeeflijk!* Evenwel, zeide ik: *Ik wil bidden!* *Het is te vergeefs,* zeide hij. En toch, zeide ik: *Ik wil bidden!* Zoo begaf ik mij in den gebede tot God, en terwijl ik biddende was, uitte ik met betrekking tot die zaak, deze woorden: *O Heere, de Satan zegt mij dat noch uw barmhartigheid, noch het bloed van Christus voldoende zijn om mijne ziel te redden; Heere, sal ik u meest vereeren door te gelooven dat Gij wilt en kunt; of hem door te gelooven dat Gij niet wilt en niet kunt? Heere, mijne begeerte is U te eeren door te gelooven dat Gij wilt en kunt.*

201. En terwijl ik dus voor den Heere lag, kwam dit woord in mijn hart: O man, groot is uw geloof (Matth. XV : 28) even alsof iemand mij op den rug geklopt had terwijl ik op mijne knieën voor God lag; en toch was ik niet instaat te denken dat dit een gebed des geloofs was, tot ongeveer zes maanden later; want ik kon niet denken dat ik geloof had of dat er een woord was voor mij, om daarnaar geloof te oefenen, en daarom bleef ik als gevangen in de klauwen van de wanhoop, en ging treurende op en neer in neerslachtige stemming.

202. Daar was nu niets waarnaar ik meer verlangde dan om verlost te worden van mijn twijfel omtrent dit vraagstuk, en terwijl ik onstuimig verlangde te weten of er inderdaad hoop voor mij was, gingen deze woorden mij door de ziel: *Zal dan de Heere in eeuwigheden verstooten, en voortaan niet meer goedgunstig zijn? Houdt zijne goedertierenheid in*

**Ik wil bidden.
»t is vergeefs»
zeide Satan.
Maar ik zeide:
»ik wil bidden!»**

**Ik kon niet
denken dat ik
geloof had**

**Naar niets
verlangde ik
meer dan om
van mijn twijfel
verlost te worden**

eeuwigheid op? Heeft de toezegging een einde van geslacht tot geslacht? Heeft God vergeten genadig te zijn? Heeft Hij zijn barmhartigheden door toorn toegesloten? (Ps. LXXVII: 8—10).

En terwijl zij door mijne ziel klonken, was het alsof ik reeds het antwoord kreeg: *'t Is de vraag of Hij dat gedaan heeft; 't kan zijn van niet.* Ja het onderzoek scheen mij te leiden tot een vaste verzekerdheid, dat Hij werkelijk mij niet had uitgeworpen, of het zou doen; maar dat Hij mij goedgunstig zijn zou; dat zijne belofte niet faalde, en dat Hij niet had vergeten genadig te zijn of zijne barmhartigheid door toorn toegesloten. Terzelfder tijd was er iets in mijn hart, dat ik nu niet onder woorden brengen kan, hetgeen, met dezen tekst, zoet was voor mijn hart en mij deed besluiten dat Zijne genade niet van mij wijken zou of voor eeuwig van mij gaan.

203. Ik herinnerde mij op een anderen tijd, dat deze vraag mij sterk bezighield: *of het bloed van Christus voldoende was tot redding van mijne ziel?* in welken twijfel ik bleef van den morgen tot des avonds zeven of acht ure; en ten laatste, toen ik als 't ware uitgeput was van vrees, kwamen plotseling deze woorden in mijn hart, ofschoon ze slechts kort blijven zouden: *Hij is instaat.* ¹⁾ Maar mij docht: dat woord *instaat* werd met luider stem tot mij gesproken; het toonde mij een *groot* woord, geschreven met *groot*e letters en gaf zulk een stoot aan mijn vrees en twijfel (ik bedoel zoolang het mij bijbleef; dat is ongeveer een dag) als ik nooit van mijn leven, vroeger noch later, er van gevoeld heb (Hebr. VII : 25).

Deze woorden weerklinken plotseling door mijn hart: „Hij is instaat”

204. Maar op zekeren morgen, toen ik weder biddende was, en bevende van vrees *dat geen woord Gods mij helpen kon*, kwam dit tekstwoord in mij op: *Mijne genade is genoeg.* Hier voelde ik, naar mijn gedachte, eenig houvast, als ware er hoop. Maar o, hoe goed

Deze tekst komt in mij op: Mijne genade is genoeg

¹⁾ Ontleend aan Hebr. VII : 25. „Hij kan volkomenlijk zalig maken;” de Engel-sche vertaling heeft voor hij kan, de woorden: He is able (hij is instaat).

is het dat God zijn woord zendt, want ongeveer veertien dagen vroeger viel mijn oog op dezelfde plaats en toen kon zij niet met vertroosting tot mijne ziel komen; daarom legde ik toen gemelijk het boek weg. Want ik dacht, dat is voor mij niet ruim genoeg, neen niet ruim genoeg, maar nu was het alsof die tekst armen had, door genade zoo wijd uitgebreid, dat ze niet alleen mij konden omhelzen maar nog vele anderen zooals ik was.

205. Door deze woorden werd ik ondersteund; ofschoon niet zonder zware bedroefdheden gedurende een tijdsverloop van zes of zeven weken; want mijn vrede kwam en verdween dagelijks wel twintig keeren; nu troost, dan kwelling; nu vrede, en vóór ik vijf minuten kon geloopt hebben zoo vol vrees en schuld als een hart slechts zijn kan. En dit niet bij tusschenpoozen, maar het was mijn ondervinding zeven weken aaneen; want dit omtrent *de genoegzaamheid der genade* en dat omtrent *Esau en zijn eerstgeboorterecht*, waren als een weegschaal voor mijn ziel; nu dit naar boven, dan dat; gelijken gang houdende met mijn vrede en mijne kwelling.

206. Daarom bad ik God voortdurend dat Hij deze Schriftuurplaats meer volkomen op mijn hart toepassen mocht; te weten dat Hij mij helpen wilde om den geheelen zin te gebruiken, want dat kon ik nog niet; dat Hij zou geven en ik verzamelen; want verder kon ik vooralsnog niet komen dan dat het mij alleen hielp om te hopen dat er voor mij genade zijn mocht: *Mijne genade is genoeg.* ¹⁾ En ofschoon het niet verder kwam, het was een antwoord op mijn vorige vraag; namelijk, dat er hoop was; maar omdat *voor u* er afgelaten werd, was ik niet bevredigd, maar bad God om mij dat ook te geven. Waardoor, op zekeren dag, toen ik in eene vergadering van Gods volk

¹⁾ „My grace is sufficient for thee,” luidt de Engelsche vertaling; letterlijk „Mijne genade is voldoende voor u.” Dat laatste „voor u” kwam blijkbaar niet in Bunyans ziel op. Vert.

was, vol van neerslachtingheid en schrik, want mijn vrees had mij sterk aangegrepen, en terwijl ik overdacht dat het met mijne ziel nooit beter gaan zou, onverwacht met groote kracht deze woorden tot mij kwamen. *Mijne genade is u genoeg; Mijne genade is u genoeg; Mijne genade is u genoeg*, drie malen achtereen. En o, ik dacht dat elk woord een machtig woord voor mij was; *Mijne* en *genade*, en *genoeg*, en *voor u*; zij waren mij toen, en zijn mij somtijds nog veel grooter dan andere woorden.

207. In dien tijd was mijn verstand zoo verlicht, dat het mij was als had ik den Heere Jezus gezien, die door het dak heen op mij nederzag en deze woorden tot mij richtte. Dit zond mij weenende huiswaarts; het verbrak mijn hart, en vervulde mij met vreugde en legde mij als in het stof; alleen het bleef mij niet lang bij, ik bedoel in zoo groote heerlijkheid en versterkende vertroosting; overigens duurde het verscheidene weken en moedigde mij aan om te hopen; maar zoodra de machtige werking van dit woord uit mijn hart weggenomen was, kwam dat andere betreffende *Esau* opnieuw tot mij; zoo hing mijne ziel als 't ware in de weegschaal; nu op, dan neer; nu in vrede, dan opnieuw in angst.

Mijn verstand
verlicht

Mijne ziel
hangt als in
een weeg-
schaal, nu op,
dan neer

208. Dus ging ik verscheidene weken voort; somtijds vertroost, somtijds gefolterd, en vooral op enkele tijden werd mijne foltering zeer zwaar, wanneer al de hiervoren aangehaalde teksten uit de Hebreeën voor mij geplaatst werden, als de eenige teksten die mij buiten den hemel houden zouden. Dan kon het mij gaan berouwen, dat deze teksten tot mij gekomen waren, en ik kon bij mijzelf denken: *Hoevele Schriftuurplaatsen zijn hier tegen mij! Er zijn er zeker drie of vier! En kan God die niet over 't hoofd sien en mij toch redden?* Soms kon ik ook denken: *O indien dese drie of vier woorden er niet stonden, hoe sou ik vertroost worden!* En soms kon ik moeilijk den wensch wederstaan, dat ze niet in dat boek mochten gevonden worden.

209. En dan kwam het mij voor alsof beiden *Petrus en Paulus*, met *Johannes* en al de schrijvers, met toorn op mij nederzagen en mij bespotten en alsof zij tot mij zeiden: Al onze woorden zijn waarheid; het eene heeft evenveel kracht als het andere; wij hebben u dezen weg niet afgesneden maar gij hebt u zelf buitengesloten. Daar is geen enkele van onze uitspraken, die ge op uzelf toepassen moogt, behalve deze en dergelijke: *Het is onmogelijk* (Hebr. VI); *daar blijft geen offerande meer voor de zonde* (Hebr. X). *Want het ware hun beter dat zij den weg der gerechtigheid niet gekend hadden, dan dat zij, dien gekend hebbende, weder afkeeren van het heilige gebod, dat hun overgegeven was* (2 Petr. II : 21). *Want de Schrift kan niet gebroken worden* (Joh. X : 35).

210. Ik zag dat dezen, als de oudsten van de vrijstad, de rechters zouden zijn, beide van mij en van mijn geval; terwijl ik daar stond met den bloedwreker op de hielen, bevende in hun poort om vrijspraak, maar ook met duizend vreezen en twijfelingen, want ik wanhoopte, of zij mij voorgoed beschermen wilden (Jos. XX : 3, 4).

211. Zoo was ik verward, niet wetende wat te doen, of hoe voldoende antwoord te verlangen op de vraag: *Of de Schrift toestemmen kon in de redding* van mijne ziel. Ik beefde voor de apostelen, want ik wist dat hun woord waarheid was en eeuwig van kracht blijven zou.

212. En ik herinner mij een dag, waarop ik in verschillende gesteldheid des gemoeds was; en dacht er aan dat deze verschillende gesteldheid overeenkwam met den aard der verschillende teksten die in mijn ziel oprezen; die van genade: dan was ik rustig; die van *Esau*, dan was ik gefolterd. *Heere*, dacht ik, *indien*

dese beide Schriftuurplaatsen tegelijk in mijn hart opkomen, welke van die beide zou dan de overhand verkrijgen? Zoo, dacht ik, begon mijn geest te verlangen dat beide tegelijk zouden opkomen; ja ik begeerde, dat God zulks geven zou.

213. Welnu twee of drie dagen daarna, deden zij dat werkelijk; zij kwamen beide tegelijkertijd over mij, en werkten en worstelden op vreemde wijze in mij voor een poos; tot dat eindelijk die betreffende *Esau's* geboorterecht begon zwakker te worden, zich terug te trekken en te verdwijnen; en daarop kwam de genoegzaamheid der genade met vrede en vreugde naar voren. *De barmhartigheid roemt tegen het oordeel* (Jak. II : 13).

Ezau's geboorterecht begon zwak te worden.

214. Dit was mij verwonderlijk; en waarlijk, ik ben geneigd te denken dat het van God was, want het woord van wet en veroordeeling moest plaats maken voor het woord van leven en genade; want, ofschoon het woord der verdopenis in heerlijkheid was, werd het door het woord van leven en behoudenis in heerlijkheid verre overtroffen (2 Cor. III : 8—11, Mark. IX : 5—7, Joh. VI : 37). Alzoo dat *Moses* en *Elia* beiden verdwijnen moesten, en Christus met Zijne heiligen alleen laten.

Het was mij verwonderlijk

215. Deze Schriftuurplaats vervulde mijne ziel nu met zoetheid: *Die tot Mij komt sal ik geenszins uitwerpen.* O de troost dien ik had van dat woord „geenszins” alsof het beteekende: *in geen geval, wat hij ook gedaan moge hebben.* Maar Satan stelde alles in het werk om mij deze belofte te ontrooven, tot mij zeggende: *Dat Christus niet bedoelde mij en sulken als ik was, maar sondaren van een geringen graad, die niet gedaan hadden wat ik gedaan had.* Doch ik antwoordde hem: Satan, er is in deze woorden geene uitzondering, maar: *wie tot Mij komt; wie; elke wie; wie tot Mij komt sal ik geenszins uitwerpen.* En dit herinner ik me wel, dat onder al de

O de troost dien ik had van dat »geenszins«

listen van Satan om mij deze Schriftuurplaats te ontrooven, hij nooit de vraag stelde: *Maar komt gij wel op de rechte wijze?* En, mij dunkt, de reden daarvoor was, dat hij dacht dat ik zeer goed wist wat de rechte wijze is; want ik zag dat komen op de rechte wijze is komen zooals ik was: een ellendige, goddelooze zondaar, en mijzelf aan den voet der genade werpen, mijzelf om mijn zonden veroordeelende.

Zoo ooit in mijn geheele leven Satan en ik worstelden om eenig woord van God, trokken en ik worstelden: hij dan was het om dit goede woord van trok en ik trok Christus, hij aan het eene einde; ik aan het andere; o hoe werkten wij! 't Was, zooals ik zeide, om dit woord uit Johannes, dat we zoo worstelden en streefden; hij trok en ik trok, maar God zij geprezen; ik behield de overhand en ik proefde de zoetheid er van.

216. Maar niettegenstaande al deze hulp en gezegende woorden van genade kon toch nog bij **Ik sla een anderen weg in** tijden dat woord over *Esau*, zijn geboorterecht verkoopende, mijn geweten met droefheid vervullen; want ofschoon ik zeer zoetelijk vertroost was, en nog wel even tevoren, zoodra dat in mijn ziel opkwam, maakte het mij opnieuw bevreesd; ik kon het niet kwijtraken; 't bleef elken dag op mij. Derhalve sloeg ik nu een anderen weg in, en wel dien van het karakter van die godslasterlijke gedachte te beschouwen; ik bedoel: ik wilde de woorden in den ergsten zin nemen, en hun eigen natuurlijke kracht en meening geven, zelfs woord voor woord. En toen ik ze zoo beschouwd had, bevond ik, wanneer ze eerlijk genomen werden, beekenden ze op zijn hoogst dit: *Dat ik vrijwillig den Heere Jesus Christus in de keus gegeven had, of Hij al dan niet mijn Zaligmaker zijn wilde;* want de goddelooze woorden waren deze: *Laat Hem gaan, als Hij wil.* Toen gaf deze Schriftuurplaats mij hoop: *Ik zal u niet begeven en Ik zal u niet verlaten* (Hebr. XIII : 5), o Heere, zeide ik, *maar ik heb u verlaten!* Doch het antwoord kwam terug:

Maar Ik zal u niet verlaten. Daarvoor dankte ik God.

217. Toen werd ik smartelijk bevreesd en bevond het uiterst moeilijk Hem te vertrouwen, omdat ik Hem zoo beleedigd had; ik zou bovengemate verblijd geweest zijn, indien deze gedachte nooit in mij opgekomen ware, want dan, zoo dacht ik, kon ik met meer gemak en met overvloedige vrijmoedigheid op zijne genade leunen. Ik zag, dat het mij ging als de broederen van *Josef*; de schuld van hun eigen goddeloosheid vervulde hen dikwijls met vrees dat hun broeder hen ten slotte verachten zou (Gen. L : 15, 16 enz.).

Ik vond het uiterst moeilijk Hem te vertrouwen

218. Onder al de Schriftuurplaatsen, waarmede ik toen in aanraking kwam was die in Jos. XX van de grootste vertroosting voor mij, welke spreekt van den doodslager die naar de vrijstad vluchten mocht. Aldus zeide Mozes: *En als de bloedwreker hem najaagt, soo zullen de oudsten van die stad den doodslager in zijne hand niet overgeven, dewijl hij zijnen naasten niet met wetenschap verslagen heeft en hem gisteren en eergisteren niet heeft gehaat.* O, God zij geloofd voor dat woord; ik was overtuigd dat ik de doodslager was, en ik voelde met groote verschrikking dat de bloedwreker mij vervolgde; nu bleef mij alleen over te onderzoeken of ik het recht had om de vrijstad binnen te treden. Ik bevond dat het hem verboden was, die *geloerd had om bloed te vergieten.* Het was niet de *moordenaar* met voorbedachten rade, maar de *onwetende* doodslager, hij die het onverwacht, niet uit wrevel of wrok, of kwaadaardigheid deed, hij die zonder „wetenschap” bloed vergoot. Hij die *zijn naaste vroeger niet haatte.*

Ik werd overtuigd dat ik de doodslager was

219. Daarom dacht ik, dat ik zekerlijk mocht binnengaan, omdat ik mijn naaste verslagen had *niet met wetenschap, en ik haatte Hem vroeger niet.* Ik haatte Hem toen niet; neen, ik aanbad Hem, was nauwgezet om niet tegen Hem te zondigen, ja, en tegen deze booze verzoeking had ik te

voren twaalf maanden gestreden; ja, en bovendien, toen dit door mijn hart ging, was het in spijt van mijzelf; waarom ik meende dat ik een recht had om de stad binnen te treden en dat de oudsten, dat is de *apostelen*, mij niet uitleveren mochten. Dit was mij tot grooten troost en gaf mij veel grond tot hoop.

Ik dacht dat ik zeker de man was die binnen gaan mocht

220. Maar zeer stipt zijnde, want mijne smart had gemaakt dat geen grond vast genoeg was om mij te dragen, had ik eene vraag, waaromtrent mijne ziel zeer begeerig naar beslissing was, en wel deze: *Of het mogelijk was voor eene ziel, die de onvergeeflijke sonde begaan had, om daarna, al ware het ten laatste, waarachtige geestelijke vertroosting van God door Christus te ontvangen.* Waarover peinzende, ik tot antwoord kreeg: Neen, dat kon niet, en wel om de volgende redenen:

Ik wist niet welke grond veilig genoeg was om mij te dragen

221. *Ten eerste:* omdat zij die deze zonde begaan hebben, buitengesloten zijn van een aandeel aan het bloed van Christus; en daarvan uitgesloten, moesten zij noodwendig beroofd zijn van den laatsten grond van hoop en dus ook van geestelijke vertroosting; *want voor desulken blijft geen slachtoffer meer over voor de sonde* (Hebr. X : 26, 27). *Ten tweede:* omdat hun een aandeel in de belofte des levens ontzegd is. *Het sal hem niet vergeven worden, noch in deze eeuw, noch in de toekomstige* (Matth. XII : 32). *Ten derde:* De Zoon van God sluit hen alzoo uit van een aandeel in zijn gezegende tusschenkomst, zich voor eeuwig hunner schamende, beiden voor zijn heiligen Vader en voor de gezegende engelen in de hemelen (Mark. VIII).

222. Toen ik na vele overleggingen over deze zaak nagedacht had en tot geen ander besluit komen kon, dan dat de Heere mij vertroost had en dat zelfs na deze mijne booze zonde, toen docht mij, durfde ik het wagen dicht bij deze verschrikkende en vreeslijke

Ik was zoo grootelijks verschrikt geweest.

BUNYAN WORSTELEND IN DEN GEBEDE.

Toen gaf deze Schriftuurplaats mij hoop: »Ik zal u niet be-
geven en Ik zal u niet verlaten« (Hebr. 13 : 5.) »O Heere,«
zeide ik, »maar ik heb U verlaten!«

Schriftuurplaatsen te komen, op welke ik inderdaad vroeger nauwelijks een oog durfde werpen, (ja, honderden malen had ik veel meer gewenscht dat ze niet in den Bijbel staan zouden) omdat ik meende dat zij mij verwoesten zouden, maar nu, zeg ik, begon ik eenigermate moed te grijpen, tot hen te naderen en ze te lezen, te beschouwen en hunne bedoeling en meening te onderzoeken.

Ik begin eenigermate moed te grijpen

223. Toen ik daarmede begon, vond ik hun aanzien veranderd; zij zagen er niet zoo grimmig uit als ik vroeger dacht dat zij deden; en zoo kwam ik tot het zesde hoofdstuk van de *Hebreeën*, ofschoon bevende van vrees dat het mij zou verslaan; toen ik het overwogen had, bevond ik, dat de afval, daar bedoeld, was een *algeheele* afval; dat is, naar ik begreep, een afval van en een geheele ontkenning van het evangelie; van vergeving der zonden door Jezus Christus; want daarmede begint de apostel zijn bewijsvoeringen (vs. 1—4). *Ten tweede* zag ik dat deze afval moest zijn openbaar, in het aangezicht van de wereld; het was *Christus openlijk te schande maken*. *Ten derde* zag ik dat zij, op wie hij hier doelde voor eeuwig van God buitengesloten waren, door blindheid, hardheid en onvatbaarheid voor berouw. *Het is onmogelijk hen wederom te vernieuwen tot bekeering*. Door al deze bijzonderheden bevond ik, tot eeuwig verheerlijking van God, dat mijne zonde niet was de zonde in deze plaats bedoeld.

Ik kom bevende tot het zesde hoofdstuk van de Hebreeën

Ik zag dat mijn zonde niet de zonde was in deze plaats bedoeld

Ten eerste, ik beleed, gevallen te zijn, maar niet afgevallen, dat is, van de belijdenis des geloofs in Jezus ten eeuwigen leven;

Ten tweede ik beleed dat ik Jezus Christus te schande gemaakt had door mijne zonde, maar niet *openlijk*; ik had Hem niet verloochend voor de menschen of veroordeeld als een die nutteloos was voor de wereld;

Ten derde. Ik zag niet dat God mij buitengesloten had of ontzegde tot Hem te komen, (ofschoon ik het moeilijk vond te komen) met droefheid en berouw; gezegend zij God voor zijn ondoorgrondelijke genade!

Ik vond het
moeilijk te
komen

224. Toen overwoog ik het tiende hoofdstuk van de *Hebreeën* en bevond dat het *willens zondigen*

De Heere weet
dat mijne
zonde
duivelsch was

daar genoemd, niet elk willens zondigen is, maar dat hetwelk eerst Christus en daarna Zijne geboden verwerpt. *Ten tweede:*

Dat dit evenzoo openlijk moet geschieden, voor twee of drie getuigen, volgens de wet (vs. 28). *Ten derde:* Deze zonde kan alleen begaan worden met groote verachting van den Geest der genade, verachting van zijne vermaningen tegen die zonde en overredingen tot het tegenovergestelde. Maar de Heere weet: ofschoon mijne zonde duivelsch was, had ze dezen trap niet bereikt.

225. Wat betreft dat gedeelte van *Hebreeën XII*, dat handelt over *Esau's* verkoopen van zijn eerstgeboorterecht, ofschoon dit het was dat mij doodde en als een speer tegenover mij stond, kon ik nu inzien dat dit niet was geweest een haastige gedachte tegen zijne begeerte in; maar een gedachte waaraan hij had toegegeven en die in praktijk gebracht had in zekeren zin met overleg. (Gen. XXV). *Ten tweede*, dat was een openbare daad, in elk geval voor zijn broeder, indien niet voor verscheidene anderen; dit maakte zijne zonde van veel kwaadaardiger natuur dan ze anders zou geweest zijn. *Ten derde:* Hij volhardde in de verachting van zijn eerstgeboorterecht: *Hij at en dronk en ging heen; alsoo verachtte Esau zijn eerstgeboorte; ja twintig jaren later verachtte hij haar nog evenzeer.* En Ezau zeide: *Ik heb veel mijn broeder, het zij het uwe wat gij hebt* (Gen. XXXIII : 9).

226. Wat nu dit betreft: *Esau socht eene plaats des berouws*, dacht ik: *Ten eerste:* dit was niet over het *eerstgeboorterecht*, maar over de *segening*; dit is bij den apostel duidelijk en wordt ook door Ezau onderscheiden: *Mijn*

eerstgeboorte heeft hij genomen, en zie, nu heeft hij mijn zegen genomen (Gen. XXVII : 36). *Ten tweede*: Nu, na dit opgemerkt te hebben, kwam ik opnieuw tot den apostel om te zien wat de bedoeling van God was ten opzichte van *Ezau's* zonde in Nieuw-Testamentischen zin; en zoover ik het kon onderscheiden, was dit Gods bedoeling: het *eerstgeboorterecht* beteekent de *wedergeboorte*; en de *zegening* de *eeuwige erfenis*; want dat schijnt de apostel aan te duiden. *Ziet toe dat niet iemand zij een onheilige gelijk Ezau, die om eene spijs het recht van zijne eerstgeboorte weggaf*. Dat zal van hen werpen al deze gezegende aanvangen, die God tot dien tijd hun verleende, ter voorbereiding van de wedergeboorte, tenzij zij worden als Ezau en gelijk hij *daarna* verworpen, wanneer zij de zegening willen beërven.

Ik kom opnieuw tot den apostel betreffende Ezau's zonde

227. Want er zijn velen, die in den dag van genade en vergeving al deze dingen verachten, die inderdaad het hemelsch geboorterecht uitmaken, en die als de beslissende dag aanbreekt, zoo luide als *Ezau* zullen weenen: *Heere, Heere, doe ons open!* maar dan, gelijk *Isaäk* geen berouw had van zijne handeling, evenmin zal God de Vader het hebben, maar zal zeggen: *Desen heb ik gezegend, ja, en zij sullen gezegend zijn*; maar wat u aangaat: *Gaat weg van mij, gij werkers der ongerechtigheid*. (Gen. XXVIII : 32; Luk. XIII : 25—27).

228. Toen ik aldus deze Schriftuurplaatsen onderzocht had, en bevonden dat ze, aldus verstaan, niet tegen maar in overeenstemming met de overige Schrift waren, was dit een groote bijdrage tot mijn bemoediging en vertroosting; en gaf het ook een zwaren slag aan het bezwaar, *dat de Schrift niet wilde toestemmen in de redding mijner ziel*. En nu bleef alleen het laatste gedeelte van den storm; de donder was voorbijgegaan, alleen vielen zoo nu en dan nog enkele druppelen op mij; maar aangezien mijn vroegere angst en verschrikkingen

Alleen het laatste gedeelte van den storm blijft

zoo zwaar geweest waren, overviel het mij nu en dan, evenals zij opgeschrikt worden, die eens brand in huis gehad hebben. Ik dacht telkens het geroep *Brand! Brand!* te hooren. De kleinste aanraking kon mijn teeder geweten bezeeren.

229. Maar op zekeren dag, toen ik door het veld liep, en dat met eenige gewetenskloppingen, vreezende dat nog niet alles recht was, viel plotseling deze zin in mijne ziel: *Uwe gerechtigheid is in de hemelen*; en mij docht meteen, ik zag met mijn zielsoog Jezus Christus ter rechterhand Gods. Daar, zeide ik, is mijne gerechtigheid, zoodat waar ik was en wat ik ook deed, God niet van mij zeggen kon: *Hem ontbreekt mijne gerechtigheid*, want die stond steeds voor Hem. Ik zag verder, dat het niet de goede gezindheid van mijn hart was, die mijne gerechtigheid beter maakte, en evenmin mijne verkeerde gezindheid, die haar verminderde, want mijne gerechtigheid was Jezus Christus zelf, *die gisteren en heden deselfde is en tot in eeuwigheid* (Hebr. XIII : 8).

230. Nu vielen mij waarlijk de ketenen van de beenen; ik was verlost van al mijn droefenissen en boeien: mijne verzoekingën waren gevloeden; zoodat van dien tijd af deze verschrikkelijke Schriftuurplaatsen Gods ophielden mij te ontroeren; nu ging ik huiswaarts, mij verheugende over Gods genade en liefde; zoodat toen ik tehuis kwam, ik zocht of ik dien tekst ook vinden kon: *Uwe gerechtigheid is in de hemelen*, maar ik kwam verblijd tehuis ik kon zulk een zin niet vinden, zoodat mijn hart mij weder begon te ontzinken, totdat mij voor de aandacht gebracht werd: 1 Cor. I : 30. *Christus Jesus is ons geworden wijsheid van God en rechtvaardigheid en heiligmaking en verlossing*. Door dat woord zag ik dat het andere waar was.

231. Want door deze Schriftuurplaats zag ik, dat de mensch Christus Jezus, gelijk Hij van ons gescheiden is

voor zoover zijne lichamelijke tegenwoordigheid betreft, zoo is Hij onze rechtvaardigheid en heiligmaking voor God. Hierdoor leefde ik gedurende eenigen tijd zeer liefelijk in vrede met God door Christus. O mij docht: Christus, Christus, daar was niets dan Christus voor mijne oogen; ik zag nu niet (alleen) op deze en die zegening in Christus elk afzonderlijk, zooals zijn bloed, zijne begraving, zijne opstanding, maar zag Hem, den geheelen Christus, als degeen, in wien al deze en al zijn andere deugden, betrekkingen, ambten en handelingen elkander ontmoetten, en dat Hij zat aan de rechterhand Gods in den hemel.

Ik leefde zeer liefelijk in vrede met God door Christus

232. Het was heerlijk voor mij om zijne verheffing te zien, en de waarde en kracht van al zijne zegeningen; en zulks omdat ik nu van mijzelf af en op Hem zien kon, en rekenen dat al deze genadegiften van God, die nu aan mij verleend werden, niet meer waren dan het klein-geld dat rijke menschen in hun beurzen dragen, terwijl het goud thuis in hun koffers ligt. O ik zag mijn goud in mijn koffer tehuis liggen! In Christus mijn Heer en Zaligmaker! Nu was Christus alles, al mijne wijsheid, al mijne rechtvaardigheid, al mijne heiligmaking en al mijne verlossing.

Het was mij heerlijk Christus' verheffing te zien

233. Voorts, de Heere leidde mij alzoo in in het geheim van de vereeniging met den Zoon Gods, dat ik Hem toegevoegd werd; ik was vleesch van zijn vleesch, en been van zijn been; en nu was dat woord zoet voor mij (Ef. V : 30). Hierdoor werd mijn geloof in Hem als mijne gerechtigheid, te meer in mij bevestigd, want indien Hij en ik één waren, dan was zijne gerechtigheid mijne, zijn verdienste mijne, zijn overwinning ook mijne. Nu kon ik mijzelf tegelijk in den hemel en op aarde zien; in den hemel door mijn Christus, door mijn hoofd, door mijne rechtvaardigheid en mijn leven; ofschoon op de aarde door mijn lichaam.

Ik werd ingeleid in het geheim van de vereeniging met Gods Zoon

234. Nu bemerkte ik, hoe God op Christus Jezus zag en dat wij evenzoo op Hem zien moesten, als dien algemeen persoon, in wien het geheele lichaam van zijne uitverkorenen moet beschouwd en gerekend worden; dat wij de wet vervulden door Hem, stierven in Hem, van den dood verreezen in Hem, de overwinning op zonde, dood, duivel en hel behaalden door Hem; toen Hij stierf, stierven wij, en evenzoo in zijne opstanding. *Uwe dooden sullen leven, tezamen met Mijn dood lichaam sullen zij verrijsen*, (Jes. XXVI : 19) ¹⁾ zegt Hij. En wederom: *Hij sal ons na twee dagen levend maken, op den derden dag sal Hij ons doen verrijsen, en wij sullen voor Zijn aangesicht leven*. (Hos. VI : 2) Hetwelk nu is vervuld door het zitten van den Zoon des menschen aan de rechterhand van de Majesteit in de hemelen; overeenkomstig het woord aan de *Efesiërs*: *En heeft ons mede opgewekt en heeft ons mede gezet in den hemel in Christus Jezus* (Ef. II : 6).

235. O deze gezegende overdenkingen en Schriftuurplaatsen, met vele andere van gelijken aard, welke in die dagen in mijne oogen schitterden, zoodat ik reden had om te zeggen: *Hallelujah! Looft God in zijn heiligdom; looft Hem in het uitspansel zijner sterkte; looft Hem van wege zijne mogendheden; looft Hem naar de menigvuldigheid zijner grootheid* (Ps. CL : 1, 2).

236. Nadat ik u nu in enkele woorden een schets gegeven heb van de moeite en het verdriet, waaronder mijne ziel gebukt ging door de schuld en den angst, die mijn goddelooze gedachte op mij geladen had, en evenzoo een blik op mijne bevrijding daarvan, en op de zoete en gezegende vertroosting, welke daarna mijn deel werd; welke vertroosting tot mijn onuitsprekelijke verwondering gedurende ongeveer twaalf maanden in mijn hart wonen

¹⁾ Onze vertaling heeft: Uwe dooden sullen leven, ook mijn dood lichaam, zij sullen opstaan. De Engelsche vertaling letterlijk: „Uwe dooden sullen leven, mijn doode lichamen sullen opstaan”. Bunyan past het tweede gedeelte van den tekst op Christus zelf toe.

bleef, zal ik nu, (zoo God wil) een weinig voortgaan en u in enkele woorden zeggen wat ik als de reden van die verzoeking beschouw, en evenzoo daarna welk voordeel zij ten laatste mijne ziel aanbracht.

237. Ik bemerkte, dat er voornamelijk twee redenen waren, van welke beide ik diep overtuigd was, zoolang mijne kwelling aanhield. De eerste was dat ik niet, toen ik van de eerste verzoeking verlost was, God bleef bidden om mij te bewaren voor de verzoeken, die komende waren; want ofschoon, gelijk ik naar waarheid zeggen kan, mijne ziel veel in den gebede verkeerde alvorens deze verzoeking mij aangreep, toch bad ik enkel, althans voornamelijk, om afwending van de tegenwoordige droefheid en om nieuwe ontdekkingen van zijne liefde in Christus; hetgeen ik naderhand zag dat niet genoeg was; ik had daarbij moeten bidden dat de groote God mij bewaren zou van het kwade dat komende was.

De oorzaak van mijne aanvechtingen

Ik bad niet om mij voor de komende verzoeken te bewaren

238. O dit maakte mij diep gevoelig voor het gebed van den heiligen *David*, die toen hij tegenwoordige genade genoot, bad dat God hem terughouden wilde van komende zonde en verzoeking. *Dan*, zeide hij, *sal ik oprecht zijn en rein van groote overtreding* (Ps. XIX : 14). Door ditzelfde woord werd ik gekweld en veroordeeld juist ter wille van lange verzoeking.

239. Daar was ook nog een ander woord, dat mij zeer veroordeelde om mijn dwaasheid door het verzuim van dezen plicht (Hebr. IV : 16): *Laat ons dan met vrijmoedigheid toegaan tot den troon der genade, opdat wij barmhartigheid mogen verkrijgen en genade vinden om geholpen te worden ter bekwamer tijd*. Dit had ik niet gedaan, en daarom was mijn zonde en mijn val toegelaten, overeenkomstig hetgeen geschreven is: *Bid dat gij niet in versoeking komt*. En waarlijk, deze zelfde zaak is tot op dezen dag van zooveel belang en gewicht voor mij, dat ik niet, wanneer ik tot den Heere

Daar was een ander woord, dat mij zeer veroordeelde om mijne dwaasheid

kom, durf opstaan van mijne knieën, alvorens Hem te hebben gevraagd om bijstand en barmhartigheid tegen de verzoeken, die komende zijn; en ik smeek u, lezer, neem leering om u te vrijwaren voor mijn verzuim, uit de droefenissen, welke ik om deze zaak gedurende dagen, maanden en jaren met smart ondervinden moest.

240. Een andere reden voor deze verzoeking was, dat ik God verzocht had, en wel op deze wijze: Op zekeren tijd was mijne vrouw zwanger, en voordat haar ure gekomen was, overvielen haar de weeën op geweldige wijze, alsof zij onmiddellijk ontijdig bevallen zou. Dat was juist in den tijd toen ik zwaar aangevochten werd door den twijfel aan het bestaan van God, en derhalve, toen mijne vrouw daar roepende lag, zeide ik, maar zoo geheim als slechts mogelijk was, alleen door in mijn hart te denken: *Heere, indien het u nu behaagt dese zware kwelling mijne vrouw te ontnemen, en te maken dat ze gedurende desen nacht niet meer er door verontrust wordt* (want toen lag zij juist in zware pijnen) *dan sal ik daarbij weten dat Gij de geheimste gedachten van mijn hart kent.*

241. Ik had dit nauwelijks in mijn hart gezegd, of haar pijnen werden weggenomen, en zij viel in een diepen slaap, die tot den morgen voortduurde; hierdoor was ik zoo verwonderd dat ik niet wist wat er van te denken, maar nadat ik een goede poos wakker gebleven was en haar niet meer hoorde roepen, sliep ik ook in; zoodat toen ik des morgens ontwaakte, mij opnieuw in de gedachten kwam, wat ik dien nacht in mijn hart gezegd had en hoe de Heere mij getoond had dat Hij mijn geheime gedachten kende; waarover ik gedurende verscheidene weken grootelijks verwonderd bleef.

242. Welnu, ongeveer anderhalf jaar later, kwam die schandelijke zondige gedachte, waarvan ik hiervoren gesproken heb, in mijn hart, diezelfde gedachte: *Laat Christus gaan als Hij wil*, zoodat toen ik de schuld daarvan gevoelde, de herinnering aan die andere

Die booze gedachte »Laat Christus gaan als Hij wil« kwam in mijn hart

gedachte en aan hare uitwerking evenzoo bij mij opkwam, met dit verwijt, dat mij een zware berisping gaf: *Nu sult ge sien, dat God de geheimste gedachten van uw hart kent.*

243. En daarbij kwam mij voor oogen hetgeen voor-gefallen was tusschen den Heere en Zijn dienstknecht *Gideon*; hoe, aangezien *Gideon* **Ik ben gelijk Gideon** God met dat vlies verzocht had, terwijl hij Hem op Zijn woord had moeten gelooven en zich verlaten, de Heere hem daarna beproefde, door hem tegen een ontelbare menigte vijanden te zenden, en wel, naar het zich liet aanzien, zonder eenige kracht of hulp (Richt. VI : 7). Zoo handelde Hij ook met mij, en dat rechtvaardiglijk, want ik had zijn woord moeten gelooven, en geen *indien* moeten plaatsens voor de alwetendheid Gods.

244. En nu zal ik u iets laten zien van de voordeelen, die ik door deze verzoeking verkregen had. Ten eerste werd mij daardoor gegeven voortdurend in mijne ziel een zeer wonderlijk gevoel te bezitten, beide van den zegen en de heerlijkheid van God en van Zijn geliefden Zoon: in de eerste aanvechting was mijne ziel verslagen door ongelooft, godslastering, verharding van harte, twijfel omtrent het bestaan van God, Christus, de waarheid van zijn woord en de zekerheid van de toekomstige wereld; ik zeg: toen werd ik fel besprongen en gefolterd door Godloochening; maar nu stond de zaak anders: nu waren God en Christus mij voortdurend voor oogen, niet vertroostend, maar met vreeslijke verschrikking en vertwijfeling. De heerlijkheid van Gods heiligheid verbrijzelde mij toen; en de ingewanden van ontferming van Christus radbraakten mij als 't ware; want ik kon slechts aan Hem denken als aan een verloren en verworpen Christus, welke gedachte mij was als een gestadige verbreking van mijn gebeente.

245. De Schrifuurplaatsen waren toen ook wonderlijk voor mij, want ik zag dat hare waarheid en betrouwbaarheid de sleutelen waren van het koninkrijk der hemelen; *sij*, wien de Schriften genadig zijn, *sij* beërven de zege-

ning; maar *sij*, tegen wie ze zich verzetten en die zij veroordeelen, *moeten* voor eeuwig verloren gaan. O dat woord:

**Ik zag dat de
waarheid der
Schrift de sleutel
van het
koninkrijk der
hemelen is**

Want de Schrift kan niet gebroken worden, verbrijzelde den helm van mijn hart; evenzoo als dat andere: *Zoo gij iemands zonden vergeeft, dien worden zij vergeven; zoo gij iemands zonden houdt, dien zijn zij gehouden.* ¹⁾ Nu zag ik dat de apostelen de

oudsten van de vrijstad zijn. (Jos. XX : 4.) Die zij in de stad ontvingen, werden in het leven behouden; maar die zij buitensloten, werden door den bloedwreker verslagen.

246. O, ééne uitspraak van de Schrift bedroefde en verschrikte mijn geest meer; ik bedoel zulke uitspraken die tegen mij stonden, (en somtijds dacht ik dat zij alle dat deden) meer, zeg ik, dan een leger van veertig duizend man zou gedaan hebben indien het tegen mij gekomen ware. Wee hem, tegen wien

de Schriften zich vereenigen!

247. Deze verzoeking deed mij ook meer zien van de natuur der beloften dan ik vroeger ooit zag; want ik lag nu onder de machtige hand Gods, voortdurend geteisterd en verscheurd door den donder van Zijne gerechtigheid. Dit gaf mij een zorgzaam hart en waakzaam oog, om met groote vreeze elk blad om te slaan, en met veel naarstigheid, vermengd met beving, om elken volzin te beschouwen en zijn oorspronkelijke kracht en gematigdheid na te speuren.

248. In deze verzoeking werd ik er ook sterk van weerhouden, gelijk vroeger mijn dwaze gewoonte was, om het woord van belofte wanneer het tot mij kwam, af te weren; maar nu, ofschoon ik niet al den troost en de zoetheid uit de belofte trekken kon die ik er anders van genoot, zou ik mij gelijk een zinkend man werpen op al wat ik zag; vroeger dacht ik dat ik mij de belofte niet toeëigenen mocht, alvorens ik hare

¹⁾ Joh. XX : 23.

vertrouwing gevoelde; maar nu was het daarvoor de tijd niet; de bloedwreker vervolgde mij te heftig.

249. Nu was ik verblijd mij aan *dat* woord vast te houden, waarvan ik evenwel vreesde dat ik geen recht had het mij toe te eigenen, en zelfs om aan den boezem van die belofte weg te schuilen, onderwijl ik meende dat zij haar hart voor mij sluiten zou. Nu was ik er ook mede bezig om het woord te nemen zoals God het daar gezegd had, zonder de kracht van een enkelen lettergreep te wijzigen. O wat zag ik nu in dat gezegende woord: *Die tot mij komt, sal ik geenszins uiterwerpen!* (Joh. VI : 37). Nu begon ik bij mijzelf te bedenken dat God mij meer zeggen wilde dan mijn hart wilde bevatten; ik dacht bij mijzelf dat Hij zijne woorden niet in haast en met onberedeneerde drift spreekt, maar met oneindige wijsheid en overleg, in waarheid en getrouwheid.

**God heeft mij
meer te zeggen
dan ik in mijn
hart bevatten
kon**

250. In die dagen kon ik, zelfs in mijn grootste angsten, altijd naar de beloften heenspartelen (gelijk de paarden naar den vasten grond, wanneer ze in het moeras bleven steken) besluitende (ofschoon als een die bijna van zijn zinnen beroofd is door vrees): daarop wil ik blijven en staan, en de vervulling overlaten aan den God des hemels, die het gesproken heeft. O mijn hart heeft menige worsteling met Satan gehad over dat gezegende zesde hoofdstuk van Johannes, want ik zag nu niet gelijk anders in de eerste plaats naar troost uit (ofschoon, o hoe welkom zou die mij geweest zijn). Maar nu was het een woord, een woord waarop mijn uitgeputte ziel kon steunen opdat ze niet voor eeuwig verzinken mocht, hetgeen ik najaagde.

**In mijn
grootste ang-
sten kon ik
naar de belof-
ten heenspar-
telen**

**Mijn hart heeft
menige wors-
teling met
Satan gehad
over Joh. VI**

251. Ja, dikwijls wanneer ik tot de belofte kwam, was het mij alsof de Heere mijne ziel voor eeuwig weigeren zou; het was mij, alsof ik op speren inliep, en alsof de Heere zijn vlammend zwaard op mij richtte om mij van

zich te weren. Dan kon ik denken aan *Esther*, hoe zij ging om van den koning iets te verzoeken, tegen de wet. (*Esther* IV : 6). Ik dacht ook aan de dienstknechten van Benhadad, die heengingen met stroppen om de halzen, om van hun vijanden genade te vragen (*1 Kon.*

Ik dacht aan de dienstknechten van Benhadad XX : 31 enz.) Evenzoo was de Kanaänietische vrouw, die zich niet afschrikken liet, ofschoon Christus haar een hondken noemde (*Matth.* XV : 22 enz.) en de man die ter middernacht drie brooden ter leen kwam vragen (*Luk.* XI : 5—8) mij tot groote bemoediging.

252. Nooit zag ik zulke hoogten en diepten in genade, liefde en barmhartigheid, als na deze aanvechting; groote zonden om groote genade tevoorschijn te roepen; en waar de schuld zeer zwaar en schrikkelijk is geworden, daar verscheen de barmhartigheid Gods in Christus, toen aan mijne ziel getoond, nog hooger en machtiger. Toen *Job* aan het einde van zijne vernedering was, *had hij dubbel sooveel als hij tevoren besat* (*Job* XLII : 10.) Gezegend zij God voor Jezus Christus onzen Heere. Vele andere opmerkingen zou ik hier kunnen maken, maar ik moet kort zijn: en zal die thans niet vermelden, God biddende, dat mijne moeiten anderen leeren bevreesd te zijn om Hem te beleedigen, opdat ze niet zulk een ijzeren juk te dragen krijgen als ik gehad heb.

Twee of drie keer gedurende mijne bevrijding van deze aanvechting had ik zulk een buitengewoon begrip van Gods genade, dat ik het bezwaarlijk dragen kon; het was buitenmate verbazingwekkend, wanneer het mij aangreep, dat ik meende, wanneer het lang zou aanhouden, zou het mij onbekwaam maken voor mijn werk.

253. Nu zal ik voortgaan en u verhalen van eenige andere van des Heeren wegen met mij op verschillende andere tijden, en van de verzoeken die mij toen ontmoetten. Ik zal beginnen met die welke mij weder-

voeren, toen ik mij eerst tot de gemeenschap met Gods volk te Bedford voegde. Nadat ik aan de gemeente had medegedeeld, dat mijn begeerte was met hen te wandelen in de wegen en instellingen van Christus en dus tot haar toegelaten was; terwijl ik die gezegende instelling overdacht, welke Christus in zijn laatste avondmaal vóór zijn dood, aan zijne discipelen gegeven had, werd dit woord: *Doet dat tot mijne gedachtenis* (Luk. XXII : 19) zeer dierbaar aan mijne ziel gemaakt; want de Heere kwam tot mijn geweten met de ontdekking van zijn dood voor mijne zonden, en dompelde mij als 't ware in de kracht daarvan onder. Maar ziet: ik had nog niet lang deelgenomen aan deze instelling, of zulke ellendige en stoute aanvechtingen overvielen mij daarbij, beide om de instelling te lasteren en om al wat slecht was toe te wenschen aan hen die er aan deelnamen, dat ik, ten einde niet te eeniger tijd schuldig te staan aan instemming met deze goddelooze en vreeselijke gedachte, genoodzaakt was mij voortdurend in te spannen om God te bidden, mij voor zulke lasteringen te bewaren en Hem aan te roepen het brood en den beker te zegenen voor hen die er van aten en dronken. Later heb ik gedacht dat deze aanvechting mij overviel omdat ik niet met dien eerbied, dien ik eerst gevoelde, tot de heilige tafel naderde.

Des Heeren leidingen met mij toen ik in gemeenschap met geloovigen in Bedford kwam

Ik was genoodzaakt te bidden om voor lastering bewaard te blijven

254. Dit duurde ongeveer negen maanden en ik had rust noch duur; maar ten laatste kwam de Heere tot mijne ziel met dezelfde Schriftuurplaats, waarmede mijne ziel vroeger verkwikt geweest was; en daarna was het mij gewoonlijk zeer goed en troostvol bij de deelneming aan die gezegende instelling, en heb ik, naar ik vertrouw, daarin mogen zien het lichaam des Heeren, verbroken voor mijne zonden, en dat zijn dierbaar bloed voor mijne overtredingen vergoten was.

Ten laatste kwam de Heere tot mij

255. Omstreeks dezen tijd werd ik aangetast door een begin van longtering, waardoor ik zoo plotseling overvallen en zoo geweldig aangegrepen werd en mijn geheele gestel zoo verzwakte, dat ik meende niet in het leven te zullen blijven. Nu begon ik opnieuw mij te verdiepen in een zeer ernstig onderzoek van mijn staat en toestand voor de toekomst; en van mijne bewijzen voor die gezegende toekomstige wereld; want het was (gezegend zij Gods naam!) mijne gewoonte geweest, altijd, maar vooral in dagen van droefheid, te trachten mijn aandeel aan het toekomstige leven duidelijk voor oogen te houden.

256. Maar nauwelijks was ik begonnen mijne vroegere ondervindingen van Gods goedheid voor mijne ziel mij in den geest terug te roepen, of mijn geest werd overstroomd door een heirleger van mijne zonden en overtredingen; en gedurende dien tijd werd ik het meest door deze bedroefd, namelijk: mijn doodigheid, onverschilligheid en koudheid in heilige plichten, mijn afdwalingen van hart, mijne traagheid in alle goede dingen, mijn gebrek aan liefde tot God, Zijne wegen en Zijn volk, en dit was het einde van alles: „Zijn dit de vruchten van het Christendom? Zijn dit de kenteekenen van een gezegend man?”

257. Toen ik deze dingen bevatte werd mijne ziekte verdubbeld; want nu was ook mijn inwendige mensch ziek; mijne ziel was bezoedeld met schuld; ook werd mijne vroegere ondervinding van Gods goedheid voor mij geheel uit mijn geest weggenomen, als ware zij nimmer door mij gevoeld of gezien; nu werd mijne ziel geheel beklemd tusschen deze twee gedachten: *Ik kan niet leven; ik durf niet sterven.* Nu zonk en viel ik al dieper, en gaf alles op als verloren; maar terwijl ik in mijn huis heen en weer liep als een zeer beklagenswaardig mensch, kreeg dit woord van God vat op mijn hart: *Gij wordt om niet gerechtvaardigd uit Zijne*

Ik word aangetast door longtering

Mijn vroegere ondervindingen van Gods goedheid met mijne ziel weggenomen

Nu was mijne ziel grootelijks beklemd.

genade, door de verlossing aie in Christus Jezus is. (Rom. III : 24). Maar o welk eene verandering bracht dat in mij teweeg!

258. Nu was ik als een die uit een benauwenden slaap en droom ontwaakt, en luisterende naar deze hemelsche woorden, was het mij als hoorde ik ze in dezer voege op mij toegepast: *Zondaar, gij denkt dat Ik u niet kan salig maken uit oorzaak van uw zonden en onvolmaakt-heden, maar merk op, dat mijn Zoon bij mij is, en Ik Hem aansie en niet u, en met u sal handelen overeenkomstig het welbehagen dat Ik in Hem heb.* Hierdoor werd ik grootelijks verlicht in mijne ziel en leerde verstaan, dat God altijd een zondaar kon rechtvaardigen; het was slechts zijn aanzien van Christus en toepassing van diens zegeningen op ons en het werk was aanstonds verricht.

Ik werd grootelijks verlicht in mijn geest

259. En terwijl ik hierover peinsde, kwam dit Schriftwoord met kracht in mijne ziel: *Niet naar onse werken maar naar Zijn eigen voor-nemen en genade heeft Hij ons salig ge-maakt* (2 Tim. 1 : 9, Tit. III : 5). Nu was ik opgericht en zag mijzelf in de armen van genade en barmhartigheid, en ofschoon ik vroeger bevreesd was als ik aan mijn doodsure dacht, riep ik nu uit: *Laat mij sterven!* Nu was de dood beminnelijk en schoon in mijne oogen, want ik zag *dat wij nimmer waar-achtig leven sullen, soolang wij niet in de andere wereld zijn overgegaan.* O mij docht: dit leven is slechts een sluimering in vergelijking met dat daarboven. Om dezen tijd zag ik ook meer in de woorden: *Erfgenamen Gods* (Rom. VIII : 17) dan ik ooit instaat zal zijn uit te drukken zoo lang ik in deze wereld leef. *Erfgenamen Gods!* God zelf is het erfdeel van Zijne heiligen! Ik zag het en verwonderde mij er over, maar ik kan u niet vertellen wat ik zag.

Nu was de dood beminnelijk en schoon in mijne oogen

260. Daarbij, toen ik op een anderen tijd zeer ziek en zwak was, gedurende al dien tijd viel de verzoeker mij

heftig aan (want ik bemerk dat hij het sterkste de ziel bespringt, wanneer het begint grafwaarts te gaan; dat is voor hem de beste kans) **De verzoeker valt mij op-nieuw aan** moeite doende om voor mijn oog mijn vroegere ondervinding van Gods goedheid

te bedekken; door mij voor te stellen de verschrikkingen des doods, en het oordeel Gods, zoodat toen ter tijd, door mijne vrees van verkeerd te zullen uitkomen (indien ik nu moest sterven) ik als een doode was alvorens de dood kwam, en voelde mij alsof ik reeds ter helle voer. Mij docht, zeide ik: daar was geen uitweg, ik moest ter helle;

Ik was als een doode voordat de dood kwam maar zie, juist toen ik midden in deze verschrikkingen was, kwam dat woord in mij op van de engelen *Lasarus* dragende in *Abrahams* schoot; als werd mij gezegd:

Zoo sal het met u zijn wanneer gij deze wereld verlaat. Dit deed mijn geest heerlijk herleven en hielp mij om op God te hopen; waarbij, toen ik met vertroosting een wijle over dat woord gepeinsd had, met groote kracht dit woord in mijne ziel viel: *Dood, waar is uw prikkel! Hel, waar is uw overwinning!* (1 Cor. XV : 55).

Ik herstel eensklaps naar lichaam en ziel Hierop werd ik eensklaps naar lichaam en ziel beide hersteld; want mijne ziekte week van mij en ik kon behoorlijk opnieuw mijn werk voor God doen.

261. Op een anderen tijd, ofschoon juist voordat ik zeer wel en krachtig van geest was, overviel mij plotseling een groote wolk van duisternis, welke de dingen van God en Christus zoo voor mij verborg, dat het was alsof ik ze nimmer van mijn leven had gezien of gekend. Ik was in mijne ziel zoo overstelpt door een gevoellooze, hartelooze gemoedsgesteldheid, dat ik mijne ziel geheel onbewogen en zonder belangstelling in *genade* en *leven* door *Christus* gevoelde; het was alsof mijn lenden gebroken en mijn handen en voeten met ketenen geboeid waren. In dezen tijd gevoelde ik mij ook lichamelijk door zwakheid aangegrepen, hetgeen de andere droefenis voor mij nog heviger en ondraaglijker maakte.

BUNYAN KRIJGT HOOP.

Door het plotselinge van deze gebeurtenis was ik zoo verwonderd, dat ik vroeg: Vrouw, bestaat er een Schriftwoord »Ik moet tot Jezus gaan?«

262. Nadat ik gedurende twee of drie dagen in dezen toestand verkeerd had, zat ik bij het vuur toen plotseling dit woord in mijn hart weerklonk: *Ik moet tot Jezus gaan*. Daarop verdwenen mijn vroegere duisternis en godverzaking; en de gezegende hemelsche dingen werden mij voor oogen gesteld. Door het plotselinge van deze gebeurtenis was ik zoo verwonderd, dat ik vroeg: „Vrouw, is er een Schriftwoord: „*Ik moet tot Jezus gaan*” ?” Zij antwoordde dat ze 't mij niet zeggen kon; waarop ik in overpeinzing stil zat om te zien of ik mij zulk een plaats herinneren kon. Ik had nog geen twee of drie minuten zoo gezeten, toen in mijn hart kwam: *En de vele duizenden der engelen*, en al wat in Hebreëen 12 omtrent den berg *Zion* staat, kwam mij voor den geest (Hebr. XII : 22—24).

»Vrouw«, zeide ik, »is er een schriftwoord: ik moet tot Jezus gaan?»

263. Met vreugde vertelde ik dit aan mijne vrouw. *O nu weet ik het, ik weet het!* Maar die nacht was een goede nacht voor mij, ik heb weinige betere gehad. Ik verlangde naar het gezelschap van eenigen van Gods volk, om hun mede te deelen wat God mij getoond had. Christus was gedurende dien nacht een dierbare Christus voor mijne ziel; ik kon nauwelijks in bed blijven liggen van vreugde en vrede en overwinning door Christus. Deze groote heerlijkheid duurde slechts tot den volgenden morgen, maar toch was Hebreëen XII : 22 en 23 voor mij een gezegend Schriftwoord nog vele dagen daarna.

Ik had een goeden nacht. Ik heb weinige betere gehad

nacht een dier-

De Schriften gedurende vele dagen voor mij gezegend

een gezegend

264. De woorden zijn deze: *Maar gij zijt gekomen tot den berg Zion, en de stad des levenden Gods, tot het hemelsche Jeruzalem, en de vele duizenden der engelen, tot de algemeene vergadering en de gemeente der eerstgeborenen, die in de hemelen opgeschreven zijn, en tot God, den Rechter over allen, en de geesten der volmaakte rechtvaardigen, en tot den Middelaar des*

De Heere toonde mij wondervolle heerlijkheid in elk woord

Nieuwen Testaments Jesus, en het bloed der besprenging, dat betere dingen spreekt dan Abel. Door dit gezegende Schriftwoord leidde de Heere mij voortdurend heen; dan dit woord, nu dat woord, en toonde mij wonderlijke heerlijkheid in elkeen hunner. Deze woorden waren sinds dien tijd dikwijls een groote verfrissching voor mijn geest. Gezegend zij God, die mij barmhartigheid bewezen heeft.

Een kort verhaal van des schrijvers roeping tot het werk van de bediening des Woords.

265. En nu ik spreek over mijne ondervinding, wil ik hier enkele woorden ten beste geven over hoe God met mij handelde onder de prediking des Woords

hier enkele woorden ten beste geven over mijne prediking des Woords, en hoe God in dat opzicht met mij handelde. Nadat ik sedert vijf of zes jaren ontwaakt was en mij beijverde om beide de behoefte aan en de waarde van Jezus Christus onzen Heere te zien, en zoo bekwaam gemaakt te worden om mijne ziel aan Hem toe te vertrouwen, bemerkten sommigen van de bekwaamsten onder onze heiligen — ik bedoel de meest gevorderden in juist oordeel en heiligheid van wandel — volgens hunne meening, dat God mij waardig geacht had om iets te verstaan van zijn wil in zijn heilig en gezegend Woord, en mij in zeker opzicht de gave geschonken had om aan anderen tot hun stichting mede te deelen wat ik zag. Daarom begeerden zij van mij — en zulks met den meesten ernst — dat ik bereid mocht zijn zoo nu en dan in de vergaderingen een woord van vermaning tot hen te spreken.

266. Daarop — ofschoon het in 't eerst mijn geest drukte en beschaamde — aangezien zij het bleven begeeren en er op aanhielden, stemde ik ten laatste toe, en deed het tweemaal in twee verschillende samenkomsten (maar in

In het eerst mijn geest daardoor gedrukt en beschaamd

besloten kring) ofschoon met veel zwakheid en onvolmaaktheid, en gebruikte mijne gave onder hen, waarop het niet alleen scheen dat zij zoowel aangetrokken als getroost waren, maar zulks ook, als voor Gods aangezicht, ernstig betuigden, en den Vader aller genade dankten voor de goedertierenheid aan hen verleend.

267. Daarna, somtijds, als enkelen van hen in de buurt gingen om te onderwijzen begeerden zij dat ik met hen gaan zou; waarbij ik echter vooralsnog mijne gave niet in het openbaar besteden durfde, maar wel in besloten kring; toch, wanneer ik onder het goede volk in deze plaatsen kwam, sprak ik somtijds tot hen een woord van vermaning; hetwelk zij, evenals de anderen, ontvingen met verheuging over de goedertierenheid, door God aan mij bewezen, verklarende dat hunne zielen er door opgebouwd waren.

Maar ik durfde mijne gave nog niet in het openbaar besteden

268. Derhalve — om kort te gaan — daar ik door de gemeente begeerd bleef, werd ik na plechtig gebed tot den Heere, met vasten, meer bepaaldelijk geroepen en aangesteld om geregeld en in het openbaar het Woord te prediken; niet alleen aan en onder hen die geloofden, maar ook het evangelie aan te bieden aan hen, die nog niet het geloof daarin ontvangen hadden. Omstreeks dezen tijd gevoelde ik ook zeer duidelijk eene geheime aansporing om daarmede voort te gaan; hoewel ik, dank zij God, geen valsche eer begeerde; want juist in dien tijd werd ik zeer diep bedroefd door de heftige aanvallen van den duivel met betrekking tot mijn eeuwigen staat.

Ik word meer bepaald geroepen tot openbare prediking

269. Maar nu kon ik niet tevreden zijn, tenzij ik bezig was in het besteden mijner gave; waartoe ik ook grootelijks angevuurd werd, niet alleen door de voortdurende begeerten van de godzaligen, maar ook door het woord van *Paulus* aan de *Corinthiërs*: *En ik bid u, broeders, gij kent het huis van Stefanus, dat het is de*

Ik kon niet gelukkig zijn tenzij in het besteden mijner gave

eersteling van Achaje, en dat zij zichzelf den heiligen ten dienste hebben geschikt, dat gij u ook aan de zoodanigen onderwerpt, en aan een iegelijk die medewerkt en arbeidt (1 Cor. XVI : 15, 16).

270. Door dezen tekst zag ik dat de Heilige Geest nooit bedoelde, dat menschen die gaven en bekwaamheden hebben, die in de aarde begraven moeten, maar veel meer hun beveelt en hen aanmoedigt om hunne gaven aan te moedigen, en hun die bekwaam en bereid zijn oplegt zulks te doen. *Zij hebben zichzelf den heiligen ten dienste geschikt.* Deze Schriftuurplaats ging, in die dagen, voortdurend door mijne gedachten om mij aan te moedigen en te sterken in dit mijn werk voor God; ik ben evenzoo aangemoedigd door verscheidene andere Schriftuurplaatsen en voorbeelden van godzaligen, beide in het Woord en andere oude geschiedenissen (Hand. VIII : 4 en XVIII : 24, 25 enz.; 1 Petr. IV : 10, Rom. XII : 6. *For.* Handelingen enz.)

271. Daarom, ofschoon in mijzelf de onwaardigste van al de heiligen, toen ik, maar met groote vreeze en bevende bij het gezicht van mijn eigen zwakheid, mijn werk begon overeenkomstig mijne gave en de mate mijns geloofs, het gezegende evangelie predikende, dat God mij getoond had in zijn heilig waarachtig Woord, en dat in het omliggende land ruchtbaar werd, kwamen zij bij honderden om het woord te hooren, en dat van alle kanten, ofschoon sommigen om nietige redenen.

272. En ik dank God, dat Hij mij medelijden en erbarming met hun zielen schonk, hetgeen mij in mijn arbeid deed voortgaan met grooten ijver en ernst, om zulke woorden te vinden, welke God mocht zegenen om hen staande te houden en hun geweten wakker te schudden; en de goede Heer lette op den wensch van zijn dienstknecht; want ik had nog niet lang gepredikt of sommigen werden getroffen om grootelijks bedroefd te

Toen het omliggende land dat hoorde kwamen zij bij honderden tot mijne prediking

Ik predikte lang voordat sommigen er door geraakt werden

worden in hunne zielen bij het gezicht van de grootheid hunner zonden en hunne behoefte aan Jezus Christus.

273. Maar ik kon eerst niet gelooven dat God door mij tot het hart van eenigen mensch spreken zou, want ik achtte mijzelf onwaardig; ja zij die aldus getroffen werden, kregen mij lief en hadden bijzondere achting voor mij; maar ik zette het van mij dat ze door mij tot ontwaking geroepen zouden zijn, ofschoon zij het beleden en bevestigden voor Gods heiligen, zij zegenden God voor mij (onwaardige ellendeling die ik ben!) en hielden mij voor het werktuig, waardoor God hun den weg der zaligheid getoond had.

Ik kon niet gelooven dat God door mij tot iemands hart spreken zou

274. Derhalve, ziende dat zij beide in woord en wandel standvastig bleven, en in hun harten ernstige begeerte hadden naar de kennis van Jezus Christus, zich er over verheugende dat God mij zond waar zij waren, kwam ik tot het besluit dat het zoo zijn kon, dat God zulk een dwaas als ik was tot zijn werk aangenomen had, en toen kwam met zalige verkwikking dit woord van God tot mijn hart: *De zegen desgenen die verloren ging, kwam op mij en het hart der weduwe deed ik vroolijk singen.* (Job XXIX : 13).

Ik kwam tot het besluit dat het zoo zijn kon

275. En hierover was ik verblijd, ja de tranen dergenen die God door mijne prediking wakker geschud had, waren beide verkwikking en aanmoediging voor mij, want ik dacht aan deze woorden: *Wie is het toch die mij sal vroolijk maken, dan degene die van mij is bedroefd geworden?* (2 Cor. II : 2) ¹⁾ En: *Zoo ik anderen geen apostel ben, nochtans ben ik het ulieden, want het segel mijns apostelschaps sijt gijlieden in den Heere* (1 Cor. IX : 2). Deze dingen waren derhalve een andere bewijsgrond voor mij, dat God mij geroepen had en mij bijstond in mijn werk.

¹⁾ Bunyan zet hier letterlijk: „Wie is Hij dan die mij blijde maakt; dan dezelfde die door mij bedroefd werd”; „Hij” toepassende op God. Vert.

276. In mijne prediking van het Woord lette ik vooral op deze ééne zaak, namelijk, dat de Heere **Ik predikte wat ik voelde** mij leidde om daar te beginnen waar Zijn Woord met zondaars begint; dat is, alle vleesch te veroordeelen, en duidelijk te maken en te verklaren dat de vloek Gods door de wet betrekking heeft en beslag legt op alle menschen, als zij in de wereld komen, ter oorzake van de zonde. Nu, dit gedeelte van mijn werk vervulde ik met groot gevoel, want de verschrikkingen van de wet en de schuld van mijne overtredingen lagen zwaar op mijn geweten; ik predikte wat ik gevoelde; wat ik zeer pijnlijk gevoelde; juist dat waaronder mijne arme ziel zuchtte en beefde tot vertwijfeling toe.

277. Inderdaad, ik was als een die tot hen uit den dood gezonden was; ik kwam tot hen in ketenen; **Ik predikte als een die uit den dood gezonden was** ik predikte in ketenen; en droeg dat vuur in mijn eigen geweten, waarvan ik hen bewoog zich te redden. Ik kan waarlijk zeggen, en dat zonder veinzerij, dat wanneer ik heenging om te prediken, ging ik vol schuld en vrees; zelfs tot aan de deur van den kansel; en daar werd het van mij afgenomen en gevoelde ik in mijne ziel mij bevrijd totdat ik mijn werk verricht had; en dan onmiddellijk, zelfs vóór ik de trap van den kansel afgestegen was, stond het weer even slecht met mij als vroeger; maar God leidde mij voort, zekerlijk met een sterke hand, want noch schuld noch hel konden mij van mijn werk afhouden.

278. Dus ging ik gedurende twee jaren voort, uitroepende tegen de zonden der menschen, en hun vreeselijken toestand daardoor. Daarna kwam de Heere in mijn eigen ziel, met eenige blijvende vrede en vertroosting door Christus, want Hij gaf mij menige zoete ontdekking van zijn gezegende genade door Hem, waarom ik nu mijne prediking veranderde (want steeds predikte ik wat ik zag en gevoelde). Daarom deed ik veel moeite om nu Jezus Christus voor te houden in al zijn bedienin-

gen, betrekkingen en zegeningen voor de wereld, en streefde er evenzoo naar om te ontdekken, te veroordeelen en weg te nemen al die valsche stutten en steunsels, waarop de wereld zich verlaat en waardoor zij valt en verloren gaat. Op deze dingen legde ik dus evenveel nadruk als op de andere.

**Ik verander
mijne predi-
king**

279. Daarna leidde God mij eenigszins in in het geheim van de vereeniging met Christus; weshalve ik dat ook ontdekte en aantoonde. En toen ik deze drie voorname punten uit het Woord Gods gedurende een tijdsverloop van ruim vijf jaren doorgewerkt had, werd ik in mijn toenmalige bediening gevat en in de gevangenis geworpen waar ik daarenboven zoo lang vertoefd heb, om nu de waarheid door lijden te bevestigen, als ik vroeger haar getuigenis gaf overeenkomstig de Schriften, door mijne prediking.

**Ik toonde het
geheim van de
vereeniging
met Christus**

**Ik werd gevat
en in de gevan-
genis gewor-
pen.**

280. Ik dank God dat mijn hart, wanneer ik gepredikt had, dikwijls gedurende den geheelen tijd van de bediening, met grooten ernst tot God riep dat Hij het woord dienstbaar maken wilde tot redding van de zielen; steeds bezorgd zijnde dat de vijand het Woord uit de gewetens wegnemen zou en het daardoor onvruchtbaar zou worden; weshalve ik mij beijveren zou om het Woord te spreken en daardoor zoo mogelijk, bepaalde zonden en bepaalde personen aangewezen worden.

281. En wanneer de prediking geëindigd was, ging het mij ter harte, dat het Woord niet mocht vallen als de regen op de steenrotsen, steeds van harte wenschende: O mochten allen, die mij heden hoorden spreken, zien zooals ik het zie, wat zonde, dood, hel en de vloek van God zijn; en evenzoo wat de genade, de liefde en de barmhartigheid Gods door Christus zijn, voor dezulken als zij zijn, nu nog van Hem vervreemd. En inderdaad, dikwijls betuigde ik in mijn hart voor den Heere: *Dat indien het*

een middel voor hunne ontwaking kon zijn, wanneer ik nu voor hunne oogen opgehangen werd om hen in de waarheid te bevestigen, ik daarin gaarne zou toegestemd hebben.

282. Want gedurende mijne prediking, voornamelijk wanneer ik verkondigde de leer van het leven door Christus zonder de werken, was het mij dikwijls alsof een engel achter mij stond om mij te bemoedigen. O het stond met zooveel macht en zoo hemelsche duidelijkheid mij voor den geest, terwijl ik bezig was het te verklaren, te betuigen en hun op het geweten te binden; dat ik niet tevreden kon zijn met te zeggen: *ik geloof of ik ben zeker*; mij docht: ik was meer dan zeker (indien het geoorloofd is mij zoo uit te drukken) van de waarheid der dingen, die ik verkondigde.

283. Toen ik begon het Woord te prediken ook buiten mijne plaats, brachten de doctoren en de geestelijken veel daartegen in. Maar ik was doordrongen van de noodzakelijkheid, om niet beleediging met beleediging te vergelden; maar te beproeven hoevelen van hun vleeschelijk-gezinde belijders ik kon overtuigen van hun ellendigen toestand door de wet, en van de behoefte aan en de waardij van Christus; want, dacht ik: *Zoo sal mijne gerechtigheid op den dag van morgen met mij betuigen, als gij komen sult over mijn loon, voor uw aangesicht* (Gen. XXX : 33).

284. Ik heb nooit gepoogd mij in te laten met dingen, die door de heiligen betwist worden of waarover zij onderling verschillen; vooral niet met dingen van gering aanbelang; maar het voldeed mij zeer om met grooten ernst te getuigen voor het woord des geloofs, en de vergeving der zonden door het lijden en sterven van Jezus; maar zooals ik zeg, die andere dingen liet ik onaangeroerd, want ik zag dat zij twist veroorzaakten en dat God ons zoo min beveelt ze te bespreken

't Was of een engel achter mij stond om mij te bemoedigen

De doctoren en geestelijken brachten veel tegen mij in

Ik heb mij nooit ingelaten met dingen die betwist worden

BUNYAN'S PREDIKING TOT HET VOLK.

Zij kwamen bij honderden om het woord te hooren, en dat van alle kanten ofschoon sommigen om nietige redenen.

als ze te laten liggen; daarenboven, ik zag dat mijne roeping een andere was, en wel om een woord van ontwaking te brengen, zoodat ik mij daartoe bepaalde en daaraan wijdde.

285. Nooit wilde of durfde ik gebruik maken van de woorden van anderen, (Rom. XV : 18) (ofschoon ik niet allen veroordeel die dat doen) want ik dacht werkelijk en ondervond ook, dat hetgeen mij geleerd was door het woord en den geest van Christus, kon gezegd en gehandhaafd worden en ook met een zuiver en welbevestigd geweten goedgekeurd werd; en ofschoon ik nu niet alles zeggen wil wat ik in dit opzicht weet, had mijne ondervinding van Gal. I : 11, 12 meer waarde voor mij dan menigeen vermoedde.

Ik durfde geen gebruik maken van de woorden van anderen

286. Wanneer een van hen, die door mijn dienst tot ontwaking gekomen waren, daarna terugviel (hetgeen maar al te velen somtijds deden) kan ik waarlijk zeggen dat hun verlies mij meer ter harte ging, dan wanneer een van mijn eigen kinderen, door mijzelf verwekt, ten grave gedaald ware; ik geloof waarlijk dat ik zonder belediging van den Heere zeggen mag, dat niets mij zoo aangreep als dat, behalve de vrees voor het verliezen van de zaligheid mijner eigen ziel. Het was mij alsof ik goede woningen en landgoederen had in die plaatsen, waar mij kinderen geboren waren; mijn hart was zoo opgetogen over de heerlijkheid van dat uitnemende werk dat ik mij daardoor meer door God gezegend en vereerd achtte dan wanneer Hij mij keizer van de geheele Christelijke wereld of heer van al de koninkrijken der aarde gemaakt had, zonder dát. O die woorden: *Degeen, die één sondaar van de dwaling zijns wegs bekeert, sal eene ziel van den dood behouden, en menigte van sonden bedekken.* (Jak. V : 20) *De vrucht des rechtvaardigen is een boom des levens, en wie zielen vangt, is wijs.* (Spr.

Ik achtte dat God mij meer vereerde door de redding van zielen, dan dat hij mij keizer van de Christelijke wereld gemaakt had

XI : 30) *De leeraars nu sullen blinken als de glans des uitspansels, en die er velen rechtvaardigen gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk.* (Dan. XII : 3) *Want welke is onse hoop, of blijdschap of kroon des roems? Zijt gij die ook niet voor onsen Heere Jesus Christus in sijne toekomst? Want gij sijt onse heerlijkheid en blijdschap* (1 Thess. II : 19, 20). Deze teksten en vele andere gelijkluidende, zijn mij tot groote verkwikking geweest.

287. Ik heb bemerkt, dat wanneer ik ergens een werk Gods te doen kreeg, er eerst als 't ware een werking Gods over mijne ziel kwam om de begeerte te verwekken dat ik daar prediken mocht; evenzoo heb ik bemerkt dat sommige zielen mij bijzonder op het hart gebonden werden en dat ik aangedrongen werd om hun behoud te begeeren, en dat diezelfde zielen daarna als vrucht van mijn arbeid mij gegeven werden. Ik heb bemerkt dat een los woord, in een predikatie er tusschen geworpen, meer heeft uitgewerkt dan al het andere gesprokene; en soms, wanneer ik niets goeds verricht had, dan had ik juist het meeste gedaan, en op andere tijden, wanneer ik dacht: nu heb ik hen gegrepen! dan had ik niets gevangen.

288. Ook heb ik bemerkt dat daar, waar werk te doen was om zondaren te redden, de duivel had begonnen in de harten te werken en door den mond van zijn dienaren; ja dikwijls wanneer de booze wereld het felst gewoed had, werden er zielen door het Woord tot ontwaking gebracht; ik zou daarvan, indien ik wilde, voorbeelden kunnen aanhalen.

289. Mijn grootste begeerte in de vervulling van mijne bediening was: te gaan in de donkerste plaatsen des lands; en juist onder de menschen die 't verst van eenige belijdenis verwijderd waren; niet omdat ik het licht niet verdragen kon (want ik was niet bevreesd mijn blijde boodschap aan iedereen

Wanneer ik dacht geen goed gedaan te hebben dan deed ik het meeste

Mijne begeerte is het Woord te bedienen in de donkerste plaatsen des lands

mede te deelen) maar omdat ik zag dat mijn hart meest uitging naar het werk van wakker schudden en bekeeren en omdat het woord, dat ik bracht meest daarop gericht was: *Ik ben seer begeerig geweest om het evangelie te verkondigen, niet waar Christus genoemd was, opdat ik niet op eens anders fundament zou bouwen* (Rom. XV : 20).

Mijn hart gaat meest uit naar het werk van wakker schudden en bekeeren

290. In mijne prediking ben ik ook werkelijk in moeite geweest en als 't ware in arbeid om voor God kinderen voort te brengen; en ik kon niet tevreden zijn alvorens eenige vrucht van mijn werk gezien werd. Indien het geen vrucht voortbracht, was het mij onverschillig wie mij gunstig beoordeelde; maar was het vruchtbaar, dan was het mij om 't even wie het veroordeelde. Ik dacht: *Ziet, de kinderen zijn een erfdeel des Heeren, des buiks vrucht is eene belooning. Gelijk de pijlen zijn in de hand eens helds, zoodanig zijn de zonen der jeugd. Welgeluksalig is de man, die zijn pijlkoker met deselve gevuld heeft; zij zullen niet beschaamd worden, als zij met de vijanden spreken zullen in de poort* (Ps. CXXVII : 3—5).

In mijne prediking ben ik werkelijk in arbeid geweest om Gode kinderen voort te brengen

291. Het behaagde mij in geen deele wanneer ik zag dat de menschen mijne gedachten indronken, wanneer zij onwetend schenen omtrent Jezus Christus en de waardij van hun eigen zaligheid; levendige overtuiging van zonden, voornamelijk van ongelooft, en een hart begeerig gemaakt om door Christus gered te worden, met sterk verlangen naar wezenlijke heiliging van gemoed, dat was het wat mij verrukte; dat waren de zielen die ik voor gezegend hield.

292. Maar in dit werk, gelijk in al het andere, had ik mijne verzoeking, die mij omringden, en dat van allerlei aard; somtijds werd ik aangevallen door groote moedeloosheid, vrezende dat ik niet instaat zou zijn om een enkel woord van opbouw te spreken; zelfs dat ik niet

instaat zou zijn om eenig verstandig woord tot de menschen te richten; in welke tijden ik lichamenlijk zulk een vreemde zwakheid en krachteloosheid gevoelen kon, dat mijn beenen nauwelijks instaat waren mij naar de plaats der samenkomst te dragen.

293. Soms, op het punt van te gaan prediken, heeft de Satan mij ingegeven: Wat, wilt gij daarover spreken? Dat veroordeelt uzelf!

294. Voorts, wanneer ik somtijds op het punt stond te gaan spreken over eenig scherp en door-dringend woord, ondervond ik dat de verzoeker zeide: *Hoe? wilt gij daarover prediken? Dat veroordeelt uzelf, daaraan is uw eigen ziel schuldig! predik er derhalve niet over; of zoo gij het doet, bemantel het soodat ge voor uzelf een uitweg houdt; anders, in stede van anderen tot ontwaking te brengen, laadt ge op uzelf een schuld, waaronder ge nooit meer vandaan komt.*

295. Maar ik dank er den Heere voor, dat ik steeds ben bewaard gebleven voor het toestemmen in zulke vreeslijke verzoeken; veelmeer heb ik liever met Simson mij met alle kracht en macht gebogen om zonden en overtredingen te veroordeelen, waar ik ze

Onder de prediking werd ik heftig aangevochten door godslasterlijke gedachten

Laat mij liever sterven dan bedrieglijk handelen met Gods Woord

ook vond, ook indien ik daardoor schuld in mijn eigen geweten ging gevoelen. *Mijne ziel* (zoo dacht ik) *sterve met de Philistijnen!* (Richt. XVI : 29, 30), liever dan bedrieglijk te handelen met Gods Woord. *Die een ander leert, leert gij uzelf niet?* Het is verreweg beter dat gij uzelf oordeelt, door volle verkondiging aan anderen; dan dat gij, om uzelf te sparen, de waarheid der rechtvaardigheid onderhoudt. Gezegend zij God voor Zijn hulp in dezen!

296. Verder ben ik, bezig met dit gezegende werk van Christus, dikwijls verzocht door hoogmoed en verheffing des harten, en ofschoon ik niet zeggen durf dat ik er nooit door bekoord werd, heeft waarlijk de Heere zijne dierbare barmhartigheid zoo tot mij gericht, dat ik over 't algemeen slechts geringe vreugde smaakte door daaraan toe te geven; want dagelijks is het mijn deel geweest ingeleid te worden tot het kwaad van mijn eigen hart en daarin zulk een menigte van overtredingen en onvolkomenheden te zien te krijgen, dat het mij noodzaakt heeft onder al mijn gaven en bekwaamheden diep het hoofd te buigen; ik heb dezen doorn in het vleesch gevoeld (2 Cor. XII : 8, 9) juist als de goedertierenheid Gods jegens mij.

Ik werd verzocht tothoogmoed en verheffing des harten

297. Gelijktijdig daarmede voelde ik meermalen de een of andere Schriftuurplaats voor mij gesteld, die een scherpe en wondende beteekenis had ten opzichte van het verloren gaan der ziel, niettegenstaande gaven en be-deelingen; zoo is mij bijvoorbeeld dit woord van groot nut geweest: *Al ware het dat ik de talen der menschen en der engelen sprak, en de liefde niet had, zoo ware ik een klinkend metaal of luidende schel geworden.* (1 Cor. XIII : 1, 2).

Sommige scherpe Schriftuurplaatsen betreffende het verloren gaan komen mij voor oogen

298. Een luidende schel ¹⁾ is een muziekinstrument, waarmede een bekwaam speler zoo welluidende en hartverheffende muziek maken kan, dat allen die hem hooren,

¹⁾ Engelsche vertaling heeft voor schel: cimbaal. Vert.

nauwelijks zich bedwingen kunnen om niet te dansen; en toch heeft zulk een schel geen leven, en de muziek komt niet uit haar, maar door hem die haar bespeelt; zoodat eindelijk het instrument kan vervallen en vernietigd worden, ofschoon er in vroeger tijden zulke muziek mede gemaakt werd.

299. Ik zag dat het evenzoo was en zijn zal, met hen die gaven bezitten maar genade ontberen; zij zijn in de hand van Christus als de cimbaal in de hand van *David*, en gelijk *David* met de cimbaal in den dienst van God zulke heerlijke muziek maken kon om de harten der aanbidders te verheffen, zoo kan Christus deze menschen, die zulke gaven bezitten, gebruiken om door hen de zielen van zijn volk in zijne gemeente te verkwikken; wanneer Hij dat daarmede gedaan heeft hangt Hij ze weg als levenlooze, ofschoon welluidende cimbalen.

300. Deze beschouwing was derhalve, met eenige andere, voor 't grootste gedeelte als een muilband op den kop van den hoogmoed en van de begeerte naar valsche eer. Waarom, dacht ik, zal ik hoogmoedig zijn indien ik een klinkend metaal ben? Is het zoo schoon een viool te zijn, heeft niet het kleinste levende schepsel meer goddelijks in zich dan een viool? Bovendien, ik wist dat de liefde het is, die nimmermeer vergaat; maar dat deze gaven moeten ophouden en verdwijnen; en dus, zoo besloot ik, een weinig genade, een weinig liefde, een weinig ware vreeze Gods, is beter dan alle gaven

301. En daardoor kreeg ik duidelijk in te zien, dat ofschoon gaven in zichzelf goed zijn voor het doel waar-

voor ze bestemd zijn, namelijk de stichting van anderen, zij nochtans ledig zijn en machteloos om de ziel te redden van hen die ze bezit; wanneer ze *op zichzelf blijven*. Ook zijn ze, als zoodanig, geen kenmerk van iemands geluksstaat; zij zijn alleen eene uitdeeling Gods aan sommigen, die van hare besteding of niet-besteding rekenschap zullen geven aan Hem, die gereed staat om te oordeelen de levenden en de dooden.

Gaven in zichzelf goed, maar zonder macht om de zielen te redden van hun bezitter

302. Dit toonde mij ook dat gaven, wanneer ze op zichzelf blijven, gevaarlijk zijn; niet in zichzelf maar ter oorzaak van de verzoeking waaraan zij blootstaan die ze bezitten, te weten, hoogmoed, begeerte naar ijdele eer, zelfverheffing, enz., al welke ondeugden zeer licht opgewekt worden door de toejuicing en goedkeuring van ongeoeffende christenen, en een arm schepsel in groot gevaar brengen in het oordeel des duivels te vallen.

303. Ik zag derhalve dat hij, die gave bezit, noodig heeft een inzicht in hunne natuur te krijgen, te weten dat zij tekortschieten om hem in een waarlijk geredden toestand te brengen, ten minste indien hij op de gaven vertrouwt en zoo tekortdoet aan de genade Gods.

304. Hij heeft derhalve oorzaak om nederig met God te wandelen en klein te zijn in eigen oogen; en altijd zich te herinneren, dat die gaven niet hem, maar de gemeente toebehooren, en dat hij door hen een dienaar der kerk gemaakt is, en dat hij ten laatste aan den Heere Jezus rekenschap van zijn rentmeesterschap geven moet. En een goede rekenschap geven zal een gezegend ding zijn!

305. Laat allen ze daarom wel waardeeren, doch in de vreeze des Heeren (want gaven zijn inderdaad begeerlijk) maar toch zijn groote genade en kleine gaven beter dan groote gaven en geen genade. Er is niet gezegd dat de Heere gaven en eere geven zal, maar: de Heere zal genade en eere geven; en gezegend is hij, aan wien de Heere genade geeft, ware genade; want die is de zekere voorloopster van eere.

306. Maar toen de Satan bemerkte, dat hij door mij op die wijze te verzoeken en aan te vallen zijn doel niet bereiken zou, te weten om mijn dienst te verderven en zonder uitwerking te doen zijn, sloeg hij een anderen weg in, en wel door de zielen van de onwetenden en kwaadaardigen aan te hitsen om mij met laster en verdenkingen te overladen, en daardoor, moet ik zeggen, werd hetgeen de duivel verzon en zijn instrumenten bedachten, door het omliggende land overal uitgestrooid met het doel om te maken dat daardoor niemand meer mijn diensten bijwonen zou.

307. Zoo begon dan uitgestrooid te worden onder het volk dat ik een tovenaars, een Jezuïet, een straatroover en dergelijke was.

308. Waaraan ik zeggen kan dat ik onschuldig was, God weet het! Maar, wat mijn beschuldigers aangaat, laat hen zich gereed maken om mij te ontmoeten voor den rechterstoel van Gods Zoon, om zich over al deze dingen te verantwoorden, (met al hun overige onrechtvaardigheden) tenzij God hun geeft er berouw over te gevoelen, hetgeen ik van harte voor hen bidden wil.

309. Maar met de brutaalste verzekerdheid werd rondverteld dat ik mijne *bijzitten*, mijne *lichte vrouwen* en mijne *bastaarden* had; ja, dat ik *twee vrouwen* tegelijk had en dergelijke meer. Nu ik acht deze lasteringen met de overige een eere; want slechts lasteringen, dwaze en boosaardige leugens en valsche getuigenissen kwamen over mij van den duivel en zijn zaad; en indien ik niet zoo goddeloos door de wereld behandeld ware, zou ik een der kenteekenen van een heilige en van een kind Gods missen. *Zalig zijt gij*, (zegt de Heere Jezus) *als u de menschen smaden en vervolgen, en liegende alle kwaad tegen u spreken om mijnentwil. Verblijdt en verheugt u, want uw loon is groot in de hemelen; want alsoo hebben*

BUNYAN WORDT MET ARGWAAN AANGEZIEN.

Zoo begon dan uitgestrooid te worden onder het volk, dat ik een toovenaar, een Jezuiët, een straatroover en dergelijke was.

sij vervolgd de profeten, die voor u geweest zijn (Matth. VI : 11, 12).

310. Voor zoover mij aangaat, kwellen deze dingen mij dus niet; ook niet indien ze twintig maal erger geweest waren. Ik heb een goed geweten, en waarin zij kwaad van mij spreken als van een boosdoener, zullen zij beschaamd worden die valschelijk mijn goeden opgang in Christus lasteren.

Deze dingen kwellen mij niet. Ik heb een goed geweten

311. Zoo dan, wat zal ik zeggen tot hen, die mij dus met vuil geworpen hebben? Zal ik hen dreigen? Zal ik hen schelden? Zal ik hen vleien? Zal ik zien hen te bewegen te zwijgen? Neen in geen deele. Ware het niet dat deze dingen hen die ze bedenken en in praktijk brengen, rijp maken voor de verdoemenis, dan zou ik zeggen: *Gaat er mee voort!* want het zal mijne heerlijkheid vergrooten.

312. Daarom bind ik deze leugens en lasteringen mij om als een sieraad; het behoort tot mijn Christelijke belijdenis, beschimpt, belasterd, verweten en gesmaad te worden; en aangezien van dit alles niets waar is, zooals God en mijn geweten getuigen, verheug ik mij in deze vervolgingen om Christus' wil.

Ik draag deze lasteringen als een sieraad.

313. Ik roep al deze dwazen en kwaadwilligen, die hun werk daarvan gemaakt hebben, op om te bewijzen hetgeen ze van de hiervoren genoemde dingen rondstrooiden, namelijk dat ik ooit met vrouwen ongeoorloofden omgang had of iets dergelijks. Laat hen hun uiterste krachten inspannen en het scherpst mogelijk onderzoek instellen, ze zullen toch niet naar waarheid kunnen volhouden dat er eenige vrouw is in den hemel, op de aarde of in de hel, wie ik te eeniger tijd, in eenige plaats, bij dag of bij nacht, getracht heb onvoegzaam te behandelen. En zeg ik dit opdat mijne vijanden betere gedachten over mij krijgen zouden? Waarlijk niet; ik vraag niemand om mij hierin op mijn woord te gelooven; in dit geval is vertrouwen of wantrouwen mij hetzelfde.

314. Mijne vijanden hebben in dit opzicht hun doel gemist; ik ben hun man niet, ik hoop dat zij zelf onschuldig zijn. Indien alle overspelers en hoereerders in *Engeland* bij den hals werden opgehangen, zou *John Bunyan*, het voorwerp van hun haat, nog gezond in leven blijven. Behalve mijn eigen vrouw ken ik geene vrouw anders dan aan haar kleederen, haar voorkomen, haar kinderen of bij name.

Mijne vijanden misten in deze zaak hun doel.

315. En hierin bewonder ik de wijsheid van God, dat Hij mij eerbaar tegenover vrouwen deed zijn reeds van 't begin mijner verandering af tot nu toe. Zij met welke ik op den meest vertrouwelijksten voet omging, kunnen getuigenis afleggen dat zeer zeldzaam voorkwam dat ik met eene vrouw in gezelschap was; ik heb een afkeer van de gewone vereering der vrouwen, ze walgt mij in wie ik ze ook opmerk. Ik gevoel mij in haar gezelschap niet gemakkelijk; zelden raak ik de hand eener vrouw aan; ik meen dat het mij niet past. Wanneer ik de manier zag, waarop ook goede mannen de vrouwen groetten, die zij bezocht of die hen bezocht hebben, heb ik daar menigmaal aanmerking op gemaakt, en wanneer zij mij antwoordden dat dit niet meer dan een vorm van beschaving was, antwoordde ik, dat het geen aangenaam gezicht was. Sommigen hebben inderdaad zich verdedigd met den heiligen kus, maar dan vroeg ik hun, waarom zij alleen de schoonste begroetten en de min-bevoorrechten lieten gaan? Derhalve hoe geoorloofd dergelijke dingen ook mogen zijn in de oogen van anderen, voor mij waren ze steeds onaangenaam.

316. En nu, om aan deze beschouwingen een einde te maken, ik roep niet alleen menschen, maar ook engelen op om te bewijzen dat ik schuldig sta aan gemeenschap met eenige vrouw uitgezonderd mijn eigen echtgenoot, en ik ben niet bevreesd dit telkens te doen; wetende dat ik den Heere in dit geval niet beleedig door

God is mij genadig geweest en heeft mij weerhouden.

God tot een getuige voor mijne ziel op te roepen dat ik in dezen onschuldig ben. Niet dat ik teruggehouden ben, ter oorzaak van eenige goedheid in mij meer dan in anderen; maar God is genadig voor mij geweest en heeft mij weerhouden. En ik bid Hem, dat Hij mij verder zal weerhouden, niet alleen van dezen, maar van elken verkeerden weg en daad en mij bewaren voor zijn hemelsch koninkrijk, *Amen!*

317. Terwijl Satan nu door verwijtingen en lasteringen zich inspande om mij veracht te maken bij mijne landgenooten, om zoo mogelijk mijne prediking van alle uitwerking te berooven; zoo werd daaraan toegevoegd een langdurige en verdrietige gevangenschap, opdat ze daardoor afgeschrikt mochten worden van mijn dienst voor Christus, en de wereld zou worden afkeerig gemaakt om mij te hooren prediken; waarvan ik u nu een kort verhaal zal geven.

Een kort verhaal van des schrijvers gevangenschap.

318. Nadat ik het heerlijk evangelie van Christus gedurende langen tijd beleden en sedert vijf jaren gepredikt had, werd ik gevat in eene vergadering van goede menschen op het platteland, (voor welchen ik, wanneer ze mij met rust gelaten hadden, dien dag zou gepredikt hebben, maar zij voerden mij uit hun midden weg) en voor een rechter gebracht; die, nadat ik borgstelling aangeboden had voor mijne verschijning in de eerstvolgende zittingen, mij gevangen zette, omdat mijne borgen zich niet aansprakelijk stelden dat ik niet meer voor de menschen prediken zou.

Ik werd gevangen gezet omdat ik geen zekerheid wilde stellen, dat ik niet meer prediken zou

319. In de zittingen werd ik beschuldigd een belegger en handhaver van onwettige vergaderingen en godsdienstige

samenkomsten te zijn, die niet in overeenstemming waren met de nationale godsvereering van *Engeland*, en na eenig onderhoud daar met de rechters,

Ik werd naar de gevangenis gezonden, waar ik twaalf jaren doorbracht

namen zij mijn rondborstige wijze van antwoorden aan voor eene *toestemming van de beschuldiging*, zooals zij het noemden, en *veroordeelden mij tot levenslange ballingschap, omdat ik weigerde tot inkeer te komen*.

Zoo werd ik opnieuw in handen van den cipier overgeleverd en had de gevangenis tot mijn tehuis; waar ik nu volle twaalf jaren doorgebracht heb, in afwachting van 'tgeen God verder toelaten zal dat deze menschen met mij doen.

320. In dezen toestand ben ik, door genade, met veel geduld geweest, ofschoon menige dobbering en gewaardwording mij door het hart ging, zoowel van den Heere als

Ik heb veel overtuigingen, onderrichtingen en inzicht ontvangen

van den Satan en mijn eigen zonden. Maar daarbij ontving ik (geloofd zij Jezus Christus!) omtrent verscheidene punten veel overtuiging, onderricht en inzicht, waarvan ik hier nu niet in het breede zal spreken.

Alleen zal ik u enkele wenken geven; een enkel woord dat de godvruchtigen opwekken kan om God te verheerlijken en voor mij te bidden, en ook om hen te bemoedigen indien zij in dien toestand komen mochten — *niet te vreezen wat hun een mensch zal doen*.

321. Ik werd nooit in mijn leven zoo diep ingeleid in

Ik zag en voelde dat Jezus Christus mij nooit zoo werkelijk en duidelijk was als nu

het Woord van God als nu; Schriftuurplaatsen, waarin ik geen gezicht had, werden mij in deze plaats en toestand helder. Jezus Christus was mij nooit zoo werkelijk en duidelijk als nu; hier heb ik Hem in werkelijkheid gezien en gevoeld. O dat

woord: *Wij zijn geen kunstig verdichte fabelen nagevolgd* (2 Petr. I : 16), en dit: *God heeft Christus opgewekt uit de dooden en Hem heerlijkheid gegeven opdat uw geloof en hoop op God zijn sou* (1 Petr. I : 21). Zij werden

gezegende woorden voor mij in den staat mijner gevangenschap.

322. Ook deze drie of vier Schriftuurplaatsen waren in dien toestand mij tot groote verkwikking (Joh. XIV : 1—4; XVI : 33; Col. III : 3, 4; Hebr. XII : 22—24). Zoodat somtijds, wanneer ik hunne kracht gevoelde, ik instaat was om te lachen met de verschrikking, *en het paard noch zijn ruiter te vreesen.*

Ik was instaat te lachen om de verschrikking en het paard noch zijn ruiter te vreezen

Ik heb in die plaats een zoet gezicht gehad op de vergeving mijner zonden, en op mijn zijn met Jezus in de toekomstige wereld. *O, de berg Zion, en het hemelsche Jerusalem, de vele duizenden der engelen, en God de Rechter over allen, en de geesten der volmaakte rechtvaardigen en Jezus zijn mij in die plaats dierbaar geweest.* Ik heb hier gezien, wat ik overtuigd ben nooit in deze wereld onder woorden te kunnen brengen, ik heb gezien de waarheid van dit Schriftwoord: *Denwelken gij niet gezien hebt en nochtans liefhebt, in denwelken gij nu, hoewel Hem niet siende, u verheugt met eene onuitsprekelijke vreugde* (1 Petr. I : 8).

323. Ik had nooit geweten wat het was dat God mij bijstond in al mijn ontmoetingen, en bij elke poging van Satan om mij te bedroeven enz. zooals ik dat ondervond sedert ik hier kwam; want kwamen er verschrikkingen, evenzoo kreeg ik ondersteuning en bemoediging; ja wanneer ik, als 't ware, voor mijn eigen schaduw verschrikken zou, heeft God zeer teeder niet toegelaten dat mij leed zou geschieden, maar tegen alles mij versterkt met het eene Schriftwoord na het andere, zoodat ik dikwijls gezegd heb: *indien het geoorloofd ware zou ik bidden om groter bedroefing, teneinde nog groter troost deelachtig te worden* (Spr. VII : 14, 2 Cor. I : 5).

God stond mij bij in al mijn ontmoetingen

Ik zeide dikwijls: indien het geoorloofd ware zou ik bidden om groter bedroefing

324. Voordat ik in de gevangenis kwam, zag ik wat

komende was, en vooral twee overwegingen lagen mij na aan het hart. De eerste was, hoe zou ik den dood tegengaan, indien die hier mijn deel werd? Wat dat betreft was deze Schriftuurplaats mij tot groote onderrichting, (Col. I : 11) namelijk om God te bidden mij *met alle kracht te bekrachtigen, naar de sterkte zijner heerlijkheid, tot alle lijdzaamheid en lankmoedigheid, met blijdschap*. Ik kon mij zelden tot het gebed begeven alvorens ik gevangen gezet was; maar ongeveer gedurende een jaar werd deze plaats, dit zoete gebed, als het ware in mijn ziel gegrift en overtuigde mij dat, indien ooit een langdurig lijden over mij kwam, ik geduld noodig hebben zou; voornamelijk indien ik het met blijdschap doorstaan wilde.

325. Wat het tweede punt betreft, was de plaats in 2 Cor. I : 9 mij van groot nut. *Ja wij hadden al selven in onszelven het vonnis des doods, opdat wij niet op onszelven vertrouwen zouden, maar op God, die de dooden verwekt*. Deze Schriftuurplaats deed mij zien dat wanneer ik ooit op de rechte wijze lijden wilde, ik eerst het vonnis des doods moest uitspreken over alle dingen, die eigenlijk gerekend kunnen worden tot dit leven te behooren, zelfs over mijzelf, mijne vrouw, mijne kinderen, mijne gezondheid, mijne vermaken, alles moet als dood zijn voor mij, en ik voor dat alles evenzeer.

326. Het tweede was voor God te leven, die onzichtbaar is; gelijk Paulus in een andere plaats zegt; de weg daartoe is zonder mistasten: *niet aanmerken de dingen die men ziet; want de dingen die men ziet, zijn tijdelijk, maar de dingen, die men niet ziet, zijn eeuwig*. En dus, zoo sprak ik tot mijzelf, indien ik mij alleen voorbereid voor de gevangenis, komt de zweeps slag onverwacht; evenzoo met de schande; en indien ik me alleen daarop voorbereid, ben ik niet gereed voor verbanning. Verder: indien ik

Een jaar vóór mijne gevangenneming bad ik zelden om iets anders dan geduld

Indien ik op de rechte wijze lijden wilde, moest ik eerst het vonnis des doods uitspreken over alle aardsche dingen

meen dat verbanning het ergste is, dan word ik verrast als de dood komt; zoodat ik zag: de beste wijze om het lijden te verdragen, is door Christus op God te vertrouwen, wat de dingen der toekomstige wereld aangaat; en voor zoover het de dingen van deze wereld betreft te zeggen: *het graf zal mijn huis wesen, in de duisternis zal ik mijn bed spreiden; tot de groeve roep ik: gij zijt mijn vader; tot het gewormte: Mijne moeder en mijne zuster!* (Job XVII : 13, 14); dat wil zeggen: mij met deze dingen gemeenzaam te maken.

327. Maar niettegenstaande deze ondersteuning, bevond ik dat ik slechts een mensch was en onderworpen aan onvolkomenheid; de scheiding van mijne vrouw en mijn arme kinderen is mij in deze plaats dikwijls zoo zwaar gevallen, alsof het vleesch van mijne beenderen gescheurd werd, en zulks niet alleen omdat ik deze groote genade-giften zoo beminde, maar ook omdat ik mij zoo dikwijls voor den geest bracht al de ontberingen, ellenden en moeiten, die waarschijnlijk over mijn arm huisgezin komen zouden, wanneer ik van hen genomen zou zijn; voornamelijk mijn arm blind kind, dat mij nader aan 't hart lag dan de anderen. O de gedachte aan de ontberingen, die mijn arme blinde kleine zou moeten lijden, brak mij soms het hart.

Ik bevond mijzelf een mensch, onderworpen aan zwakheden

328. Arm kind, dacht ik, welke smart zal waarschijnlijk uw deel zijn in deze wereld! Gij zult geslagen worden; ge zult moeten bedelen, honger, koude, naaktheid en duizend ongemakken lijden; en ik kan niet eens dulden dat de wind u aanblaast! Maar bedarende, dacht ik, ik moet u allen aan God overlaten, ofschoon ik, wie weet hoe spoedig, van u afscheid nemen moet. O in dien toestand zag ik mijzelf als een man die zijn huis boven het hoofd van zijn vrouw en kinderen in puin stoot, maar toch dacht ik: ik moet het

De gedachte aan mijn arm blind kind kon mij het hart breken

Ik was als een man die zelf vrouw en kinderen onder het puin van zijn huis begraaft

doen! ik moet het doen! *en nu dacht ik aan dese twee zogende koeien die de arke Gods in een ander land brengen moesten en hare kalveren achterlaten* (1 Sam. VI : 10—12).

329. Maar vooral werd ik in deze verzoeken ondersteund door verschillende overdenkingen, waarvan ik hier drie noemen wil: De eerste was die van deze beide Schriftuurplaatsen: *Laat uwe weesen achter, Ik zal ze in het leven behouden, en laat uwe weduwen op Mij betrouwen;* en daarbij: *De Heere seide: Zoo niet uw overblijfsel ten goede sal zijn! Zoo ik niet, in tijd des kwaads en in tijd der benauwdheid bij den vijand voor u tusschenkome.* (Jer. XLIX : 11 en XV : 11.)

330. Ik had daarover deze beschouwing: wanneer ik voor de zaak Gods alles waagde, won ik God om voor mijne betrekkingen te zorgen; maar wanneer ik Hem en Zijne wegen verzaakte, uit vrees dat ik of de mijnen in eenige moeite zouden geraken, dan zou ik niet alleen mijne belijdenis vervalschen, maar dan zou ik ook rekenen dat mijne betrekkingen niet zoo veilig waren, wanneer zij aan Gods voeten waren gelaten terwijl ik voor zijn naam stond, dan wanneer ze onder mijne hoede waren, hoewel met verloochening van Gods weg. Dit was een pijnlijke overweging en als een spoorslag in mijn vleesch. Ook deze Schriftuurplaats hielp er veel toe om die gedachte bij mij te versterken, waar Christus tegen Judas bidt, dat God hem teleurstellen moge in zijn zelfzuchtige gedachten, die hem bewogen om zijn Meester te verkoopen. Ik verzoek u dit kalm te lezen in Ps. CIX : 6—8 enz.

331. Ik had nog een andere overweging en dat was, de vrees voor de helsche pijnen, die zeker **Ik had een vrees voor de helsche pijnen** het deel zullen worden van hen, die uit vrees voor het kruis terugdeinzen van hun belijdenis van Christus, Zijn Woord en Zijne inzettingen, voor de kinderen der menschen; ik dacht ook aan de heerlijkheid, welke Hij bereid heeft voor hen, die in geloof, liefde en geduld voor de wereld Hem belijden.

BUNYAN'S SCHEIDING VAN VROUW EN KINDEREN.

Omdat ik mij zoo dikwijls voor den geest bracht al de ontberingen, ellenden en moeiten, die waarschijnlijk over mijn arm huisgezin komen zouden, wanneer ik van hen genomen zou zijn; voornamelijk mijn arm blind kind.

Deze dingen, zeg ik, hebben mij geholpen wanneer de gedachte aan de ellende, waaraan ik en de mijnen ter wille van mijne belijdenis blootgesteld waren, mijn hart overmeesterde.

332. Toen ik inderdaad verwachten moest dat ik om mijne belijdenis verbannen zou worden, heb ik aan dit Schriftwoord gedacht: *Zij zijn gesteend geworden, in stukken gesaagd, versocht, door het zwaard ter dood gebracht, hebben gewandeld in schaapsvellen en in geitenvellen; verlaten, verdrukt, kwalijk gehandeld zijnde; welke de wereld niet waardig was.* (Hebr. XI : 37, 38), want zij dachten van hen dat ze te slecht waren om in hun midden te wonen en te verblijven. Ook dacht ik aan dit woord: *De Heilige Geest getuigt van stad tot stad, dat mij banden en verdrukkingen aanstaande zijn.* Ik heb werkelijk somtijds gedacht dat mijne ziel en dat woord samenspraken over den ellendigen en verlaten toestand van bannelingen; hoe zij blootgesteld zijn aan honger, koude, gevaren, naaktheid, vijanden en duizend wederwaardigheden, om ten laatste, wellicht, als arme en verjaagde schapen in een afgrond te sterven. Maar Gode zij dank, tot hiertoe ben ik door deze *teedere* overwegingen niet bewogen; veeleer hebben zij mijn hart nader tot God gebracht.

333. Thans zal ik u een aangename gebeurtenis verhalen. Bij dat alles was ik eens gedurende verscheidene weken zeer gedrukt en neergeslagen; gedurende welken tijd ik, als jong gevangene en nog niet bekend met de wetten, dit zwaar op mijn gemoed voelde drukken, *dat mijne gevangenschap soover ik kon zeggen zou uitloopen op de galg.* Daarvan maakte Satan gretig gebruik om mijn hart te doen versagen, mij ingevende: *Maar hoe nu, indien gij werkelijk komt te sterven, terwijl gij in dezen toestand zijt; terwijl ge geen smaak hebt in de dingen Gods en geen*

Ik dacht aan de heerlijkheid welke Christus bereid heeft voor degenen die Hem belijden voor de kinderen der menschen

Ik zal u een aangename gebeurtenis verhalen

Ik leefde in vrees dat mijn gevangenschap zou uitloopen op de galg

uitsicht voor uwe ziel voor een beteren staat hiernamaals?
(want werkelijk omstreeks dien tijd waren al de dingen Gods voor mijn oogen verborgen).

334. Derhalve, toen ik daarover het eerst begon te denken, was het mij tot groote kwelling, want ik meende in dien toestand, waarin ik mij bevond, niet geschikt te zijn om te sterven; ik dacht ook, dat het mij onmogelijk zou zijn wanneer ik er toe geroepen werd; bovendien, zoo overlegde ik, zou ik een treurige figuur maken bij het bestijgen van de ladder, en door beven en andere teekenen van vrees, aan de vijanden gelegenheid geven om den weg Gods te belasteren, en Zijn volk om hun schroomvalligheid niet minder. Dit bracht groote droefheid over mij, want ik schaamde mij om, in een geval als dit, met bestorven gelaat en knikkende knieën te sterven.

**Ik schaamde
mij om met
bleek gelaat en
knikkende
knieën te
sterven**

335. Waarom ik God bad dat Hij mij vertroosten wilde en mij bekrachtigen om te doen en te lijden hetgeen, waartoe Hij mij riep; maar er kwam geen troost, ofschoon ik er voortdurend om bad. Gedurende dien tijd was ik werkelijk zoo vervuld met doodsgedachten, dat het mij meermalen scheen alsof ik reeds op de ladder stond met den strop om den nek. Alleen dit gaf mij soms eenige bemoediging, dat ik dacht dat zou een gelegenheid zijn om mijn laatste woorden te spreken tot eene menigte, die ik verwachtte dat komen zou om mij te zien sterven; en, dacht ik, indien dat zoo zal zijn, indien God ook maar ééne ziel tot bekeering brengen wil door mijn laatste woorden, dan zal ik mijn leven niet weggeworpen of verloren achten.

**Ik bid God om
troost en ver-
sterking**

336. Maar onderwijl bleven de dingen Gods voor mijne oogen verborgen en de verzoeker vervolgde mij steeds met: *Maar waar sult gij heengaan wanneer ge sterft? Wat sal er van u worden? Waar sult ge in de andere wereld*

**Dus werd ik
geslingerd ge-
durende ver-
scheidene
weken**

gevonden worden? Welke zekerheid hebt gij voor hemel en heerlijkheid en een erfdeel onder de heiligen? Dus werd ik gedurende verscheidene weken geslingerd en wist niet wat te doen; totdat deze overweging waarde voor mij verkreeg: dat het om het woord en den weg Gods was, dat ik mij in dezen toestand bevond, en dat ik derhalve gehouden was geen hairbreed daarvan af te wijken.

337. Ik bedacht ook dat het aan Gods keuze stond wanneer Hij mij vertroosten wilde: nu of in de ure des doods; maar dat het niet in mijne keuze stond of ik mijne belijdenis al dan niet handhaven zou. Ik was gebonden maar Hij was vrij, ja het was mijn plicht voor Zijn woord te staan, om 't even of Hij ooit naar mij zou omzien en mij ten laatste zalig maken. En daarom dacht ik, als de zaak zoo staat, dan zal ik mijn staat voor de eeuwigheid aan Christus toevertrouwen, om 't even of ik er troost bij vind of niet. Zoo God niet tot mij komt, dacht ik: *toch sal ik blindelings van de ladder in de eeuwigheid slingeren; sinken of zwemmen; kome hemel of hel, Heere Jesus, wilt Gij mij opvangen, doe het! Zoo niet, ik sal het in Uw naam wagen!*

Ik vertrouw nu mijn staat voor de eeuwigheid aan Christus toe

338. Ik was nauwelijks tot dit besluit gekomen, of dit woord kwam tot mij: *Is het om niet dat Job God vreest? Alsof de verzoeker zeide: Heere, Job is geen oprecht man; hij dient U met bijoogmerken; hebt Gij niet eene omtuining rondom hem gemaakt, ens.?*

Ik besluit met Gods hulp nooit mijn belijdenis te verloochenen

Maar trek Uwe hand terug, raak aan alles wat hij heeft zoo hij U niet in Uw aangezicht sal zegenen! Hoe nu! dacht ik, is dat het teeken van een oprechte ziel; de begeerte om God te dienen, ook wanneer alles weggenomen wordt? Is hij een godvreezend man, die God om niet dienen wil, liever dan Hem te laten varen? Gezegend zij God! want dan hoop ik een oprecht hart te hebben, want ik ben besloten met Gods hulp nooit mijne belijdenis te verloochenen; ofschoon ik voor al mijn moeite niets heb;

en terwijl ik dit overdacht, kwam deze Schriftuurplaats in mijn hart: Ps. XLIV : 13 enz.

339. Nu werd mijn hart vervuld met troost, want ik hoopte dat het oprecht was, ik zou voor
Mijn hart met troost vervuld nog zooveel deze beproeving niet willen missen, ik word vertroost telkens wanneer ik er aan denk, en ik hoop dat ik God eeuwig zal zegenen voor de onderwijzing, die ik er door ontvangen heb. Nog vele andere leidingen Gods zou ik kunnen verhalen. *Maar dese heb ik van de krijgen en van den buit geheiligd om het huis des Heeren te onderhouden* (1 Chron. XXVI : 27).

De gevolgtrekking.

1. Van al de verzoeken, die gedurende mijn leven over mij kwamen, is de ergste en de moeilijkste om te verdragen, de twijfel aan het bestaan van God en aan de waarheid van zijn Evangelie. Wanneer deze verzoeking komt, neemt zij den gordel van mijn lenden en beweegt mijn grondslag onder mij. O ik heb dikwijls gedacht aan deze woorden: *Uwe lenden omgord hebbende met de waarheid!* en: *De fondamenten worden bewogen; wat kan de rechtvaardige doen?*

2. Soms, na zonden bedreven te hebben heb ik uitgezien naar strenge kastijding van Gods hand, en dan was het eerste dat ik van Hem ontving, de ontdekking van zijne genade. En somtijds wanneer ik vertroost geworden was, heb ik mijzelf een dwaas genoemd, omdat ik zoo onder bezorgdheid wegzonk. En ook somtijds, wanneer ik nedergeworpen was, achtte ik het niet verstandig, de vertroosting zoo te verwaarloozen, met zooveel kracht en gewicht kwamen beide over mij.

3. Dikwijls ben ik ook verwonderd geweest over deze zaak, dat ofschoon God mijne ziel bezocht met eene ontdekking van Hemzelve, zoo gezegend als nooit tevoren, ik daarbij toch ondervond, dat daarop uren volgden, waarin mijn geest zoo met duisternis vervuld werd, dat ik niet eens kon onderscheiden wie die God was en welke die vertroosting was, die mij zoodanig verkwikt hadden.

4. Ik heb soms in één regel van den bijbel meer gezien, dan ik zeggen kan hoe ik er mij onder bevond, en op andere tijden was de geheele bijbel mij zoo dor als een stok, of liever, mijn hart was er zoo dood en zoo dor onder, dat ik den laatstgenoten teug van verfrissing niet onderscheiden kon, ofschoon ik ze alle overdacht.

**Ik heb soms
in één regel
van den Bijbel
meer gezien
dan ik zeggen
kan**

5. Van alle bevreesdheid is die de beste, die ons overkomt door het bloed van Christus; en van alle vreugde is die de zoetste, welke gemengd is met droefheid naar Christus. O het is een goed ding, voor God op de knieën te liggen met Christus in de armen! Ik hoop iets daarvan te kennen.

6. Ik vind thans deze zeven gruwelen in mijn hart: 1° Geneigdheid tot ongelooft; 2° Plotseling vergeten de liefde en barmhartigheid door Christus geopenbaard; 3° Een steunen op de werken der wet; 4° Afdwalingen en koudheid in het gebed; 5° Vergeten te verwachten hetgeen waarom ik gebeden heb; 6° Geneigdheid te murmureeren omdat ik niet meer heb en toch bereid te verwaarloozen wat ik heb; 7° Ik kan geen van deze dingen die God geboden heeft, doen of mijne gebreken dringen er zich tusschen. Want wanneer ik het goede doen wil, ligt het kwade mij bij.

**Ik vind zeven
gruwelen in
mijn hart**

7. Deze dingen zie en gevoel ik voortdurend. Zij bedroeven en drukken mij; toch heeft de wijsheid van God ze mij ten goede beschikt. 1° Zij doen mij mijzelf verafschuwen; 2° Zij houden mij terug van op mijn hart te

vertrouwen; 3° Zij overtuigen mij van de ongenoegzaamheid van alle eigene gerechtigheid; 4° Zij toonen mij de noodzakelijkheid om tot Jezus te vluchten; 5° Zij dringen mij om God te bidden; 6° Zij toonen mij dat ik moet waken en nuchteren zijn; 7° Zij sporen mij aan om God te bidden mij door Christus te helpen en door deze wereld te dragen.

EEN VERHAAL VAN MIJN GEVANGENNEMING IN DE MAAND NOVEMBER 1660.

Nadat ik, door de goede hand mijns Gods over mij, gedurende vijf of zes jaren, zonder eenige onderbreking, vrijelijk het gezegende evangelie van onzen Heere Jezus Christus gepredikt had, en ook door zijn liefderijke genade eenige aanmoediging daartoe verkregen had door den zegen dien Hij er op gaf, greep de duivel, die oude vijand van de zaliging der menschen, de gelegenheid waar, om de harten van zijne dienaren tegen mij in vlam te zetten, in zooverre dat ik ten laatste op de volmacht van een rechter gevat en in de gevangenis geworpen werd. Dit geschiedde op deze wijze:

De vrienden te *Samsell*, bij *Harlington* in *Bedfordshire*, begeerden dat ik tegen den 12 November 1660 daar zou komen om te leeren. Ik beloofde hun tot hen te komen op den bepaalden tijd, zoo de Heere wilde. De rechter (wiens naam is *Francis Wingate*) daarvan hoorende, gaf terstond zijn volmacht uit om mij gevangen te nemen en voor hem te brengen, en liet in dien tusschentijd het huis, waar wij vergaderen zouden, zeer gestreng bewaken, alsof ons voornemen was op die plaats samen te komen tot het plegen van zware misdrijven in het nadeel van het land; toen, helaas! de officier van politie binnenkomende, ons aantrof alleen met onze Bijbels in handen, gereed om het Woord Gods te spreken en te hooren, want we zouden juist onze godsdienstoefening aanvangen. Nu, wij hadden geopend met gebed om den zegen Gods op ons samenzijn, en waren voornemens juist de prediking van het Woord

Ik ga naar
Samsell om
daar te leeren

des Heeren te beginnen ¹⁾, toen de officier van politie binnenkomende ons daarin verhinderde. Ik werd gegrepen, maar had kunnen ontkomen indien ik den lafaard had willen spelen. Zoo werd ik gegrepen en gedwongen de kamer te verlaten. Maar indien ik van zins geweest ware den lafaard te spelen, had ik kunnen ontsnappen en aan hunne handen ontkomen. Want toen ik ten huize van

mijn vriend gekomen was, was er een gefluister dat ik dien dag gegrepen worden zou, omdat er een bevel tot inhechtenisneming tegen mij uitgevaardigd was; waarom mijn vriend, die min of meer schroomvallig was, dat hoorende, vraagde of het goed zou zijn onze samenkomst te houden; en of ik niet beter zou doen door te vertrekken, opdat ze mij niet konden grijpen, voor den rechter brengen en daarna in de gevangenis werpen (want hij, als onder hen levende, kende hen beter dan ik). Maar ik zeide tot hem: In geen geval; ik wil niet terug-

**Komt, laat ons
goedsmoeds
zijn en ons
niet laten ont-
moedigen**

deinzen; ook wil ik de vergadering om die reden niet laten uiteengaan. Komt, weest goedsmoeds; laat ons niet ontmoedigd worden; onze zaak is goed, wij behoeven er ons niet voor te schamen; de prediking van Gods Woord is zulk een heerlijke zaak, dat wij wel beloond zullen worden, indien we daarvoor lijden. Maar mijn vriend was meer voor mij bevreesd dan ikzelf. Daarop ging ik in de eenzaamheid, om de zaak zeer ernstig te overwegen; en toen kwam mij dit in het harte: dat ik mij gesterkt en moedig getoond had in mijne prediking,

**Daarom zou 't
een zeer slech-
ten indruk
geven indien
ik nu vluchtte**

en had, dank zij Gods genade, mij steeds er op toegelegd om anderen te bemoedigen; en daarom, zoo dacht ik, wanneer ik nu ga loopen en ontsnap, zal dat door 't geheele land een zeer slechten indruk geven. Want, wat zullen mijn zwakke en pas bekeerde broederen daarvan denken? Wat anders dan dat ik niet zoo sterk

¹⁾ De tekst, waarover Bunyan zou prediken was: Geloofst gij in den Zoon Gods? (Joh. IX : 35).

BUNYAN VOOR RECHTER WINGATE.

Door deze woorden geraakte hij blijkbaar in de klem, want hij zeide dat hij onze samenkomsten den nek breken zou.

ben in daden als in woorden! Derhalve vreesde ik dat wanneer ik vluchtte, nu een volmacht tegen mij uitgevaardigd was, zij, door mijn voorbeeld afgeschrikt worden zouden zoodra er slechts groote woorden tegen hen gesproken werden. En daarbij dacht ik, dat nu God in zijne barmhartigheid mij verkoren had om op den „verloren post” te staan in dit deel des lands, dat is om de eerste te zijn die om des evangelies wil tegenstand ontmoette, het natuurlijk voor 't geheele leger, dat achter mij stond, een ontmoediging zou zijn indien ik vluchtte. En verder: dat de wereld uit mijn lafhartig gedrag aanleiding nemen zou om het evangelie te lasteren, en grond te vinden om slechter van mij en mijne bediening te denken, dan ik verdiende. Nadat ik deze en nog andere dingen overdacht had, kwam ik weder in het huis, vast besloten de samenkomst te laten doorgaan en niet te wijken, ofschoon ik had kunnen vertrekken omstreeks een uur voordat de officier mij aanhield; maar ik wilde niet, want ik was besloten te zien wat zij mij in 't ergste geval zeggen of doen konden. Want, gezegend zij onze Heere, ik was mij van geen kwaad woord of werk bewust. En dus, zooals ik zeide, opende ik de samenkomst. Maar de officier, binnenkomende met zijne volmacht tegen mij, verhinderde mij, zoodat ik niet kon voortgaan. Doch voordat ik naar buiten ging, sprak ik enkele woorden van raad en bemoediging tot de vergaderden, hen er op wijzende, dat ze zagen hoe we beroofd werden van de gelegenheid om het Woord Gods te hooren en te spreken en waarschijnlijk daarvoor zouden moeten lijden, hen vermanende niet ontmoedigd te worden, daar het genade is voor zoo goede zaak te lijden. Want we hadden kunnen vervolgd worden, omdat we dieven of moordenaars of andere misdadigers waren; maar dat was, Gode zij dank, niet het geval, doch we leden als christenen voor een goede zaak, en het is beter de ver-

**God heeft mij
in zijne groote
genade uitver-
koren voor den
verloren post**

**Ik open de
samenkomst
maar de offi-
cier kwam en
ik kon niet
voortgaan**

volgden dan de vervolgers te zijn, enz. Maar de officier en zijne dienaren, die daarbij stonden, waren niet op hun gemak alvorens zij mij weggevoerd hadden en wij allen het huis verlieten. Doch aangezien de rechter dien dag niet tehuis was, werd een mijner vrienden er voor aansprakelijk gesteld dat

De officier en zijne mannen waren niet op hun gemak alvorens zij mij vervoerd hadden

hij mij den volgenden morgen tot den officier brengen zou; anders had de officier een wacht bij mij moeten plaatsen; zoo groot was mijne misdaad. Derhalve begaven wij ons den volgenden morgen naar den officier, en zoo naar den rechter Wingate. Hij vraagde den officier wat wij deden,

Zoo gingen wij den volgenden morgen naar den rechter

waar we samen gekomen waren en wat we bij ons hadden. Ik gis dat hij bedoelde of wij al dan niet gewapend waren; maar toen de officier hem mededeelde dat we enkel in kleinen getale samen waren om Gods Woord te spreken en te hooren, en er geen schijn van iets anders was, wist hij niet goed wat hij zeggen moest. Maar aangezien hij mij had laten halen, moest hij op goed geluk eenige vragen tot mij richten; ongeveer van dezen inhoud: Wat ik daar deed? En waarom ik mij niet tevreden stelde met bij mijn beroep te blijven? Want het was tegen de wet, toe te staan hetgeen ik deed.

Daarop antwoordde ik, dat het doel van mijn komst dáár en in andere plaatsen was de menschen te onderrichten en aan te raden hun zonden te verzaken en zich tot Christus te wenden, opdat ze niet ellendig verloren gaan mochten, en dat ik beide tegelijk doen kon zonder verwarring, te weten mijn beroep uitoefenen en het Woord prediken.

Door deze woorden geraakte hij blijkbaar in de klem, want hij zeide dat hij onze samenkomsten den nek breken zou.

Ik antwoordde: Dat kan zijn! Toen verlangde hij borgen, die zich voor mij verbinden zouden, anders moest hij mij naar de gevangenis zenden.

Toen ik mijn borgen bereid gevonden had, riep ik hen, en toen de borgstelling voor mijn verschijning gesteld was ¹⁾, deelde hij hun mede, dat ze ook gehouden waren mij het prediken te beletten, en dat indien ik predikte, hun borgstelling verbeurd zijn zou. Daarop antwoordde ik, dat ik dan de borgstelling verbrak, want dat ik niet zou ophouden het Woord Gods te spreken, om de menschen tot welken ik kwam te raden, te vertroosten, te vermanen en te onderrichten; en dat naar mijne meening dit werk niet schadelijk was en veeleer aanbevelenswaardig dan afkeurenswaard.

Ik antwoordde dat ik niet zou nalaten het Woord Gods te spreken

Waarop hij mij mededeelde, dat indien ze zich daarvoor niet borgstellen wilden, hij mijn bevel tot aanhouding opmaken en mij naar de gevangenis zenden moest tot de driemaandelijksche terechtzitting gehouden zou worden.

Toen de rechter zich verwijderd had om dat bevel op te maken, trad een oud vijand der waarheid binnen, Dr. Lindale, die zoodra hij binnengekomen was mij in zeer schandelijke woorden vele verwijtingen deed.

Een oud vijand van de waarheid komt mij verwijtingen doen

Hem antwoordde ik dat ik hier niet gekomen was om met hem, maar om met den rechter een onderhoud te hebben. Waarop hij de meening uitsprak dat ik me niet verdedigen kon, en zich aanstelde alsof hij een groote overwinning behaald had; mij bezwarende en beschuldigende dat ik mij bemoeide met zaken waarvoor ik niet gemachtigd was; en mij vragende of ik den eed afgelegd had? Zoo niet, dan was er niets aan te doen en dan moest ik naar de gevangenis enz.

Ik antwoordde hem dat ik, zoo ik daar lust in had, elke kalme vraag die hij mij voorlegde, beantwoorden kon. En toen hield hij er bij mij op aan, te bewijzen dat mij wettelijk het prediken geoorloofd was, waarbij hij zich zeker toonde van de overwinning.

¹⁾ Namelijk ter terechtzitting, wanneer hij zou opgeroepen worden. Vert.

Maar ten laatste, om hem te toonen dat ik antwoorden kon indien het mij lustte, wees ik hem op den tekst uit Petrus, waar staat: *Een iegelijk, gelijk hij gaven ontvangen heeft, alsoo bediene hij die aan de anderen enz.* (1 Petr. IV : 10).

Eindelijk
toonde ik hem
dat ik wel in-
staat was om
te antwoorden

Lindale. Ja, maar tot wie is dat gezegd?

Bunyan. Tot wie? Tot ieder die een gave van God ontvangen heeft. Let op dat de apostel zegt: *Een iegelijk, gelijk hij gaven ontvangen heeft. Evenzoo staat er: Gij kunt allen, de een na den ander profeteeren.*

De man werd daardoor min of meer tot zwijgen gebracht, en begon een toon lager te spreken; maar niet van zins het veld te ruimen, ging hij voort:

Lindale. Waarlijk, ik herinner me gelezen te hebben van zekeren Alexander, een kopersmid, die zich tegen de apostelen verzette en hen zeer hinderde (hij bedoelde dat die man mijn gelijke was, omdat ik ketellapper was).

Bunyan. En zoo heb ik gelezen van zeer veel priesters en farizeën, die hun handen bezoedeld hebben met het bloed van onzen Heere Jezus Christus.

Lindale. Ja, en gij zijt een van die Schriftgeleerden en farizeën, want gij eet de huizen der weduwen op door onder een schijn lang te bidden.

Bunyan. Indien gij met prediken en bidden niet meer gewonnen hadt dan ik, dan zoudt ge niet zoo rijk zijn als ge zijt.

Ik zeide als hij
niet meer ge-
wonnen had
dan ik, zou hij
zoo rijk niet
zijn

Maar deze tekst kwam mij voor de aandacht: *Antwoord een sot niet naar zijne dwaasheid*, en daarom spaarde ik hem in mijn antwoord zooveel mogelijk zonder de

waarheid tekort te doen.

Toen was het bevel tegen mij gereed, en ik werd aan den officier overgeleverd om naar de gevangenis te Bedford gebracht te worden enz.

Doch toen ik daarheen onderweg was, ontmoetten mij twee of drie van mijne broederen, die begeerden dat de

officier zou wachten, omdat zij meenden met den rechter te kunnen overeenkomen, door tusschenkomst van een vermeenden vriend, dat hij mij vrij zou laten gaan. Derhalve wachtten wij terwijl zij zich naar den rechter begaven, en na veel over en weer praten, kwam het hiertoe: indien ik weder tot hem

Indien ik tot den rechter enkele woorden wilde zeggen zou ik losgelaten worden

wilde komen en enkele woorden tot hem zeggen, dan zou ik losgelaten worden. Toen zij mij dat vertelden, zeide ik, dat indien die woorden met een goed geweten gesproken konden worden, dan zou ik ze zeggen, en anders niet. Omdat zij zoo bij mij aanhielden, ging ik dus weer terug; maar ik geloofde niet dat ik bevrijd worden zou, want ik vreesde dat hun geest te veel vervuld was met

Toen ik heenging hief ik mijn hart tot God op

tegenzin tegen de waarheid om mij los te laten, tenzij ik op de een of andere wijze mijn God oneer aandoen en mijn geweten kwetsen zou. Derhalve, toen ik er heenging, hief ik mijn hart op tot God om licht en kracht ten einde bewaard te blijven, opdat ik niets doen mocht dat Hem onteeren en mijne ziel schaden zou, of dat een aanstoot of ontmoediging zou zijn voor een dergenen die geneigd waren den Heere Jezus Christus te volgen.

Welnu, toen ik opnieuw bij den rechter kwam, was daar zekere heer *Foster* uit Bedford, die, uit een andere kamer komende en bij het licht van de lantaarn mij ziende (want het was reeds donker geworden toen ik terugkwam) tot mij zeide: Wie is daar? John Bunyan? — met zooveel gemaakte hartelijkheid alsof hij mij om den hals vallen en kussen wilde ¹⁾ hetgeen mij nog al verwonderde, dat een man als hij, met wien ik weinig bekend was en die bovendien altijd een bedekt tegenstander van den weg Gods geweest was, zooveel liefde voor mij zou hebben; maar later, toen ik zag wat hij deed, gaf hij mij reden om te denken aan het

Toen ik zag wat hij deed dacht ik aan het woord: Hun lippen zijn gladder dan olie enz.

¹⁾ Een ware Judas!

woord: *Hun lippen zijn gladder dan olie, maar hun woorden zijn bloote zwaarden.* En daarbij: *Bewaar mij voor de menschen* enz. Want toen ik hem geantwoord had, dat ik door Gods genade welvarend was, vroeg hij: En hoe zijt gij zoo hier? En met welk doel? Waarop ik antwoordde dat ik in eene vergadering hier in de buurt was geweest, met voornemen daar een woord van vermaning te spreken en dat de rechter, dat vernemende, goedgevonden had een volmacht uit te vaardigen om mij voor hem te brengen enz.

Foster. Wel, nu begrijp ik het; maar zie, indien ge beloven wilt het volk niet meer samen te roepen, zult ge vrijheid hebben om huiswaarts te gaan; want mijn broeder zendt u zeer ongaarne naar de gevangenis, indien ge u maar gezeggen laat.

Bunyan. Mijnheer, wat bedoelt ge met „het volk samen te roepen?” Ik heb niets bijzonders met hen voor; wanneer ze samenkomen, is mijn werk alleen hen te vermanen om acht te geven op de zaligheid hunner zielen, opdat ze behouden worden mogen enz.

Foster. We zullen ons nu niet ophouden met uitleggingen of redetwisten; maar indien ge beloven wilt, dat ge het volk niet meer zult bijeenroepen, wordt ge vrijgelaten, en anders moet ge naar de gevangenis gezonden worden.

Bunyan. Mijnheer, ik zal niemand dwingen of overhalen om mij te komen hooren, maar wanneer ik ergens kom en daar zijn menschen vergaderd, dan zou ik naar mijn beste krachten en bekwaamheid hen vermanen en raden om den Heere Jezus Christus te zoeken tot redding hunner zielen.

Foster. Dat is uw werk niet; gij moet uw beroep uitoefenen; en indien ge het prediken laten wilt en uw beroep uitoefenen, zal de rechter u gunstig zijn en dadelijk in vrijheid stellen.

Ik zelde: ik kan mijn beroep uitoefenen en het Woord prediken

Bunyan. Ik kan mijn beroep uitoefenen en dat ook doen, namelijk het Woord prediken; en ik houd het voor mijn plicht beide te doen, als ik gelegenheid heb.

Foster. Het houden van zulke vergaderingen is tegen de wet, en daarom wensch ik dat ge het nalaten zult en niet meer de menschen samenroepen.

Bunyan. Ik durf verder niets beloven, want mijn geweten zou mij dat niet toelaten. En bovendien acht ik het mijn plicht zooveel goed te doen als mogelijk is. Niet alleen in mijn beroep, maar ook door overal waar ik kom de menschen zooveel doenlijk met het Woord bekend te maken.

Foster. Ik zal u op staanden voet aantoonen dat ge dichter dan iemand anders bij de Papisten staat.

Bunyan. Waarin?

Foster. Daarin dat ge de Schriften letterlijk opvat.

Bunyan. De Schriften, die letterlijk opgevatt moeten worden, vatten wij letterlijk op; en die op andere wijze moeten verstaan worden, trachten wij op de rechte wijze te verstaan.

We trachten de Schriften op te vatten zooals het behoort

Foster. Welke Schriften vat gij letterlijk op?

Bunyan. Deze: *Die gelooft sal zalig worden.* Dat is letterlijk zoo bedoeld als het gesproken is, want ieder die in Christus gelooft, zal volgens de duidelijke en eenvoudige woorden van den tekst, zalig worden.

Foster. Gij zijt onwetend en verstaat de Schriften niet, want hoe kunt ge ze verstaan, wanneer ge het oorspronkelijke Grieksch niet kent?

Bunyan. Als dat uw gevoelen is, dan kan niemand de Schrift verstaan dan die Grieksch kennen en dan zullen slechts zeer weinigen van de armsten zalig worden ('twelk zeer hard is); maar de Schrift zegt dat *God dese dingen voor de wijzen en verstandigen verborgen heeft* (dat is voor de geleerden dezer wereld) *en aan de kinderen en suigelingen geopenbaard.*

Foster. Niemand komt u hooren dan een groepje dwaze menschen.

Bunyan. Er zijn zoowel wijzen als dwazen die mij komen hooren, en daarenboven zij die gewoonlijk door de wereld

voor dwazen gehouden worden, zijn de wijsten in Gods oogen; want God heeft de wijzen en machtigen en edelen verworpen, en de dwazen en geringen uitverkoren.

Ik zeide dat dwazen en wijzen mij hoorden

Foster. Gij maakt dat de menschen hun beroep verwaarloozen; God heeft den

menschen geboden zes dagen te werken en den zevenden dag Hem te dienen.

Bunyan. Het is de plicht van de menschen voor hun

't is de plicht van rijk en arm alle dagen zoowel voor de ziel als voor het lichaam te zorgen

zielen alle dagen te zorgen zoowel als voor hun lichamen, en God wil zijn volk vermaand hebben elken dag, zoolang het heden genaamd wordt.

Foster. Er is slechts een groepje van arme, eenvoudige, onwetende menschen, dat

naar u komt hooren.

Bunyan. De dwazen en onwetenden hebben het meest behoefte aan onderwijs en leering en daarom is het voor mij goed om dat werk te doen.

Foster. Welnu, om er een eind aan te maken: wilt gij beloven de menschen niet meer samen te roepen? Dan kunt ge vrijgelaten worden en naar huis gaan.

Bunyan. Ik durf niet meer zeggen dan ik gezegd heb, want ik durf het werk niet nalaten waartoe God mij geroepen heeft.

Toen verliet hij mij en daarop kwamen verscheidenen van des rechters dienaren tot mij en ver-

Zij vertellen mij dat ik koppig was

telden me dat ik koppig was. Hun meester, zeiden zij, was bereid mij te laten gaan, en ik zou mijn vrijheid herkrijgen, indien

ik slechts beloven wilde de menschen niet meer te zullen bijeenroepen.

Ik antwoordde hun dat er meer dan ééne wijze van handelen was die men „menschen bijeenroepen” noemen kon. Bijvoorbeeld wanneer iemand op de markt gaat staan en daar een boek voorleest, ofschoon hij niet tot het volk zegt: Mijne heeren, komt hier en luistert! toch komen ze

omdat hij leest, en dus kan men zeggen dat hij door zijn lezen ze bijeen roept; want ze zouden er niet zijn om te luisteren indien hij er niet stond te lezen. En aangezien dat kan heeten de menschen bijeenroepen, durfde ik niet beloven het niet te zullen doen, want op dezelfde gronden kon mijn prediking zoo genoemd worden.

Daarop kwamen Wingate en Foster terug; (we spraken nog wat heen en weer over het prediken, maar aangezien ik dat niet alles onthouden heb, sla ik het hier over); en toen zij zagen dat ik op mijn stuk bleef staan, en niet te bewegen of over te halen was, zeide de heer Foster, de man die eerst zooveel liefde voor mij aan den dag legde, tot den rechter, dat hij mij dan naar de gevangenis zenden moest. En dat hij goed doen zou indien hij allen, die de oorzaak waren van mijn komst tot hun vergaderingen, aanklaagde. En daarmede scheidden wij.

**Wij spraken
nog het een en
ander over het
prediken**

En waarlijk, toen ik de deur doorging, had ik veel moeite om mezelf te weerhouden van tot hen te zeggen dat ik den vrede Gods medenam; maar ik hield mij stil, en ging, de Heere zij geloofd, naar de gevangenis met de vertroosting Gods in mijn arme ziel.

**Ik neem den
vrede Gods
mede**

Nadat ik gedurende vijf of zes dagen in hechtenis geweest was, zochten de broederen opnieuw middelen om mij voor borgstelling op vrije voeten te krijgen, want mijn veroordeeling hield in dat ik daar blijven zou tot ik zekerheid stellen kon. Zij begaven zich tot een rechter te Elstow, een zekeren heer Crumpton, en begerden van hem dat hij borgstelling zou nemen voor mijne verschijning in de driemaandelijksche zittingen. Eerst zeide hij, dat hij dat doen zou, maar daarna maakte hij bezwaren en zeide dat hij het bevel tegen mij inzien wilde. Daar stond in: dat ik mij begaf naar verscheidene onwettige vergaderingen in de omstreken, tot groote benadeeling van de regeering der kerk van Engeland, enz. Toen hij

**Ik was vol-
strekt niet
neergeslagen,
maar veeleer
verblijd**

dat gezien had, zeide hij dat er nog wel iets meer tegen mij zijn zou, dan in het bevelschrift was uitgedrukt; en dat hij nog slechts een jong man was, en het daarom niet durfde doen. Mijn cipier verhaalde mij dit, en ik was, dat hoorende, in 't geheel niet neergeslagen, maar veeleer verblijd, want ik zag duidelijk dat de Heere mij verhoord had. Want voordat ik mij naar den rechter begaf, had ik God gebeden om in vrijheid gesteld te worden indien ik

**Ik ontmoet
mijn God zeer
innig in de
gevangenis
opnieuw**

daardoor meer goed doen kon dan door gevangenschap; maar indien niet, dat Zijn wil geschieden mocht; want ik was niet geheel en al zonder hoop dat mijn gevangenschap mocht dienen om de heiligen in de omstreken te doen opwaken, en daarom kon ik niet zeggen wat mij het verkieslijkst scheen, en liet daarom de zaak aan God over. En waarlijk bij mijne terugkomst, ontmoette ik mijn God opnieuw zeer innig in de gevangenis, mij vertroostende en overtuigende dat het Zijn wil en begeerte was dat ik daar zijn zou.

Toen ik in de gevangenis teruggekeerd was en het zwakke antwoord van den rechter overdacht, kwam dit woord met eenige levendigheid mij voor den geest: „*Want hij wist dat zij Hem uit nijdigheid overgeleverd hadden.*”

Nu heb ik in het kort verhaald de reden waarom en de wijze waarop ik in de gevangenis gezet werd; en ik lig hier, wachtende op den goeden wil Gods, dat Hij met mij doe gelijk Hem behaagt; wetende dat geen hair van mijn hoofd vallen kan zonder den wil mijns hemelschen Vaders. Laat de woede en kwaadaardigheid der menschen nog zoo groot zijn; zij kunnen niet meer doen en niet verder gaan dan God hun toelaat; maar dan wanneer zij hun ergste verricht hebben, weten wij dat alle dingen zullen medewerken ten goede van hen die God liefhebben.

**Ik wacht hier
den goeden
wil Gods**

Vaartwel.

*Hier volgt de inhoud van mijn verhoor voor de rechters
KEELIN, CHESTER, BLUNDALE, BEECHER, SNAGG ens.*

Nadat ik meer dan zeven weken in de gevangenis gelegen had, zouden de driemaandelijksche zittingen te Bedford voor het omliggende land gehouden worden, waar ik moest voorgebracht worden; en toen de cipier mij voor die rechters geleid had, werd een acte van beschuldiging tegen mij ingediend. De inhoud daarvan was als volgt: Dat John Bunyan, uit de stad Bedford, werkman, zijnde iemand van dien en dien stand, sedert dien en dien tijd, duivelsch en hardnekkig nagelaten had ter kerke te komen om den goddelijken eeredienst bij te wonen; en een bekend ondersteuner was van verschillende onwettelijke vergaderingen en verboden kerkelijke samenkomsten, tot groote verstoring en verleiding van de goede onderdanen van dit koninkrijk, en tegen de wetten van onzen souverainen heer den koning enz.

**Ben acte van
beschuldiging
tegen mij inge-
diend**

Toen dit voorgelezen was, vroeg de griffier van de zittingen mij: Wat zegt gij daarop?

Bunyan. Wat het eerste deel aangaat, ik ben een geregeld bezoeker van de kerk Gods. En ook ben ik door genade een lid van het volk, waarvan Christus het Hoofd is.

**Ik ben een
geregeld be-
zoeker van de
kerk Gods**

Keelin. (Die rechter was in dat Hof). Maar gaat gij naar de kerk (ge weet wat ik bedoel) naar de parochiekerk, om den goddelijken eeredienst bij te wonen?

Bunyan. Neen, dat doe ik niet.

Keelin. Waarom niet?

Bunyan. Omdat ik dat niet in Gods Woord bevolen vind.

Keelin. Ons is bevolen te bidden.

Bunyan. Maar niet uit een formulierboek. ¹⁾

¹⁾ „The Common-Prayer Book”. Het officieel gebedenboek der Episcopale Kerk. Vert.

Keelin. Hoe dan?

Bunyan. Door den Geest. Gelijk de apostel zegt: *Ik zal met den geest bidden en ik zal met het verstand bidden* (1 Cor. XIV : 15).

Keelin. Wij behooren te bidden met den geest, en met het verstand en met het Gebedenboek.

Bunyan. De gebeden in het Gebedenboek zijn gemaakt door andere menschen, en niet ingegeven aan de bidders door den Heiligen Geest, en zooals ik aanmerkte, de apostel zegt: hij zal met den geest bidden, en met het verstand bidden, maar niet met den geest en met het Gebedenboek.

Ik zeg: we moeten met den geest bidden

Een andere rechter. Wat noemt ge bidden? Ik denk dat ge bedoelt het spreken van eenige woorden voor of tot het volk.

Bunyan. Neen dat niet, want men kan vele schoone en uitnemende woorden uitspreken, die toch geen gebed zijn; maar wanneer een man bidt, dan stort hij door Christus voor God zijn hart uit, door een gevoel van de dingen die hij behoeft; welk gevoel verwekt is door den Geest; en dan mogen zijne woorden niet zoo uitnemend zijn als de andere.

De rechters. Dat is waar!

Bunyan. Ik zeide, dat gaat buiten het Gebedenboek om.

Een ander. (Rechter *Blundale* of Rechter *Snagg*). Hoe kunnen wij weten of gij niet eerst uw gebeden opschrijft en hen daarna aan het volk voorleest? Hij zeide dit schertsend.

Bunyan. Het is onze gewoonte niet, pen en papier te nemen, en een paar woorden op te schrijven, om dan heen te gaan en die aan de menschen voor te lezen.

Ik zeide, het is onze gewoonte niet onze gebeden op te schrijven

Maar hoe weten wij dat? vroeg hij.

Bunyan. Mijnheer, 't is in 't geheel onze gewoonte niet.

Keelin. Het is betamelijk het Gebedenboek en dergelijke

formulieren te gebruiken, want Christus leerde Zijnen discipelen bidden, en Johannes leerde het zijnen discipelen. En voorts: Kan niet de eene mensch den anderen leeren bidden? Het geloof komt door het gehoor; en de eene mensch kan den anderen overtuigen van zonde, en daarom zijn gebeden, door anderen geschreven en voorgelezen, goed om leering te geven en anderen in het bidden te helpen.

Terwijl hij dit zeide, bracht God mij de woorden uit Rom. VIII : 26 in de gedachten. Ik zeide: God deed het, want ik dacht er niet aan; maar toen hij sprak kwam het mij versch voor den geest, en wel zoo duidelijk alsof die Schriftuurplaats riep: Neem mij! neem mij! Zoodat toen hij gesproken had, ik zeide:

Mijnheer, de Schrift zegt, *dat de Geest onse swakheden mede te hulp komt*; want wij weten niet wat wij bidden zullen, gelijk het betaamt, maar de Geest zelf bidt voor ons met onuitsprekelijke zuchtingen. Let wel, zeide ik, er staat niet dat het Gebedenboek ons leert hoe wij bidden moeten, maar de Geest. En het is *de Geest die onse swakheden te hulp komt*, zegt de apostel; niet het Gebedenboek.

**De Geest komt
onze zwakhe-
den mede te
hulp**

En wat het gebed des Heeren betreft, ofschoon het een gemakkelijke zaak is te zeggen: *Onse Vader!* met den mond, toch zijn er zeer weinigen die in den geest de eerste beide woorden van dit gebed kunnen zeggen; dat is die God hun Vader kunnen noemen; wetende wat het is wedergeboren te zijn, en de ondervinding hebbende dat zij geboren zijn uit den Geest; en zonder dat is het toch slechts een ijdel verhaal van woorden.

Keelin. Dat is waar.

Bunyan. En voorts, wat uw zeggen betreft dat de eene mensch den anderen overtuigen kan van zonden, en dat de een den ander kan leeren hoe hij bidden moet enz. ik zeg dat de een den ander kan aanzeggen dat hij zonden heeft, maar het is de Geest die hem moet overtuigen.

**Alleen de Geest
kan van zon-
den overtuigen**

En ofschoon daar gezegd is: *het geloof komt uit het gehoor*, toch is het de Geest die het geloof door het gehoor in het hart werkt, want anders *doet het hooren van het Woord geen nut*.

En ofschoon de eene mensch den anderen kan zeggen hoe hij bidden moet, toch, zooals ik reeds aanmerkte, kan deze niet bidden of zijn toestand aan God bekendmaken, tenzij de Geest hem helpt. Dat kan het Gebedenboek niet doen. Het is de *Geest, die ons onse zonden toont*, en de *Geest die ons onsen Zaligmaker toont* (Joh. XVI : 16) en de Geest die onze harten aanvuurt om te begeeren om tot God te gaan voor alle dingen die wij noodig hebben (Matth. XI : 27) door uit onze zielen tot Hem te zuchten met *onuitsprekelijke suchtingen*.

Nog andere dingen sprak ik over dit onderwerp en zij zaten vast.

Keelin. Wat hebt gij tegen het Gebedenboek?

Bunyan. Mijnheer, indien gij mij aanhooren wilt, zal ik u mijne bezwaren opnoemen.

Keelin. Ik geef u daartoe de vrijheid; maar laat mij u vooraf waarschuwen; draag zorg dat gij niet oneerbiedig over het Gebedenboek spreekt; want daardoor zoudt ge u in groote moeite brengen.

Ik ging dus voort en zeide: Mijn eerste bezwaar is, dat het niet in Gods Woord geboden is, en daarom kan ik er geen gebruik van maken.

Een van hen zeide: Waar in de Schrift vindt ge het gebod om naar *Elstow* of *Bedford* te gaan, en toch is het geoorloofd dat te doen, nietwaar?

Bunyan. Naar *Elstow* of *Bedford* te gaan was een gewoon ding, niet gewichtig, en ofschoon niet voorgeschreven, liet Gods Woord mij toe, dan hier dan daar te gaan; maar het gebed is een belangrijk deel van de Godsvereering, en daarom moet het geschieden overeenkomstig den regel van Gods Woord.

Een ander. Hij zal geen kwaad doen; laat hem uitspreken.

Keelin. Neen, neen, geen vrees daarvoor! Wij zijn beter

ingelicht; hij kan geen kwaad doen. Wij weten dat het Gebedenboek er geweest is sedert de tijden der apostelen en dat het zeer geoorloofd is het in de kerken te gebruiken.

Bunyan. Toon mij eene plaats in de Brieven, die over het Gebedenboek handelt, of een Schriftuurplaats, die mij beveelt het te lezen; en ik zal het gebruiken. Maar niettemin zij die geneigd zijn het te gebruiken, hebben daartoe de vrijheid; dat is: ik zou hen er niet van terughouden; maar wat ons betreft, wij kunnen God zonder dat aanbidden; gezegend zij zijn naam!

Daarop zeide een van hen: Wie is uw God? Beëlzebub! Bovendien zeiden zij meermalen dat ik door een geest der dwaling of door een duivel bezeten was. Al deze dingen liet ik gaan; de Heere vergeve het hun! Verder zeide ik: Gezegend zij de Heere daarvoor; wij worden aangemoedigd om samen te komen, en te bidden en elkander te vermanen, want wij gevoelen de kennelijke tegenwoordigheid van God. Zijn heilige naam zij eeuwig geprezen!

Zij zeiden dikkwijls, dat ik door een geest van dwaling of door een duivel bezeten was

Rechter *Keelin* noemde dat wartaal, en zei dat ik mijn dwaling moet laten varen. De Heere opene zijne oogen!

Bunyan. Wij zijn gewoon elkander dagelijks te vermanen.

Rechter *Keelin* zeide dat ik niet behoorde te prediken, en vroeg, waar ik daartoe mijne bevoegdheid vandaan haalde? En vele dergelijke woorden.

Ik antwoordde, dat ik bewijzen zou, dat het voor mij en zulken als ik was, geoorloofd is het Woord Gods te prediken.

Keelin. Door welke Schriftuurplaats?

Bunyan. Door 1 Petr. IV : 10 en 11 en Hand. XVIII en andere Schriftuurplaatsen.

Maar hij liet mij niet toe die te noemen, doch zeide: Wacht! niet zooveel! Welke is de eerste?

Bunyan. Een iegelijk, gelijk hij gaven ontvangen heeft, alsoo bediene hij die aan den ander, als goede uitdeelaars

der menigerlei genaden Gods; Indien iemand spreekt, die spreke als de woorden Gods enz.

Keelin. Ik zal u die Schriftuurplaats even toelichten. Een iegelijk, zooals hij gaven ontvangen heeft. Dat is, zoo iemand een beroep heeft, laat hem dat uitoefenen. Indien iemand de gave van ketellapper ontvangen heeft, gelijk gij, laat hem dan ketellappen. En zoo ieder in zijn beroep. En de geestelijke zijne roeping enz.

Bunyan. Neen, mijnheer, maar het is zeer duidelijk, dat de apostel hier spreekt van de prediking des Woords, want indien ge slechts de beide verzen met elkander vergelijkt, ziet ge, dat het volgende vers verklaart welke gave bedoeld wordt. *Indien iemand spreekt die spreke als de woorden Gods.* 't Is dus duidelijk, dat de Heilige Geest hier niet de dingen van het gewone leven bedoelt, maar de uitoefening van gaven, die wij van God ontvangen hebben.

Ik wilde verder spreken, maar hij liet het niet toe.

Keelin. Dat mogen we in onze gezinnen doen, maar niet op andere wijze.

Bunyan. Indien het geoorloofd is weinigen goed te doen, dan is het ook geoorloofd jegens velen. Wanneer het goed is onze familieleden te vermanen, dan is het ook goed anderen te vermanen; maar indien gij het voor zonde houdt samen te komen om Gods aangezicht te zoeken en elkander te vermanen, om Christus te volgen, dan zal ik blijven zondigen; want dat doen wij.

Keelin. „Ik ben niet genoeg in de Schrift bekend om over dat onderwerp te redetwisten.” Daarbij zeide hij dat ze mij niet langen tijd geven konden; „maar,” vroeg hij: „ge bekent dus uw overtreding, nietwaar?” Nu eerst zag ik dat ik aangeklaagd was.

Bunyan. Ik beken, dat we verscheidene samenkomsten gehouden hebben, zoowel om God aan te roepen als om elkander te vermanen; en dat wij tot onze bemoediging de zoete vertroostende tegenwoordigheid des Heeren gevoelden; gezegend zij zijn naam! Ik verklaar mij op geen andere wijze schuldig.

BUNYAN WEIGERT HET PREDIKEN NA TE LATEN.

Wanneer ik heden losgelaten word, zal ik met Gods hulp morgen opnieuw het Evangelie verkondigen.

Keelin. Hoor dan uw vonnis! Ge moet weder gevangen gezet worden voor de volgende drie maanden; en aan het einde daarvan, indien ge u niet onderwerpt om in de kerk den dienst bij te wonen en op te houden met prediken, wordt ge uit het land verbannen; en wanneer ge, na den dag, die u vastgesteld is om te vertrekken, nog binnen de grenzen gevonden wordt, of indien ge wederkeert zonder uitdrukkelijke vergunning van den koning enz. wordt ge opgehangen; ik zeg het u ronduit.

En toen beval hij den cipier mij weg te brengen.

Bunyan. Ik zal evenzoo rond voor de zaak uitkomen: Wanneer ik heden losgelaten word, zal ik met Gods hulp morgen opnieuw het Evangelie verkondigen.

Een der rechters antwoordde daarop, maar aangezien de cipier mij wegtrok om mede te gaan, kan ik niet vertellen wat hij zeide.

Dus scheidde ik van hen, en ik kan naar waarheid zeggen dat mijn hart den Heere *Jesus Christus* er voor loofde, omdat ik gedurende het verhoor en ook daarna, bij mijn terugkeer in de gevangenis, zoo heerlijk bekrachtigd geworden was. Ik ondervond dat het woord van Christus: *Ik zal u mond en wijsheid geven, welke niet zullen kunnen tegenspreken noch wederstaan, allen die zich tegen u zetten* (Luk. XXI : 15) meer dan een bloot gezegde is. En dat niemand dezen zijnen vrede van ons nemen kan.

Hiermede heb ik u den zakelijken inhoud van mijn verhoor weergegeven. De Heere make het vruchtbaar voor allen, die het zullen lezen of hooren. Vaartwel!

De zakelijke inhoud van een gesprek tusschen den griffier van het kantongerecht en mij, toen hij kwam om mij te waarschuwen ten opzichte van den inhoud der wet, volgens welke ik gevangen gehouden werd.

Toen ik opnieuw twaalf maanden in de gevangenis doorgebracht had, en niet wist wat zij voornemens waren met mij te doen, op den 3en April 1661, kwam de heer Cobb tot mij, zeggende dat hij door de rechters gezonden was om mij te waarschuwen en mijne onderwerping aan de kerk van Engeland te vragen enz. De inhoud van ons gesprek was als volgt.

Toen hij in het huis gekomen was, liet hij mij uit mijne kamer halen, en toen ik tot hem gekomen was zeide hij tot mij: Buurman Bunyan, hoe gaat het u?

Bunyan. Ik dank u, mijnheer, zeer goed; de Heere zij geloofd.

Cobb. Ik kom u zeggen dat verlangd wordt dat ge u onderwerpt aan de wetten des lands, anders zal het in de aanstaande zitting erger met u gaan; ge zult uit het land verbannen worden of nog zwaarder gestraft.

Bunyan. Ik wensch mij in deze wereld te gedragen, zoals het een man en een Christen betaamt.

Cobb. Maar gij moet u onderwerpen aan de wetten des lands, en deze samenkomsten, die gij gewoon zijt te houden, nalaten, want de grondwet is rechtstreeks tegen u, en de rechters hebben mij gezonden om u aan te zeggen dat zij voornemens zijn de wet tegen u te handhaven indien ge u niet onderwerpt.

Bunyan. Mijnheer, naar mijn oordeel is de wet, volgens welke ik thans in de gevangenis gezeten ben, niet gericht tegen mij of de samenkomsten die ik bezoek; deze wet is gemaakt tegen hen, van welken bekend is dat zij in hun samenkomst kwaad doen, en die de uitoefening van den gods-

Ik maak tegenwerpingen

dienst gebruiken als een dekmantel voor hun ondeugden. Zij verbiedt niet de samenkomsten van hen, die openlijk en eenvoudig alleen het doel beoogen om den Heere te vereeren en elkander te vermanen en te stichten. Mijn doel in het vergaderen met anderen is alleen zooveel mogelijk nut te doen door vermaning en raad overeenkomstig de kleine mate van licht die God mij gegeven heeft, en niet om den vrede van het land te verstoren.

Cobb. Dat zou iedereen zeggen; zie bijvoorbeeld den laatsten opstand in London, die onder de schoonste voorwendsels werd ondernomen, en toch was de bedoeling niet anders dan de verwoesting van het koninkrijk en de maatschappij.

Bunyan. Zulke daden verfoei ik; maar omdat die menschen zoo handelen, is nog niet gezegd dat allen zoo doen. Ik acht het mijn plicht mij onder de regeering van den koning te gedragen zooals een man en een Christen betaamt, en wanneer mij de gelegenheid geboden werd, zou ik gaarne door woord en daad mijne trouw aan den koning toonen.

Cobb. Nu, ik zal mijzelf niet uitgeven voor iemand die redetwisten kan, maar dit zeg ik, buurman Bunyan: ik hoop dat ge deze zaak ernstig in overweging neemt en u onderwerpt; ge zult de vrijheid hebben om uw naburen in gesloten gezelschappen te vermanen; maar ge moogt hen niet in openbare samenkomsten bijeenroepen. En waarlijk, ge zult daardoor veel goeds doen aan de kerk van Christus; en dit moogt ge doen, dat verbiedt de wet u niet. De wet is alleen tegen die samenkomsten, waarin gij openbaar voorgeat.

Bunyan. Mijnheer, wanneer ik één mensch door mijn toespraak kan helpen, waarom mag ik er dan niet twee helpen? En indien twee, waarom niet vier, of acht?

Cobb. Ja, en zelfs tot honderd!

Bunyan. Ja, mijnheer, mij dunkt men moest iemand niet verbieden zooveel mogelijk goed te doen.

Cobb. Maar gij kunt wel voornemens zijn goed te doen en toch kwaad aanstichten door het volk te verleiden; daarom wordt u verboden zulke groote vergaderingen te houden, opdat ge geen onheil veroorzaakt.

Bunyan. En toch zegt ge dat de wet mij toelaat met mijn naburen te spreken; zekerlijk is er geen wet die mij toelaat iemand te verleiden, maar ik mag volgens de wet wel met hem spreken om hem goed te doen; en indien de wet mij dat veroorlooft jegens één, dan ook wel jegens velen.

Cobb. De wet verbiedt uitdrukkelijk uw eigendunkelijke vergaderingen; daarom kunnen zij niet geduld worden.

Bunyan. Ik kan niet gelooven dat het Parlement uit het vijf-en-dertigste regeeringsjaar van *Elisabeth*, of dat deze koningin zelve, onwelwillend genoeg was om die wet te maken ten einde daardoor eenige van Gods instellingen te onderdrukken, of inbreuk te maken op den weg Gods; maar de menschen richten haar tegen God door haar te misbruiken. Zie echter de wet zelve, zij verzet zich alleen tegen hen, die in hun vergaderingen kwaad uitbroeden en den godsdienst alleen aanwenden als een dekmantel en een vernis. Zoo staat er ook: Indien eenige vergadering, *onder den schijn van godsdienstige bijeenkomst ens.*

Cobb. Juist; en daarom heeft de koning, wetende dat de menschen allerlei voorwendsels nemen, en zeer gaarne daarvoor den godsdienst gebruiken — en de wet reeds vóór zijn tijd — al zulke bijzondere samenkomsten verboden.

Bunyan. Mijnheer, laat mij u met een gelijkenis beantwoorden. Onderstel dat in een hoek van een bosch gewoonlijk dieven samenkomen om onrecht te plegen; moet er dan een wet gemaakt worden, om ieder die uit dat bosch komt met den dood te straffen? Kunnen er uit dat bosch niet evengoed rechtschape menschen als dieven komen? Dat is nu juist hier ook het geval. Ik denk dat er velen zijn, die den ondergang van onze maatschappij bedoelen; maar daaruit volgt nog niet dat *alle* bijzondere samenkomsten tegen de wet zijn. Laat die gestraft worden, die de wet overtreden. En indien ik ooit in mijne prediking iets zeg dat een man en een Christen niet betaamt, laat mij dan mijn straf dragen. En wat uw zeggen aangaat, dat

Ik antwoord
hem met een
gelijkenis

ik in het openbaar samenkomen mag, gaarne neem ik dat aan; laat er genoeg menschen in het openbaar samenkomen, dan zal ik weinig aan de bijzondere verzamelingen hechten. Ik kom niet in kleinen kring samen, omdat ik voor openbare vergaderingen bevreesd ben. Ik dank God er voor dat mijn hart bereid is, wanneer iemand mij eenig ding verwijten kan, in woord of wandel, in dit opzicht, dat bewezen wordt dwaling of ketterij te zijn, dat, zelfs in 't openbaar op de markt, te herroepen; maar wanneer het de waarheid is, dan zal ik mijn woord gestand doen tot mijn laatsten droppel bloed. En mijnheer, gij behoort mij dat gedrag aan te bevelen. Dwaling en ketterij zijn twee; ik ben geen ketter, want ik zal niet hardnekkig eenig ding blijven verdedigen dat tegen het Woord strijdt. Bewijs mij dat ik op eenig punt dwaal, dan zal ik herroepen.

Cobb. Maar, mijn vriend Bunyan, ik geloof dat ge niet zoo onverzettelijk moet vasthouden aan dit ééne punt, om samenkomsten of openbare vergaderingen te houden. Kunt ge u nu niet aan de wet onderwerpen, en toch zooveel goed doen als ge wilt, bij uw naburen aan huis, zonder zulke vergaderingen te houden?

Bunyan. Waarlijk, mijnheer, ik wil mijzelf niet verheffen, want ik denk gering van mijzelf, maar ofschoon ik mijzelf laag schat, hecht ik toch waarde aan de kleine mate van licht, die God mij gegeven heeft, zoodat het volk des Heeren, naar hun eigen zeggen, er door opgebouwd wordt. En bovendien, wanneer ik zie dat de Heere, door genade, tot op zekere hoogte mijn werk gezegend heeft, kan ik niet anders dan de gave besteden, welke God mij tot het welzijn van de menschen verleend heeft. En verder zeg ik, dat ik gaarne zooveel mogelijk in het openbaar spreken zal.

Cobb. Gij moogt als toehoorder in de openbare vergaderingen komen. Want ofschoon ge niet prediken moogt, kunt ge luisteren. Denk niet zoo voornaam van uzelf, of dat gij zoo groote gave boven anderen ontvangen hebt; maar luister als andere menschen prediken.

Bunyan. Ik ben even gewillig om onderricht te ont-

vangen als te geven; en ik acht het mijn plicht beide te doen; want een man, die zelf leeraar is, moet zelf ook van anderen leeren, gelijk de apostel zegt: *Want gij kunt allen de een na den ander profeteeren, opdat zij allen leeren en allen getroost worden* (1 Cor. XIV : 31). Dat is, ieder die een gave van God gekregen heeft, moet die besteden opdat de anderen opgebouwd worden; en wanneer hij geëindigd heeft, moet hij zelf hooren en leeren, om zelf door anderen opgebouwd te worden.

Cobb. Maar waarom zoudt ge niet een poos geduld hebben en afwachten, tot ge ziet hoe de zaken verder loopen?

Bunyan. Mijnheer, Wickleff zegt dat hij, die nalaat het Woord Gods te prediken of te hooren uit vrees van door de menschen in den ban gedaan te worden, alreeds door God in den ban gedaan is, en in den dag des oordeels voor een verrader van Christus zal gehouden worden.

Cobb. Ja, zij die niet luisteren zullen daar zeker voor gehouden worden; luister derhalve!

Bunyan. Maar, mijnheer, hij zegt: hij die nalaat te prediken of te luisteren enz. Dat is, indien hij gave ontvangen heeft tot stichting, dan is het hem zonde, indien hij die niet gebruikt tot vermaning en raadgeving naar de mate van zijne gave, en evenzoo indien zoo iemand al zijn tijd besteedt in het aanhooren van de leerredenen van anderen.

Cobb. Maar hoe zullen wij weten of we eene gave ontvangen hebben?

Bunyan. Laat iemand hooren en onderzoeken en zijne leerstelling toetsen aan den Bijbel.

Cobb. Maar zoudt gij er in toestemmen dat twee onpartijdige personen de zaak beslissen en zoudt ge u bij hun uitspraak neerleggen?

Bunyan. Zijn zij onfeilbaar?

Cobb. Neen.

Bunyan. Dan is mijn oordeel misschien even veel waard als het hunne. Maar ik wil in deze zaak ieder mensch ongemoeid laten en mij alleen door de Schrift oordeelen

laten. Ik ben zeker dat die onfeilbaar is en niet dwalen kan.

Cobb. Maar wie zal tusschen u beiden beslissen, indien gij de Schrift zoo uitlegt en een ander weer anders?

Bunyan. Dat zal de Schrift doen, en wel door den eenen tekst met den anderen te vergelijken; want dan opent de Schrift zichzelf, indien dat op de rechte wijze geschiedt. Zoo bijvoorbeeld, de verschillende beteekenissen van het woord *Middelaar*; wil men daar de kracht van weten, dan leert de Schrift ons dat hij, die Middelaar zal zijn, aan beide zijden moet werken, en *de middelaar is niet de middelaar van één, maar God is één. Er is één God en er is ook één middelaar Gods en der menschen, de mensch Christus Jesus* (Gal. III : 20; 1 Tim. II : 5). Zoo ook wanneer de Schrift Christus noemt een *volkomen*, of volmaakten, of bekwamen *hoogepriester*. Dat toont aan dat Hij mensch, en evenzoo God genoemd wordt. Zoo wordt ook door die uitspraken bewezen dat zijn bloed werkelijk genoegzaam is.

En zoo opent de Schrift zichzelf en toont hare bedoeling ook wat de wijze van samenkomsten betreft.

Cobb. Zijt ge geneigd om door de Kerk geoordeeld te worden?

Bunyan. Ja, mijnheer, ik onderwerp mij aan de uitspraak van de kerk van God (het oordeel der kerk is geheel uitgedrukt in de Schrift).

Wij hadden nog veel gespreks over andere dingen, die ik mij niet goed herinner; over de wetten des lands; over onderdanigheid aan de regeering; waarbij ik hem mededeelde, dat ik mij in mijn geweten gebonden gevoelde om alle rechtvaardige wetten te gehoorzamen; en zulks of er een koning was al dan niet; en dat indien ik iets deed dat tegen de wet was, ik het mijn plicht achtte geduldig de straf te ondergaan, die op de overtreding gesteld was; en meer dergelijke onderwerpen. Bovendien zeide ik, dat om alle gelegenheid tot verdenking af te snijden, ten aanzien van de schuldeloosheid mijner onderwijzingen in besloten kring, ik gaarne de moeite zou

nemen om de aantekeningen voor al mijn leerredenen over te leggen, aangezien het mijn oprechte begeerte was rustig in mijn land te leven, onderworpen aan de overheid.

Cobb. Nu, buurman Bunyan, ik zou inderdaad gaarne zien dat ge deze dingen ernstig overweegt tusschen nu en de aanstaande terechtzittingen, en u onderwerpt. Ge kunt veel goed doen indien ge rustig in het land blijft; maar welk voordeel kan er voor uw vrienden in steken en welk goed kan het hun doen, indien ge weggezonden wordt over de zeeën, naar *Spanje* of *Constantinopel* of een ander afgelegen deel van de wereld. Ik bid u, laat u leiden!

De cipier. Waarlijk, mijnheer, ik hoop dat hij zich zal laten leiden.

Bunyan. Ik zal begeeren in alle godzaligheid en eerbaarheid in ons land te verkeereren, zoolang ik er in ben. En indien ik behandeld word, zooals ge daar zeidet, hoop ik dat God mij helpen zal om te dragen wat zij mij opleggen zullen. Ik ben mij niet bewust in deze zaak iets kwaads gedaan te hebben. Ik spreek als in de tegenwoordigheid Gods.

Cobb. Ge weet dat de Schrift zegt: *de machten die er zijn, die zijn van God verordend.*

Bunyan. Ja; en dat ik onderworpen ben aan den koning als de opperste macht hebbende, en aan de gouverneurs, als door hem gezonden.

Cobb. Welnu, en de koning beveelt u geen bijzondere samenkomsten te houden; want dat is tegen de wet; en hij is van God verordend; dus moogt ge ze ook niet houden.

Bunyan. Paulus stemde toe dat de machten, die in zijne dagen regeerden, van God verordend waren, en toch was hij met dat al onder hen dikwijls in de gevangenis. En evenzoo, ofschoon *Jesus Christus* tot *Pilatus* zeide, dat hij geen macht tegen Hem hebben zou, tenzij van God, stierf Hij onder denzelfden *Pilatus*. En toch zult ge, naar ik meen, niet zeggen, dat Paulus of Christus de machten ontkenden, en tegen God zondigden door hunne geboden

BUNYAN'S VROUW PLEITENDE BIJ DE RECHTERS.

Zij kwam dan in de kamer met gebogen hoofd en bevend hart en begon haar verzoek op deze wijze.

te overtreden. Mijnheer, de wet heeft voorzien in twee wijzen van haar te gehoorzamen: de eerste is dat ik met de daad doe datgene waartoe ik mij in mijn geweten gehouden gevoel; en de tweede, dat wanneer ik niet met de daad gehoorzamen kan, ik bereid ben mij te onderwerpen en te lijden al wat zij mij aandoen zullen.

Daarna zat hij stil en sprak niet meer. Toen hij vertrok dankte ik hem voor zijn welwillend en zachtmoedig onderhoud, en zoo scheidden wij.

O mogen wij elkander in den hemel ontmoeten.

Vaartwel. J. B.

Hier volgt een onderhoud van mijne vrouw met de rechters en anderen, betreffende mijne bevrijding in de aanstaande zitting van het Hof; hetwelk ik uit haar eigen mond opschreef.

Nadat ik dit vonnis van ballingschap of ophangen van hen ontvangen had en na de hiervoren vermelde waarschuwing omtrent de beslissing der rechters, wanneer ik niet zou herroepen; juist toen de tijd naderde dat ik mij onderwerpen moest, of het ergste ondergaan (zooals de heer Cobb mij gezegd had) brak de dag aan waarop de koning gekroond worden zou. ¹⁾ Bij de kroning van koningen, en ter eere daarvan, is er gewoonlijk een vrijstelling van verschillende gevangenen, in welk voorrecht ik ook mijn aandeel behoorde te hebben; maar zij beschouwden mij als een van misdaad overtuigd man, en daardoor kon ik er niet in deelen, tenzij ik om genade vroeg, niettegenstaande de proclamatie bij de kroning vrijheid gaf, van den dag der kroning af tot den 12en der maand, genade te verleenen. Ofschoon ze duizenden op vrije voeten stelden, wilden ze mij niet ontslaan, omdat de vrijheid gegeven was om ge-

Ze beschouwen mij als misdadiger en willen me niet doen deelen in het voorrecht van amnestie

¹⁾ Karel II; 23 April 1661. De Vert.

nade te verleen en ze dat mij niet konden doen zonder hun eigen vonnis te na te komen. Ik bleef derhalve in de gevangenis tot de aanstaande — de zoogenaamde zomerzittingen van het Hof, die in Augustus 1661 stonden gehouden te worden.

Tijdens die zitting liet ik, daar ik geen enkel geoorloofd middel verzuimen wilde, door mijne vrouw een verzoekschrift indienen of zij mij wilden hooren en mijne zaak onpartijdig in overweging nemen.

Mijne vrouw levert een verzoekschrift in aan het Hof

Den eersten keer dat mijne vrouw daarheen ging, stelde zij het ter hand aan rechter *Hale*, die het zeer vriendelijk van haar aannam, haar zeggende dat hij voor haar en voor mij zou doen wat hij kon, maar hij vreesde dat het niet veel zijn zou. Den dag daarna

Mijne vrouw zeer vriendelijk ontvangen door rechter Hale

lieten wij — bevreesd dat zij door de menigte van zaken mij vergeten zouden — een verzoekschrift in de koets van rechter *Twisdon* werpen, die nadat hij het gezien had, haar boos toesnauwde dat mijne schuld bewezen was en ik niet kon losgelaten worden, tenzij ik beloven wilde niet meer te zullen prediken enz.

Rechter Twisdon zegt dat ik van schuld overtuigd ben

Daarna bood mijne vrouw nog een verzoekschrift aan rechter *Hale* aan, toen hij op een bank gezeten was; en deze scheen gewillig haar gehoor te verleen. Maar rechter *Chester*, die tegenwoordig was, stond op en zeide, dat in de eerste zitting mijne schuld be-

Rechter Chester zei dat ik een heethoofd was

wezen en ik een heethoofd was, zoodat hij het afweerde en er zich niet mee bemoeien zou. Maar daarop waagde mijne vrouw, aangemoedigd door den opperbaljuw, zich nogmaals in hunne tegenwoordigheid (gelijk de arme weduwe bij den onrechtvaardigen rechter) om van hen gedaan te krijgen wat zij kon, in 't belang van mijne vrijheid, alvorens zij de stad verlieten. De plaats waar zij hen ontmoette, was de *Zwanenkamer*, waar de beide opper-

rechters en verscheidene rechters en aanzienlijken uit den omtrek samen waren.

Zij kwam dus in de kamer met gebogen hoofd en bevend hart, en begon haar verzoek op deze wijze.

Mijne vrouw. Mijnheer (zich tot rechter Hale wendende) ik neem de vrijheid nog eens tot U Edelachtbare te komen om te weten wat met mijn man geschieden zal.

Hale. Vrouw, ik heb u reeds gezegd dat ik niets voor u doen kan; omdat men 'tgeen uw man in de zittingen gesproken heeft voor een bekentenis houdt, en tenzij dat ongedaan gemaakt wordt, kan ik niets voor u doen.

Mijne vrouw. Mijnheer, hij is onwettig in de gevangenis geworpen; zij grepen hem alvorens er een bevel tegen de samenkomsten bestond; de aanklacht was dus onwettig. Daarbij werd hem nooit gevraagd of hij schuldig was of niet; en de aanklacht heeft hij nooit toegestemd.

Een der Rechters, haar onbekend, die daarbij stond: Mijnheer, hij is geheel volgens de wet behandeld.

Mijne vrouw. Dat is onwaar; want toen ze hem vraagden: bevestigt gij de aanklacht? heeft hij alleen gezegd dat hij in verscheidene samenkomsten was geweest waar het Woord gepredikt en gebeden werd, en dat zij daar Gods tegenwoordigheid gevoeld hadden.

Twisdon, zeer knorrig. Wat, denkt ge dat we doen kunnen wat ons goeddunkt? Uw man is een onruststoker, en zijn schuld is bewezen.

Daarop liet rechter Hale het wetboek brengen.

Mijne vrouw. Maar mijnheer, zijn schuld is niet wettig bewezen.

Chester. Mijnheer, de schuld is wettig bewezen.

Mijne vrouw. Dat is onwaar; zooals ik reeds zeide werd een woord uit het gevoerde gesprek voor schuld bekentenis genomen.

Chester. Maar het is opgeteekend, vrouw, het is opgeteekend.

Alsof een woord zeker waar is, omdat het opgeteekend werd! Met deze woorden trachtte hij meermalen haar den

mond te stoppen, want hij had geen ander woord om haar te overtuigen dan: het is opgeteekend; het is opgeteekend!

Mijne vrouw. Mijnheer, eenigen tijd geleden was ik in Londen, om te zien of ik daar de vrijheid van mijn echtgenoot verkrijgen kon; en daar sprak ik den heer *Barkwood*, lid van het Hoogerhuis, aan wien ik een verzoekschrift overhandigde; hij nam het van mij aan en liet het ook aan eenige zijner medeleden zien, ten gunste van mijn echtgenoot. Die heeren zeiden, toen ze het gezien hadden dat zij hem niet loslaten konden, maar zijne invrijheidstelling tegen de aanstaande zitting aan de rechters aanbevolen hadden. Dit vertelde hij mij, en nu ben ik hier gekomen om te zien of er niets voor hem te doen is. En nu geeft gij geen vrijheid, zelfs geen verlichting van straf.

Hierop gaven ze haar geen antwoord maar deden alsof ze haar niet verstonden. Alleen rechter *Chester* zeide meermalen: Hij heeft bekend, en het is opgeschreven.

Mijne vrouw. Als 't opgeteekend is, staat daar een onwaarheid.

Chester. Mijnheer, hij is een slechte kerel; er is geen tweede zoo in het land.

Twisdon. Wil uw man het prediken nalaten? Zoo ja, dan laten we hem nu halen.

Mijne vrouw. Mijnheer, hij durft het prediken niet nalaten zoolang hij spreken kan.

Twisdon. Zie nu, wat zullen we nog lang over zoo iemand spreken! Moet hij maar alles doen wat hij wil? Hij is een onruststoker.

Mijne vrouw. Hij begeert in vrede te leven, en zijn beroep uit te oefenen om zijn gezin te kunnen onderhouden, en bovendien, mijnheer, ik heb vier kleine kinderen, die zichzelf niet kunnen helpen, en een hunner is blind; en ik heb niets om van te leven dan de liefdadigheid van goede menschen.

Hale. Hebt gij vier kinderen? Gij zijt nog een jonge vrouw om vier kinderen te hebben!

Mijne vrouw. Mijnheer, ik ben hun stiefmoeder; ik ben

nog geen volle twee jaren met hem gehuwd. Ik was zwanger toen mijn man de eerste maal aangehouden werd; maar ik ben jong en zulke dingen niet gewoon, zoodat ik, op 't hooren van dat bericht, verschrikte en na acht dagen ontijdig van een dood kind verlost werd.

Hale, (zeer medelijdend bij dit verhaal haar aanziende.)
Helaas, arme vrouw!

Maar rechter *Twisdon* voegde haar toe dat ze zich arm voordeed, en daarbij dat hij zeer goed inzag dat ik ruimer inkomen had door heen en weer te draven om te prediken, dan door bij mijn beroep te blijven.

Hale. Wat is zijn beroep?

Een dergenen, die daarbij stonden, zeide: Hij is ketellapper, mijnheer.

Mijne vrouw. Ja; en omdat hij ketellapper en een arm man is, daarom is hij veracht en kan geen recht verkrijgen.

Waarop rechter *Hale* zeer vriendelijk antwoordde: Ik zal u zeggen, vrouw; ik zie wel dat men hetgeen uw man gesproken heeft, voor een schuldbekentenis heeft gehouden, en dus moet ge zelf naar den koning gaan, of een verzoekschrift indienen, of een acte van appèl zien te krijgen.

Maar toen rechter *Chester* hoorde dat hij dezen raad gaf en voornamelijk (naar zij meende) toen hij sprak van een acte van appèl, werd hij toornig en scheen zeer beleedigd zeggende: Mijnheer, hij zal preeken en doen wat hem behaagt.

Mijne vrouw. Hij predikt niets dan het Woord van God.

Twisdon. Hij predikt het Woord van God! (en hij werd daarbij zoo heftig dat mijne vrouw dacht dat hij haar slaan wilde). Hij holt heen en weer en sticht kwaad.

Mijne vrouw. Neen, mijnheer, dat is niet zoo. God gebruikt hem en doet veel goeds door hem.

Twisdon. God? Zijn leerstellingen zijn leerstellingen van den duivel.

Mijne vrouw. Mijnheer, wanneer de rechtvaardige Rechter verschijnen zal, dan zal openbaar worden dat zijne leer niet die des duivels is.

Mijnheer, zei *Twisdon* tot rechter *Hale*; let niet op haar; zend haar weg.

Hale. Het doet mij leed, vrouw, dat ik niets voor u doen kan; gij moet een van de drie dingen doen die ik u opgenoemd heb; zelf u tot den koning wenden, of gratie vragen, of een acte van appèl aanvragen; 't laatste zal wel het goedkoopste zijn.

Hierop werd *Chester* weder zeer toornig, hij nam den hoed af en (naar zij meende) krabde zich het hoofd van woede; maar ik zag (zeide zij) dat daar geen maatregelen genomen werden om mijn man te laten halen, ofschoon ik meermalen begeerde dat zij om hem zenden zouden, opdat hij voor zichzelf zou kunnen spreken, hun zeggende dat hij hun in wat ze vroegen veel beter antwoorden kon dan ik; en hun nog veel meer zeide wat ik nu vergeten ben. Alleen dit herinner ik mij, dat ofschoon ik in 't eerst, toen ik pas in de kamer was, mij eenigszins beschroomd gevoelde, ik, toen ik naar buiten ging, in tranen uitbarstte, niet zoozeer omdat zij zoo ongevoelig waren tegenover mij en mijn echtgenoot, dan wel bij de gedachte welke treurige verantwoording die arme schepsels eens zullen afleggen bij de wederkomst des Heeren, wanneer zij rekenschap geven moeten van al wat in het lichaam geschied is, zoowel goed als kwaad.

Toen ik vertrok, werd het Wetboek gebracht, maar wat ze daarna zeiden weet ik niet, en ik hoorde ook in 't geheel niets meer van hen.

Een en ander uit het gedrag van de tegenstanders van Gods waarheid jegens mij in de daarop volgende zitting, welke gehouden werd den 19en Januari 1662.

Ik zal thans overslaan wat er tusschen deze beide zittingen gebeurde; hoe ik mij door mijn cipier sommige vrijheden verleend zag, meer dan vroeger; en hoe ik naar

gewoonte ging prediken, alle gelegenheden, die onder mijn bereik kwamen aangrijpende om Gods volk te bezoeken en hen te vermanen standvastig te blijven in het geloof van Jezus Christus; zorg te dragen dat ze het Gebedenboek niet aanraakten enz. maar zich te houden bij Gods Woord, dat den Christenen in alle zaken een leidraad is, in staat om den mensch Gods in alle dingen volmaakt te doen zijn door het geloof in Jezus Christus (2 Tim. III : 17).

Daar ik eenige meerdere vrijheid had, ging ik de Christenen in London bezoeken; hetgeen mijn vijanden ter oore kwam; die daarop zoo verwoed werden, dat zij mijn cipier bijna zijne betrekking ontnomen hadden en hem dreigden hem te zullen aanklagen en te doen tegen hem wat zij konden. Zij beschuldigden mij tevens dat ik daarheen ging om een samenzwering te leiden en opstand te maken, 'twelk, God weet het, een leugen was; waarop mijne vrijheid meer ingekort werd dan vroeger, zoodat ik niet eens de buitendeur te zien kreeg. Welnu, toen de volgende zitting aankwam, ongeveer in October en November 1661, verwachtte ik dat mijne zaak nu zou afgehandeld worden; maar zij lieten mij zitten en wilden mij niet roepen. Zoo bleef ik dan tot de zitting van den 19en Januari 1662. En omdat ik er zeer naar verlangde, nu voor den rechter gebracht te worden, verzocht ik mijn cipier, tegen dat die dag aanbrak, mijn naam op de lijst van misdadigers te stellen en mij voor te dragen aan de rechters en den opperbalkjuw. Dezen beloofden dat ik geroepen zou worden, zoodat ik dacht dat nu wel tengevolge van die bemoeiingen mijn wensch vervuld worden zou. Maar alles was tevergeefs, want toen de zitting gehouden werd, ofschoon mijn naam op de lijst stond en beiden de hoofdrechtter en de griffier beloofd hadden, dat ik voor hen verschijnen zou, wisten de rechters en de griffier van het kantongerecht het zoo te wenden en te keeren, dat ik geweigerd werd en mij niet toegelaten te verschijnen. En ofschoon ik niet al de fijnheden van hun gedragingen weet, is

dit mij toch bekend, dat de klerk van het kantongerecht (de heer Cobb) zich een van mijn grootste tegenstanders toonde te zijn. Want, eerst kwam hij tot mijn cipier om hem te zeggen, dat ik niet voor den rechter komen moest en daarom niet op de lijst geplaatst worden, maar mijn cipier antwoordde, dat die er al reeds op stond. Daarop verzocht hij hem mijn naam er weer af te nemen, maar mijn cipier zeide, dat zulks ondoenlijk was, omdat hij reeds een lijst met mijn naam er op aan den hoofdrechter gegeven had en ook een aan den griffier. Hij vond dat zeer onaangenaam en begeerde de lijst te zien, die de cipier in de hand had; welke deze hem gaf, waarop hij die inzag en zeide dat het een valsche lijst was. Hij nam de lijst en doorstreepte de beschuldiging, zooals mijn cipier die opgeschreven had (wat er stond weet ik niet, omdat het door-gestreept was) en schreef daarvoor in de plaats zelf deze woorden: Dat John Bunyan was gevangen gezet, omdat hij volkomen wettig beschuldigd was van het houden van onwettige samenkomsten en kerkelijke vergaderingen enz. Maar bij dit alles, vreezende dat hetgeen hij gedaan had nog niet helpen zou, indien hij niet nog meer moeite deed, liep hij eerst tot den griffier van de zitting; toen naar de rechters; en daarna, geen middel ongebruikt latende om mij tegen te werken, kwam hij weder bij mijn cipier en zeide hem, dat indien ik voorgebracht werd en vrijgesproken, hij zou zorgen dat de cipier de kosten betalen moest, die ik volgens zijn zeggen hem schuldig was, en voorts dat hij hem voor de aanstaande zitting aanklagen zou wegens het vervaardigen van valsche lijsten; ofschoon de cipier, zooals ik later vernam, de beschuldiging zwaarder gemaakt had dan ze in zichzelf was.

En daardoor werd ik toen verhinderd voor den rechter te verschijnen en in de gevangenis gelaten. Vaartwel.

JOHN BUNYAN.

VOORTGEZETTE BESCHRIJVING VAN HET LEVEN
VAN JOHN BUNYAN, BEGINNENDE WAAR HIJ OP-
HIELD TE SCHRIJVEN, EN EINDIGENDE MET DEN
TIJD EN DE WIJZE VAN ZIJN DOOD EN BEGRAFENIS,
EN EEN KARAKTERSCHETS ENZ.

Lezer! de zorgvuldige en ijverige schrijver van dit boek heeft u reeds een betrouwbaar en zeer aan-
Dit is het ver- haal van een vriend doenlijk verhaal gegeven van het begin en de eerste helft van de dagen zijner pelgrims-
reis op aarde; en sinds zijn er nog eenige voorvallen, waardig om opgeschreven en onder de aandacht gebracht te worden, uit den lateren tijd zijns levens, welke hij, door gebrek aan tijd of uit vrees dat sommige al te berispende menschen het hem zouden aanrekenen als een ernstige poging om lof van menschen te verwerven, niet op schrift nagelaten heeft. En daarom heb ik, die een goed vriend van en jarenlang met Bunyan bekend was, op mij genomen — opdat zijn zalig einde evengoed bekend worden moge als zijn slecht begin —, uit mijn eigen weten, zoowel als uit betrouwbare berichten van andere zijner vrienden, den draad op te vatten, die te spoedig afgebroken is, en voort te spinnen tot aan zijn ingang in de eeuwigheid.

Hij heeft u in 't breede verhaald van zijne geboorte en opvoeding, van de slechte gewoonten en zonden zijner jeugd; van de verzoeken die hem zoo menigvuldig aanvochten en bedroefden; van de barmhartigheden, vertroosting en verlossingen die hem ten deele vielen; hoe hij kwam tot den arbeid om het Evangelie te verkondigen; van den laster, de verwijtingen en de gevangenschap,

welke hij onderging; en van den zegen dien hij zonder twijfel, door den bijstand van Gods genade, verkreeg in de redding van vele zielen; — neemt daarom deze dingen zóó als hij ze zelf geregeld in waarachtige woorden u voorgelegd heeft; dan zal ik nu overgaan tot hetgeen daarop volgt.

Nadat hij meer dan twaalf jaren gevangen gezeten had, ter oorzaak van zijne afwijking van de Staatskerk — gedurende welken tijd hij gelegenheid vond om verscheidene goede boeken de wereld in te zenden — werden Dr. Barlow, toen bisschop van Lincoln, en andere geestelijken bewogen door zijn geduld tot medelijden met zijn zwaar en onredelijk lijden, om gehoor te geven aan het verlangen van zijn zeer vele vrienden, en zijn invrijheidstelling te bewerken; daar hij anders wellicht zou gestorven zijn door de walgelykheid en den slechten toestand van zijn verblijfplaats. Nadat hij nu, zooals ik zeide, weder vrij was en door genade verlost van de boeien zijns lichaams — want de ketenen zijner ziel waren reeds tevoren verbroken door de overvloeiende genade die zijne ziel vervulde — ging hij hen bezoeken, die hem in zijne droefheid tot troost geweest waren, met christelijke erkenning van hunne vriendelijkheid en betooning van weldadigheid; hen door zijn voorbeeld aanmoedigende om, wanneer het hun harde lot mocht worden in verzoeking of beproeving te vallen, dan voor de zaak van een goed geweten en van de liefde Gods jegens hunne zielen in Jezus Christus geopenbaard, met geduld te lijden; en hen die moedeloos werden door de vrees voor het gevaar dat hun aardsch bestaan bedreigde door vele getrouwe vermaningen bemoedigende; zoodat de menschen wondervolle vertroosting genoten door zijne toespraken en vermaningen.

Zoo dikwijls eene gelegenheid daartoe zich voordeed, vergaderde hij hen op geschikte plaatsen, (ofschoon de wet tegen samenkomsten nog van kracht was) en voedde hen met de zuivere melk des Woords, opdat zij opwassen mochten in de genade. Ook maakte hij er zijn werk van

zulken, die op grond van genoemde wet gevat en ingekerkerd werden, liefdadigheid te bewijzen en voorzoo veel zij dat behoefden, hun lijden door het inzamelen van giften te verzachten.

Hij besteedde groote zorg aan het bezoeken van zieken, om hen te sterken tegen de inblazingen van den verzoeker, die op zulke tijden vooral zeer heftig zijn, zoodat zij reden hadden God eeuwig te loven, die in zijn hart gaf, op zulke tijden hun ter hulpe te komen tegen den brieschenden leeuw, die zocht hen te verslinden. Ook spaarde hij moeite noch arbeid om landstreken te bezoeken, waar hij wist of meende dat menschen zijn bijstand noodig hadden; zoozeer dat sommigen van hen ter wille van die rondreizen, waarvan hij elk jaar twee of drie maakte, hem uit scherts den bijnaam van *Bisschop Bunyan* gaven; terwijl anderen hem benijdden om zijn ernstigen arbeid in den wijngaard van Christus. Onderwijl bracht het zaad des Woords, dat hij al dien tijd zaaide in de harten zijner gemeenteleden en met de genade Gods bewaterde, in overvloed vruchten voort, door discipelen tot de kerk van Christus te brengen.

Een ander gedeelte van zijn tijd besteedde hij aan het uit den weg ruimen van verschillen, waardoor hij menig misverstand voorkwam en sommige gezinnen van den ondergang redde; en in zulke gevallen was hij onrustig tot hij een middel gevonden had om de verzoening te doen plaats hebben en vredemaker geworden was, op wien naar luid der Heilige Schrift zegen nederdaalt. En waarlijk, het kan gezegd worden, dat hij voor zulken goeden dienst zijn leven gegeven heeft; daar die de laatste zijner daden op aarde was, zooals aan 't einde van mijn verhaal blijken zal.

Toen onder de vorige regeering zoo onverwacht godsdienstvrijheid werd verleend aan de belijders van alle kerken die van de Staatskerk afweken, doorzag zijne scherpzinnigheid het doel en was overtuigd dat het niet ter wille van de afgescheidenen was, dat ze zoo plotseling bevrijd werden van de harde vervolgingen, die ze zoo lang hadden moeten ondergaan, en op gelijken voet met de

Staatskerk gesteld, welke de Papisten bezig waren te ondermijnen en bijna te verwoesten. Hij voorzag dat al de voorrechten, aan de afgescheidenen verleend, niet meer waren dan wat *Polyphemus*, de monsterachtige reus, op *Sicilië* aan *Ulysses* wilde toestaan, namelijk dat hij eerst al diens mannen opeten zou en hem het voorrecht schenken van 't laatst van allen opgegeten te worden. Want ofschoon Bunyan, het voorbeeld van anderen volgende, aan deze vrijheid waarde hechtte als een aannemelijke zaak in zichzelf, wetende dat God de eenige Heer des gewetens is, en dat het goed is te allen tijde de inspraak van een goed geweten te volgen, en dat de prediking van den heerlijken inhoud des Evangelies schoon is in den prediker; toch bewoog hij zich in dit alles met voorzichtigheid en heilige vrees; ernstig biddende om afwending van de dreigende oordeelen, die hij gelijk een zwarte wolk reeds boven onze hoofden hangen zag, ter wille van onze zonden op 't punt om in een orkaan los te barsten; en wist hij dat het geneesmiddel van *Ninevé* voor ons hoog noodzakelijk was. Hierom vergaderde hij zijne gemeente te Bedford, waar hij meest verkeerde, en waar hij het grootste gedeelte van zijn leven doorgebracht had; en aangezien er geen plaats was geschikt om zoo grooten toevloed van menschen te bevatten als gewoonlijk onder zijn gehoor kwamen, be- raadslaagde hij met hen over den bouw van een vergader- zaal, waartoe zij met alle liefde en bereidwilligheid hun gaven offerden. Den eersten keer toen hij daar optrad om te prediken, was de zaal zoo overvol, dat velen gedwongen waren buiten te staan, ofschoon de zaal zeer ruim was. Want allen trachtten zijn onderwijs te genieten, en hem hunne deelneming te betoonen bij de opening van het gebouw. En hier woonde hij in grooten vrede en zielsrust, tevreden met het weinige aan aardse goederen dat God hem gaf, en zich van buitengewone werkzaamheden onthoudende, om zijne roeping tot het leeraarsambt te kunnen vervullen. Want gelijk God tot *Moses* zeide: Hij die de lippen en het hart gemaakt heeft, kan welsprekendheid

en wijsheid schenken zonder buitengewone opleiding in een hoogeschool.

Terwijl dit geschiedde, werden in alle steden en onderhoorige plaatsen personen gezonden om de regeering in de magistraat te wijzigen, door sommigen te ontslaan en anderen aan te stellen. Daartegen gaf Bunyan met eenige onrust zijne bezwaren te kennen, want hij voorzag daarvan ongunstige gevolgen; en hij met zijne gemeente trachtten te voorkomen dat zoo iets ook in hunne woonplaats geschieden zou. In die dagen kwam een aanzienlijk man met soortgelijke opdracht te Bedford, en liet hem ontbieden, naar ondersteld wordt met het doel om hem een post van vertrouwen toe te wijzen; maar Bunyan wilde in geen geval tot hem gaan en zond hem zijne verontschuldiging.

Wanneer hij eenige rust nam van schrijven en onderrichten, kwam hij dikwijls naar London, en begaf zich daar naar de vergaderingen van Afgescheidenen om, zeer naar den wensch zijner hoorders, zijne talenten te besteden. En zelfs sommigen, die hem gering achtten ter wille van zijn gebrekkige opvoeding, werden overtuigd van zijne waarde en kennis van heilige dingen, want zij bemerkten dat hij een man was met helder oordeel, die zich geheel gaf en machtigen indruk maakte; zoodat menigeen, die slechts gekomen was om wat nieuws te zien in plaats van om gesticht en verbeterd te worden, terugkeerde wél voldaan over wat hij gehoord had, en zich verwonderde gelijk de Joden over de apostelen deden, dat is: Vanwaar heeft deze die dingen? Waarschijnlijk niet in aanmerking nemende dat God meer onmiddellijk hen bijstaat, die ijverig en liefdevol begeeren in Zijn wijngaard te arbeiden.

Op die wijze besteedde hij zijn laatste levensjaren in navolging van zijn grooten Heer en Meester, den eeuwiggezegenden Jezus; hij ging steeds rond goeddoende, zoodat de scherpste beoordeeling, ja de laster zelf, niet instaat was, ook bij het zorgvuldigst onderzoek, eenigen smet of schaduw op zijn goeden naam aan te wijzen, die met recht

hem ten laste gelegd worden kon. En dit zeggen we hier als een uitdaging aan hen die geen eerbied voor hem of zijne volgelingen hadden, en die op de eene of andere wijze getoond hebben dat ze hem wilden tegenstaan, en voor wier verandering van harte hij voortdurend bad in gehoorzaamheid aan den last en het bevel hem door God gegeven, en voor wie hij meermalen zelf met tranen een zegen zocht, waarvan zij waarschijnlijk, buiten hun toedoen en onverdiend de gevolgen ondervonden hebben in hun personen, vrienden, betrekkingen of omstandigheden. Want God hoort het gebed van den geloovige en antwoordt hem, ook wanneer het opgezonden wordt voor degenen die hem belasteren, zooals blijkt uit de geschiedenis van *Jobs* gebed voor de drie mannen, die hem door hun verwijten beledigd hadden zelfs in de dagen zijner smart.

Maar laat mij nu meer bijzonder een en ander verhalen uit die tijden, ter opscherping van het geheugen van hen, die zijn arbeid en lijden gekend hebben, en ter voldoening van allen die dit boek lezen zullen.

Nadat hij gevoelig overtuigd was van den goddeloozen staat van zijn leven, en bekeerd was, werd hij gedoopt in de vergadering en als lid daarvan aangenomen in het jaar 1655; en spoedig werd hij een ijverig belijder. Maar toen koning Karel in 1660 aan de regeering kwam, werd hij den 12en November gegrepen, terwijl hij bezig was eenige goede menschen, die samengekomen waren om het Woord te hooren, te stichten. Hij werd opgesloten in de gevangenis te Bedford gedurende zes jaren, tot de acte van toegevendheid voor de afgescheidenen werd uitgevaardigd; toen herkreeg hij de vrijheid door tusschenkomst van enkele machtige en invloedrijke personen, die medelijden hadden met zijn leed. Maar zes jaren later, in 1666, werd hij opnieuw gevat en voor zes jaren opnieuw gevangen gezet. Zelfs de cipier had toen zooveel medelijden met zijn zware lijden, dat hij deed als de Egyptische gevangenebewaarder met *Josef*; hij gaf alle dingen in zijne hand. De laatste maal werd hij gevangen genomen toen hij

predikte over de woorden: „*Geloof gij in den Zoon van God?*” Deze gevangenschap duurde zes jaren, en toen die geëindigd was, werd nog een korte beproeving zijn deel, namelijk een gevangenschap van een half jaar. Gedurende deze beide straftijden schreef hij de volgende boeken: *Over het gebed door den Geest; De heilige oorlog; Genade overvloeiende; De pelgrimsreis* het eerste gedeelte.

In het laatste jaar van deze twaalf jaren gevangenschap, stierf de predikant van de gemeente *Bedford*, en Bunyan werd gekozen tot herder van die zielen, op den 12 December 1671. En in deze bediening had hij dikwijls twistgesprekken met geleerden, die kwamen om hem tegen te staan, daar ze hem voor een onwetend persoon hielden. Ofschoon hij duidelijk en steeds aan de Schrift ontleende bewijsredenen aanvoerde, zonder versiersels en geleerde uitdrukkingen, zette hij eens een hunner, die hem in de samenkomst kwam tegenspreken, vast met de vraag: Hebben wij al of niet getrouwe afschriften van de oorspronkelijke Bijbelboeken? Een ander beschuldigde hem, toen hij predikende was, van onbarmhartigheid, omdat Bunyan gezegd had: Het is voor de meesten zeer moeilijk om zalig te worden. Deze bestrijder zeide dat hij op die wijze het grootste gedeelte van zijn gemeente buitensloot, maar hij bracht hem in de war en tot zwijgen met de gelijkenis van den steenachtigen grond en andere teksten uit Matth. XIII. Zijn wijze van doen was zich steeds stipt aan de Heilige Schrift te houden, en wat hij daar niet bevestigd vond, durfde hij ook niet bevestigen of vaststellen behalve in duidelijke gevallen, waar geen twijfel of verschil denkbaar was.

Maar, en hiermede stappen we van dit punt af, het is wel bekend dat deze man al zijn zaken met zoo groote nauwkeurigheid verrichtte, alsof hij er boven alles studie van gemaakt had om geene aanleiding tot belediging te geven, maar liever veel ongemak te verdragen dan ooit tegen iemand eenig verwijt of hard woord te doen hooren, welk onrecht hem ook aangedaan werd; en veeleer anderen te vermanen die daar hard over oordeelden. En gelijk hij

in zijn omgang was, zoo was hij ook in zijn boeken, die hij 't licht deed zien; hij deed gelijk de aartsengel toen deze Satan het lichaam van *Moses* betwistte, geen beschuldiging voor den Heere inbrengende, maar hun die hem vervolgden uit den weg gaande.

In zijn huisgezin hield hij zeer nauwgezet orde door gebed en vermaning; zijnde in dit opzicht als *Josua*, die zeide: *Maar mij aangaande: ik en mijn huis, wij zullen den Heere dienen.* En waarlijk, op dezen arbeid en deze pogingen rustte een zegen; zoodat zijne vrouw was, gelijk de psalmist zegt: *als een vruchtbare wijnstok aan de zijde zijns huises, zijne kinderen als olijfplanten rondom zijne tafel. Ziet, alsoo zal zekerlijk die man gezegend worden, die den Heere vreest!* En ofschoon door de menigvuldige verliezen welke hij leed door gevangenis en berooving, door zijn zware ziekte enz. zijn aardsche schat nooit eenigen omvang van belang kreeg, had hij altijd voldoende om behoorlijk en eerbaar te leven, en daarbij den grootsten aller schatten, dat is tevredenheid; want, gelijk de wijze man zegt: *Een tevreden hart is een gedurige maaltijd.*

Maar waar tevredenheid woont is zelfs een armoedige hut een koninklijk paleis, en dit geluk had hij gedurende zijn geheele leven; hij hechtte niet veel aan deze wereld, wetende dat hij hier een pelgrim en vreemdeling was en hier geen blijvende stad had, maar uitzag naar die welke, niet met handen gemaakt, in de hoogste hemelen is. Doch ten laatste was hij uitgeput door lijden, ouderdom en voortdurend prediken; de dag zijner ontbinding kwam nader, en de dood, die de gevangenis der ziel ontsluit, om haar naar een heerlijker tehuis te leiden, maakte een einde aan zijn werk op dit tooneel der sterfelijkheid. De hemelsche Vorst is, evenals aardsche prinses, zoo vriendelijk, wanneer oorlog dreigt, Zijn gezanten terug te roepen alvorens die verklaard wordt. En zelfs zijn laatste daad en poging was een arbeid van liefde en vriendelijkheid. Want een aanzienlijk jong man, een nabuur van *Bunyan*, viel bij zijn vader in ongenade, en daardoor zeer ontroerd zijnde,

ook omdat hij gehoord had dat zijn vader voornemens was hem te onterven of op andere wijze te ontnemen wat hij bezat, dacht aan den heer *Bunyan* als de geschikte man om zijne onderwerping voor te bereiden en zijn vader gezind te maken om hem te ontvangen. Deze, steeds bereid een dienst te bewijzen, als het gevraagd werd, nam dat dadelijk op zich en reed naar *Reading* in *Berkshire*. Daar gekomen wist hij zulke dringende bewijsredenen te gebruiken, zoowel om den toorn en den hartstocht te doen bedaren als liefde en verzoening te doen ontwaken, dat de vader verteederd werd en zijn ingewand ontstoken jegens den terugkeerenden zoon.

Maar de heer *Bunyan*, nadat hij deze zaak ten beste had mogen schikken, keerde terug naar London, en werd overvallen door zulke zware regens, dat hij door en door nat aankwam in de plaats waar hij den nacht doorbrengen zou. Een hevige koorts greep hem aan, die hij met veel standvastigheid en geduld doorstond, verklarende dat hij niet vuriger verlangde dan ontbonden en met Christus te zijn; den dood gewin achtende en het aardsche leven alleen als een moeilijk uitstel van de zaligheid beschouwende. En gevoelende dat zijn levenskracht bezweek, beval hij, na zijn zaken zoo goed geregeld te hebben als de kortheid van den tijd en de hevigheid van zijn ziekte veroorloofden, zijn geest in de handen van zijn genadigen Verlosser, zijn pelgrim volgende uit de stad der verwoesting naar het Nieuwe Jeruzalem. Ja zijn geestelijk deel bevond zich reeds daar in heilige overpeinzing, zuchtende en hijgende naar het verborgen manna en water des levens, zooals hij te kennen gaf in vele heilige en nederige vertroosting in zijne brieven aan verscheidene personen in en buiten de gevangenis; te vele om thans hier op te nemen.

Hij stierf ten huize van zekeren heer *Struddock*, een kruidenier, in „de Ster” te *Snow Hill*, in de parochie van *St. Sepulchre* te *London* op den 12 Augustus 1688 ¹⁾, in het

¹⁾ Het is bewezen dat John Bunyan stierf op Vrijdag, 31 Augustus 1688; want hij predikte voor de laatste maal den 19 Augustus.

zestigste jaar zijns levens, na een ziekte van tien dagen; en werd begraven op het nieuwe Kerkhof bij het Artillerie Park, waar hij slaapt tot den morgen der opstanding, in de hope van een heerlijke verrijzenis tot een onverderflijke onsterfelijkheid van vreugde en geluk, waarin geen kwelling of zorg hem meer bedroeven zullen, maar alle tranen zullen afgewischt worden; wanneer de heiligen als leden met Christus hun Hoofd zullen vereenigd worden en als koningen en priesters met Hem zullen regeeren in alle eeuwigheid.

KORTE KARAKTERSCHETS VAN JOHN BUN

Naar zijn uiterlijk scheen het alsof hij een bar en ruw karakter had, maar in zijn omgang was hij zacht en meegaand; niet zeer spraakzaam of geneigd tot rancune in gezelschap, tenzij eenige dringende gelegenheid noodzakelijk maakte. Steeds op zijn hoede, nooit bereid te geven van zichzelf of de zijnen, maar eerder terughoudend gering in eigen oogen, en geneigd zich aan het verhooren van anderen te onderwerpen. Hij had een afschrik van liegen en vloeken; was aan zijn woord getrouw en in zijn macht lag; ongeneigd om beleedigingen te vergaarne bereid om geschillen uit den weg te ruimen en vriendschap te sluiten met allen; hij had een snelle vluggen blik, gepaard aan uitnemende menscheit en helder oordeel en vlug verstand. Wat zijn persoonlijkheid hij was lang van gestalte, sterk gebeend maar niet overmatig lijvig, eenigszins ruw van uiterlijk, met schitterend gouddragende, naar oud-Britsche gewoonte, een knevel van roosde hair was rossig, in later dagen met grijs doorspand; de neus welgemaakt, niet gebogen; de mond groot, het voorhoofd hoog; de kleeding steeds eenvoudig en zedig.

En hiermede hebben wij onpartijdig beschreven de uiterlijk en innerlijk van een persoon, wiens deugd veel beweend is, een man die de gunsten en de ongunsten van zijn tijd heeft ondervonden; die, nooit opgelaten voorspoed, nooit geschokt in tegenspoed, het gulden steeds bewaard heeft.

Drie gaven heeft hij in Gods dienst besteed:
Historieschrijver, dichter en profeet;
Hij ruste in vrede tot de dag genaakt,
Waarop Gods volk voor de eeuwigheid ontwaakt

NASCHRIFT.

Gedurende deze zijne pelgrimsreize heeft God hem gezegend met vier kinderen, waarvan een, *Mary* genaamd, blind was en enkele jaren geleden stierf. Zijn overige kinderen waren *Thomas*, *Josef* en *Sara*. Zijne vrouw *Elisabeth*, die geleefd heeft om hem zijn moeite en smarten te zien overkomen en uit dit leven te scheiden om het loon op zijn werken te ontvangen, overleefde hem niet lang; zij stierf in 1692, om haar getrouwen pelgrim uit deze wereld te volgen naar de andere, waarheen hij haar voorgegaan was, terwijl zijne werken, bestaande uit zestig boeken, blijven tot stichting van den lezer en roem van den schrijver.

VALE.

EINDE.

INHOUDSOPGAVE.

Een voorrede of beknopt verhaal van de uitgave van dit werk, daarvoor door den schrijver neergesteld en opgedragen aan hen, wie God hem waardig geacht heeft tot het geloof te baren, door zijne bediening van het Woord	blz.	7
Genade overvloedig voor den voornaamste der zondaren, par. 1—339	„	11
<i>Een kort verhaal van des schrijvers roeping tot het werk van de bediening des Woords</i>	„	114
<i>Een kort verhaal van des schrijvers gevangenschap</i>	„	131
<i>De gevolgtrekking</i>	„	140
Een verhaal van des schrijvers gevangenneming in de maand November 1660	„	143
Een voortzetting van des schrijvers levensbeschrijving	„	177
Een korte karakterschets van den schrijver	„	187
Naschrift	„	188

